

KU LEUVEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Academiejaar 2013-2014

Financial Fair Play in het voetbal: een rode kaart voor de UEFA?

Promotor: Prof. Dr. F. HENDRICKX

Co-promotor: Dhr. J. MARTENS

Masterscriptie, ingediend door

Hendrik NATENS

bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE RECHTEN

KU LEUVEN

FACULTEIT RECHTSGELEERDHEID

Academiejaar 2013-2014

Financial Fair Play in het voetbal: een rode kaart voor de UEFA?

Promotor: Prof. Dr. F. HENDRICKX

Co-promotor: Dhr. J. MARTENS

Masterscriptie, ingediend door

Hendrik NATENS

bij het eindexamen voor de graad van
MASTER IN DE RECHTEN

SAMENVATTING

Deze masterscriptie behandelt de compatibiliteit van de Financial Fair Play regels, die uitgevaardigd werden door de “*Union of European Football Associations*”, met het recht van de Europese Unie en dan meer bepaald met het vrije mededingingsrecht en het recht op vrij verkeer van personen, diensten en kapitaal.

De Financial Fair Play regels trachten een aantal kwalijke evoluties in het huidige Europese clubvoetbal tegen te gaan. Zo krijgen steeds meer clubs te kampen met solvabiliteitsproblemen wegens onverantwoorde investeringen. Deze investeringen zijn vaak ingegeven vanuit een drang naar het behalen van succes op een korte termijn. De doelen van de Financial Fair Play regels zijn er dan ook op gericht om deze problemen aan te pakken. De voornaamste regel van Financial Fair Play betreft de break-even vereiste, die inhoudt dat de voetbalgerelateerde inkomsten van een club groter dan of gelijk moeten zijn aan de uitgaven van die club, en dit geteld over drie periodes.

De Financial Fair Play regels zijn echter ingrijpend en men kan daarom ook de vraag stellen of ze het Europese mededingingsrecht en het recht op vrij verkeer van personen, diensten en kapitaal niet onrechtmatig belemmeren. Indien het antwoord hierop bevestigend is, moet er nagegaan worden of de Financial Fair Play regels niet kunnen vallen onder een mogelijke rechtvaardigingsgrond.

Cruciaal bij deze analyse zal de vraag naar de proportionaliteit van de Financial Fair Play regels zijn. Hierbij moet men ook nagaan of er geen betere alternatieven zijn. Bovendien wordt ook bekeken of de doelstellingen die de Financial Fair Play regels vooropstellen legitiem zijn en of de Financial Fair Play regels geschikt zijn om deze doelstellingen te bereiken.

DANKWOORD

Ik wil graag mijn dankbaarheid uitdrukken aan een aantal personen die het mee mogelijk hebben gemaakt om deze masterscriptie tot stand te brengen.

Vooreerst bedank ik mijn promotor, professor HENDRICKX, voor het aanreiken van het boeiende en originele onderwerp van deze masterscriptie. Het was bijzonder leerrijk en interessant om mijn studies van rechten toe te passen op een aspect van sport, één van mijn grootste passies. Vervolgens ben ik mijn co-promotor, de heer MARTENS, dankbaar voor het verstrekken van nuttige en waardevolle feedback die noodzakelijk waren voor de voltooiing van deze masterscriptie. Ten slotte wil ik ook mijn ouders, broer en zus bedanken. Zij boden mij steeds een luisterend oor en hun steun aan.

-

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	1
DEEL 1. FINANCIAL FAIR PLAY	3
HOOFDSTUK 1. RATIO LEGIS FINANCIAL FAIR PLAY	3
Afdeling 1. Problemen in de voetbalwereld	3
Afdeling 2. Doelstellingen van Financial Fair Play	5
HOOFDSTUK 2. DRAAGWIJDTE FINANCIAL FAIR PLAY	7
Afdeling 1. Toepassingsgebied	7
Afdeling 2. Break-even vereiste	7
§ 1. Relevante inkomsten	8
§ 2. Relevante uitgaven	10
§ 3. “Fair value”	11
A. Manchester City FC	12
B. Paris Saint-Germain FC	14
§ 4. Voldoen aan de break-even vereiste	14
Afdeling 3. Verbod op achterstallige betalingen	17
Afdeling 4. Bijkomende financiële informatie	17
HOOFDSTUK 3. AFDWINGBAARHEID FINANCIAL FAIR PLAY	18
Afdeling 1. UEFA Club Financial Control Body	18
Afdeling 2. Mogelijke sancties	19
Afdeling 3. Praktijkvoorbeelden	19
§ 1. Bursaspor KD	20

§ 2.	Beşiktaş JK	21
§ 3.	Malaga CF	23
HOOFDSTUK 4.	BESLUIT	25
DEEL 2.	FINANCIAL FAIR PLAY EN HET RECHT VAN DE EUROPESE UNIE	26
HOOFDSTUK 1.	FINANCIAL FAIR PLAY EN HET EUROPESE MEDEDINGINGSRECHT	30
Afdeling 1.	Artikel 101 VWEU	31
§ 1.	Toepassingsvoorwaarden	31
§ 2.	Rechtvaardigingsgronden	32
§ 3.	Verenigbaarheid artikel 101 VWEU en Financial Fair Play	34
A.	Toepassingsvoorwaarden	34
B.	Rechtvaardigingsgronden	36
1.	Zijn de doelstellingen van Financial Fair Play legitiem?	37
2.	Is Financial Fair Play een toereikende methode?	38
3.	Is Financial Fair Play een proportionele methode?	39
a.	Herverdeling inkomsten	40
b.	Verlaging prijzengelden	41
c.	“Salary caps”	42
d.	“Luxury tax”	43

Afdeling 2.	Artikel 102 VWEU	44
	§ 1. Toepassingsvoorwaarden	44
	§ 2. Verenigbaarheid artikel 102 VWEU en Financial Fair Play	46
Afdeling 3.	Staatssteun	47
	§ 1. Toepassingsvoorwaarden	47
	§ 2. Rechtvaardigingsgronden	49
	§ 3. Financial Fair Play en staatssteun	50

HOOFDSTUK 2. FINANCIAL FAIR PLAY EN HET RECHT OP VRIJ VERKEER

		51
Afdeling 1.	Het vrij verkeer van werknemers	51
	§ 1. Toepassingsvoorwaarden	52
	§ 2. Rechtvaardigingsgronden	54
	§ 3. Verenigbaarheid vrij verkeer van werknemers en Financial Fair Play	55
	A. Toepassingsvoorwaarden	55
	B. Rechtvaardigingsgronden	58
Afdeling 2.	Het vrij verkeer van diensten	59
	§ 1. Toepassingsvoorwaarden	59
	§ 2. Rechtvaardigingsgronden	61
	§ 3. Verenigbaarheid vrij verkeer van diensten en Financial Fair Play	63
	A. Toepassingsvoorwaarden	63
	B. Rechtvaardigingsgronden	65

Afdeling 3.	Het vrij verkeer van kapitaal	65
§ 1.	Toepassingsvoorwaarden	66
§ 2.	Rechtvaardigingsgronden	66
§ 3.	Verenigbaarheid vrij verkeer van kapitaal en Financial Fair Play	68
A.	Toepassingsvoorwaarden	68
B.	Rechtvaardigingsgronden	70
HOOFDSTUK 3.	BESLUIT	70
CONCLUSIE		73
BIBLIOGRAFIE		77

INLEIDING

1. Deze masterscriptie behandelt de compatibiliteit van de Financial Fair Play regels, die uitgevaardigd werden door de “*Union of European Football Associations*”, met het recht van de Europese Unie en dan meer bepaald met het vrije mededingingsrecht en het recht op vrij verkeer van personen, diensten en kapitaal.

2. De Financial Fair Play regels trachten een aantal kwalijke evoluties in het huidige Europese clubvoetbal tegen te gaan. Zo krijgen steeds meer clubs te kampen met solvabiliteitsproblemen wegens onverantwoorde investeringen. Deze investeringen zijn vaak ingegeven vanuit een drang naar het behalen van succes op een korte termijn. De Financial Fair Play regels zijn echter ingrijpend en men kan daarom ook de vraag stellen of ze het vrije mededingingsrecht en het recht op vrij verkeer van personen, diensten en kapitaal niet onrechtmatig belemmeren. Bijgevolg zal deze masterscriptie een antwoord proberen te formuleren op de volgende onderzoeksvraag: is Financial Fair Play een juridisch afdwingbare methode of is het een methode die in strijd is met het Europese mededingingsrecht en het recht op vrij verkeer van personen, diensten en kapitaal?

3. In een eerste deel zullen de Financial Fair Play regels van naderbij worden bekeken. Eerst worden de huidige problemen van de Europese voetbalwereld geschetst. Vervolgens wordt er een ingegaan op de doelstellingen van de Financial Fair Play regels, die er vooral op gericht zijn om de geschetste problemen tegen te gaan. Deze doelstellingen zullen verder nog relevant blijken om een antwoord te bieden op de onderzoeksvraag. Daarna zullen de belangrijkste verplichtingen die voortvloeien uit de regelgeving aan bod komen. Extra aandacht zal hierbij geschonken worden aan de meest ingrijpende en gecontesteerde verplichting, zijnde de break-even vereiste. Hierna worden de mogelijkheden tot afdwingbaarheid van de Financial Fair Play regels onderzocht. Het bevoegde orgaan om te sanctioneren zal hier verder worden toegelicht. Ook de mogelijke sancties die een voetbalclub of een individu kan oplopen wegens een schending van de Financial Fair Play regels worden hier overlopen.

4. In het tweede deel worden de algemene principes van het recht van de Europese Unie aangaande het mededingingsrecht en de vrije verkeren aangehaald. Eerst zal het recht op vrije mededinging besproken worden, gevolgd door het verbod op misbruik van een machtspositie en de regels inzake staatssteun. Hierna worden de vrije verkeren toegelicht die relevant zijn voor de Financial Fair Play regels. Zo zal achtereenvolgens het recht op vrij verkeer van werknemers, van diensten en van kapitaal besproken worden.

5. Hier worden bij elk van deze onderwerpen eerst de algemene principes toegelicht. Zo worden telkens de algemene toepassingsvoorwaarden besproken. Vervolgens worden de mogelijke rechtvaardigingsgronden voor eventuele belemmerende regelgevingen aangereikt. Ten slotte zullen deze aangehaalde algemene principes toegepast worden op de Financial Fair Play regels. Dit zal uiteindelijk toelaten om een antwoord te bieden op de onderzoeksvraag.
6. Voor het eerste deel zijn de bepalingen van de Financial Fair Play regulering de relevantste bronnen. Hierin worden immers de doelstellingen, de verschillende verplichtingen waaraan men moet voldoen en de mogelijkheden tot afdwinging verder toegelicht.
7. De wetgeving van de Europese Unie zelf zal van groot belang blijken om de algemene principes die in het tweede deel worden aangehaald te kunnen formuleren. Vooral het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie, dat zowel de vrije mededinging als de drie vrije verkeren waarborgt, zal hierbij van waarde zijn. Meer duidelijkheid en verdere toelichting omtrent deze principes kan vervolgens gevonden worden in de rechtspraak van het Europese Hof van Justitie.

DEEL 1. FINANCIAL FAIR PLAY

8. In dit deel worden de Financial Fair Play regels verder toegelicht. Vooreerst worden de problemen van de Europese voetbalwereld geschetst. Vervolgens worden de beoogde doelstellingen van de Financial Fair Play regels geformuleerd. Hierna worden de belangrijkste verplichtingen die voortvloeien uit de Financial Fair Play regels, zoals de break-even vereiste, aangehaald. Ten slotte worden de mogelijkheden tot afdwinging van de Financial Fair Play regels nagegaan.

HOOFDSTUK 1. RATIO LEGIS FINANCIAL FAIR PLAY

Afdeling 1. Problemen in de voetbalwereld

9. In de voetbalwereld zijn een aantal evoluties waarneembaar die de leefbaarheid van de sport in de toekomst in gevaar kunnen brengen. Steeds meer voetbalclubs storten zich in de schulden in hun zoektocht naar succes op korte termijn. Hierdoor lijden de clubs alsmaar meer financiële verliezen. Een kwalijk gevolg hiervan is dat sommige voetbalclubs verschuldigde betalingen niet meer stipt kunnen nakomen.¹

10. Een eerste probleem kan gevonden worden in de steeds stijgende spelerslonen en transferbedragen. In een poging om aan de Europese top te komen of te blijven, trachten clubs de beste spelers aan te trekken. In de strijd om de handtekening van de beste spelers bieden clubs steeds vaker enorme lonen aan. Hiermee samenhangend nemen ook de transferbedragen die clubs bereid zijn te betalen voor spelers toe. Voetbalclubs nemen hierdoor echter al te vaak onverantwoorde risico's, waardoor ze schulden ophopen.² Zo bleek uit de "European Club Licensing Benchmarking Report – Financial Year 2011" dat tussen 2007 en 2011 de kosten voor spelerslonen en transfers waren toegenomen met 43 %.³

¹ X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201.pdf (consultatie: 30 april 2013).

² X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

³ S. PERRY en S. LEACH, *European Club Licensing Benchmarking Report – Financial Year 2011*, 2011, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/91/61/84/1916184_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 6 november 2013).

11. Vervolgens leidt de drang naar onmiddellijk succes ook tot een ander probleem. Zo blijken clubs meer te investeren met het oog op succes in een korte termijn dan in een lange termijn. Tot korte termijn investeringen behoren onder meer transferbedragen en spelerslonen. Lange termijn investeringen zijn daarentegen onder meer investeringen in de jeugdopleiding of in infrastructuur, zoals het stadion en trainingsfaciliteiten.⁴

12. Een derde probleem vormen de verschillende manieren waarop voetbalclubs geleid worden. Sommige clubs worden immers geleid door rijke eigenaars die steeds bereid zijn om opgelopen schulden zelf bij te passen. Dit staat in schril contrast met clubs die functioneren via een realistischer begrotingsbeleid, met als doel zo weinig mogelijk verlies te lijden. Deze verschillende manieren van beleidsvoering kunnen resulteren in oneerlijke concurrentie.⁵ Twee bekende voorbeelden van clubs die geleid worden door een rijke eigenaar zijn Manchester City FC en Chelsea FC. Sjeik Mansour bin Zayed Al Nahyan kocht Manchester City FC in 2008. De club leed in het seizoen 2010-2011 een verlies van 197 miljoen pond, het grootste verlies in de geschiedenis van het voetbal. In datzelfde seizoen werd het tweede grootste verlies geleden door Chelsea FC, eigendom van Roman Abramovitsj. Chelsea FC leed toen een verlies van 68 miljoen pond.⁶

13. Deze problemen kwamen grotendeels tot uiting in de “*Benchmarking Reports*” van de UEFA. Zo toonde de “*European Club Licensing Benchmarking Report – Financial Year 2011*” aan dat de salariskosten van voetbalclubs tussen 2007 en 2011 waren toegenomen met 38 %, terwijl hun inkomsten gedurende deze periode slechts waren toegenomen met 24 %. De verliezen van de clubs namen tussen 2007 en 2011 ook enorm toe. Zo stegen de verliezen van de dertig meest verlieslatende clubs in deze periode met 570 miljoen euro.⁷

14. Om tegemoet te komen aan deze problemen, accepteerde het Uitvoerend Comité van de “*Union of European Football Associations*” (hierna: UEFA) een concept van “*Financial Fair*

⁴ J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁵ J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁶ D. CONN, *Premier League clubs lost £361m last year despite record £2.3bn income – 23 May 2012*, 2012, www.theguardian.com/football/2012/may/23/premier-league-losses-2010-11-profits (consultatie: 13 februari 2014); C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 149.

⁷ S. PERRY en S. LEACH, *European Club Licensing Benchmarking Report – Financial Year 2011*, 2011, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/91/61/84/1916184_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 6 november 2013).

Play” (hierna: FFP) in september 2009.⁸ Op 27 mei 2010 gaf het Uitvoerend Comité van de UEFA vervolgens haar goedkeuring voor “*the UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations*”, hetgeen in werking trad op 1 juni 2010.⁹ Met de regels omtrent FFP tracht de UEFA de financiële verantwoordelijkheid van de Europese voetbalclubs aan te scherpen. De FFP-regels kunnen dan ook beschouwd worden als een toevoeging aan of een versterking van de reeds bestaande licentieregels. Die licentieregels werden geïntroduceerd bij de aanvang van het voetbalseizoen 2004-2005.¹⁰ Sindsdien mogen Europese voetbalclubs enkel deelnemen aan UEFA-clubcompetities indien ze een licentie hebben verkregen van de UEFA. Een licentie kan enkel verkregen worden wanneer de club voldoet aan enkele financiële, wettelijke en beleidsvereisten. De FFP-regels zorgen voor een versterking van deze financiële vereisten.¹¹

Afdeling 2. Doelen van Financial Fair Play

15. De UEFA wil met de FFP-regels de Europese clubs meer financiële discipline bijbrengen. Bovendien tracht de UEFA zo de clubs aan te moedigen om verantwoordelijk te investeren.¹²

⁸ O. QUINTIN, *The “EU Conference on Licensing Systems for Club Competitions” – Closing speech*, 2009, http://ec.europa.eu/sport/library/documents/c7/24_quintin.pdf (consultatie: 20 oktober 2013); X., *Financial Fair Play*, 2012, www.uefa.org/footballfirst/protectingthegame/financialfairplay/index.html (consultatie: 20 oktober 2013); G. MONTE, “Transfers, Licensing Systems and Players’ Agents: the EU as a gatekeeper of the integrity of sport competitions?” in P. DE KNOP, M. THEEBOOM en H. WESTERBEEK (eds.), *EU-Involvement in Sport – Between Inspiration and Regulation*, Brussel, VUBPress, 2013, (83) 87.

⁹ X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201.pdf (consultatie: 30 april 2013).

¹⁰ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 192 (consultatie: 30 april 2013); X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance>. (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

¹¹ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 192 (consultatie: 30 april 2013); X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201.pdf (consultatie: 30 april 2013).

¹² X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201.pdf (consultatie: 30 april 2013).

Daarnaast hoopt de UEFA met de FFP-regels de inflatie van de spelerslonen en de transferbedragen tegen te gaan.¹³

16. De doelen van de FFP-regels worden meer concreet bepaald in artikel 2 van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012*”.¹⁴ Dit artikel vermeldt verschillende doelen. Vooreerst stelt het algemeen dat de FFP-regels tot doel hebben om het Europese voetbal voortdurend te promoten en te verbeteren.¹⁵

Vervolgens zijn een aantal doelen gericht op het verbeteren van het financiële beleid binnen een club. Zo worden de volgende objectieven vermeld: het verzekeren van een adequaat beleid en organisatie binnen de clubs; het verbeteren van de economische en financiële vermogens van een club om zo meer transparantie en geloofwaardigheid te creëren; het bijbrengen van meer discipline en rationaliteit omtrent de financiën van een club; clubs aanmoedigen om hun beleid te voeren via eigen inkomsten.¹⁶

Het artikel vermeldt verder dat de FFP-regels de leefbaarheid en de voortgang van het Europese voetbal op clubniveau op de lange termijn moeten beschermen.¹⁷ De regels dienen de clubs dan ook aan te moedigen om verantwoordelijk te investeren met het oog op de lange termijn.¹⁸ Hiermee samenhangend stelt het artikel dat de FFP-regels ervoor moeten zorgen dat de clubs hun prioriteiten gaan leggen op het verbeteren van hun infrastructuur¹⁹ en op de opleiding van eigen jonge spelers²⁰, hetgeen beiden lange termijn investeringen zijn.

¹³ X., *Financial Fair Play*, 2012, www.uefa.org/footballfirst/protectingthegame/financialfairplay/index.html (consultatie: 20 oktober 2013).

¹⁴ Art. 2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

¹⁵ Art. 2.1.a) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

¹⁶ Art. 2.2.a)-d) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

¹⁷ Art. 2.2.f) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

¹⁸ Art. 2.2.e) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

¹⁹ Art. 2.1.c) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

²⁰ Art. 2.1.a) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

Aangezien failliete clubs kunnen leiden tot een verstoring van lopende competities, moeten de FFP-regels ook tot gevolg hebben dat de integriteit en het goede verloop van de UEFA-clubcompetities beschermd wordt.²¹

Eveneens is het een doel van de FFP-regels om een vergelijkend onderzoek op Europees niveau mogelijk te maken voor de clubs.²² Dit ligt in de lijn van het eerder vermelde doel om meer transparantie in te voeren in het financieel beleid van voetbalclubs.

Een ander belangrijk doel ten slotte is het verzekeren dat een club haar verplichtingen en schulden stipt nakomt tegenover spelers, sociale autoriteiten, belastinginstellingen, andere clubs en andere schuldeisers.²³ Deze doelstelling komt sterk tot uiting in de belangrijkste FFP-regels.

HOOFDSTUK 2. DRAAGWIJDTE FINANCIAL FAIR PLAY

Afdeling 1. Toepassingsgebied

17. De FFP-regels zijn van toepassing op de voetbalclubs die deelnemen aan UEFA-clubcompetities, zoals de “*UEFA Champions League*” en de “*UEFA Europa League*”.²⁴ Indien een club dus wil deelnemen aan een UEFA-clubcompetitie, zal ze moeten voldoen aan de voorwaarden die de FFP-regels opleggen. De FFP-regels zullen *de facto* echter ook andere clubs beïnvloeden. Indien een club immers aspiraties heeft om in de toekomst deel te nemen aan een UEFA-clubcompetitie, dan zal ze hierop moeten anticiperen door haar beleid nu al aan te passen zodat ze in de toekomst kan beantwoorden aan de FFP-regels.

Afdeling 2. Break-even vereiste

18. De belangrijkste en tevens meest gecontesteerde regel van FFP betreft de break-even vereiste. Volgens de break-even vereiste moeten de voetbalgerelateerde inkomsten van een

²¹ Art. 2.1.d) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

²² Art. 2.1.e) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

²³ Art. 2.2.b) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

²⁴ Art. 1.1 en art. 57 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

club groter dan of gelijk zijn aan de uitgaven van die club, en dit geteld over drie periodes.²⁵ De eerste periode waarmee men rekening zal houden voor de break-even vereiste is het kalenderjaar waarin de UEFA-clubcompetities beginnen. De andere twee periodes zijn dan de twee kalenderjaren voorafgaand aan het kalenderjaar waarin de UEFA-clubcompetities begonnen.²⁶ Wanneer men bijvoorbeeld de break-even vereiste wil beoordelen voor het seizoen 2015-2016 zal men de kalenderjaren 2015, 2014 en 2013 in acht nemen. Enige uitzondering op dit driejarig principe vormt het eerste seizoen waarin de break-even vereiste van kracht wordt, zijnde het seizoen 2013-2014, waarvoor men enkel rekening houdt met de kalenderjaren 2013 en 2012.²⁷

§ 1. Relevante inkomsten

19. Voor de beoordeling van de break-even vereiste houdt men enkel rekening met de voetbalgerelateerde inkomsten. Deze voetbalgerelateerde inkomsten worden nader bepaald in artikel 58.1 van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012*”.²⁸ Zo worden de inkomsten uit ticketverkoop, sponsoring, reclame, uitzendrechten en commerciële activiteiten gerekend tot voetbalgerelateerde inkomsten.²⁹ Ook andere

²⁵ Art. A.1 Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013).

²⁶ Art. 59.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013).

²⁷ Art. 59.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

²⁸ Art. 58.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

²⁹ Art. 58.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.2.a)-d) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

bestuursinkomsten, zoals subsidies en huur, zijn voetbalgerelateerde inkomsten.³⁰ Daar telt men vervolgens nog eens de netto winst uit de resultatenrekening bij op, evenals de winsten die voortvloeien uit spelerstransfers en de verkoop van materiële vaste activa.³¹ Inkomsten waar men geen rekening mee houdt voor de break-even vereiste zijn niet-monetaire inkomsten of inkomsten uit niet-voetbalgerelateerde activiteiten.³² Deze laatste categorie bevat de inkomsten die “*clearly and exclusively*” niet gerelateerd zijn aan de activiteiten, de locaties of het merk van de club.³³ Voorbeelden van inkomsten uit activiteiten die men wel zou kunnen omschrijven als niet-voetbalgerelateerd, maar die desondanks toch relevant zijn voor de break-even vereiste, zijn de inkomsten uit de exploitatie van faciliteiten die zich bevinden in of in de nabijheid van het stadion van de club, maar die op zich niets met voetbal te maken hebben. Men kan daarbij denken aan een hotel, een restaurant, een verzorgingscentrum, ...³⁴

20. Bovendien vermeldt Annex X van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012*” dat de inkomsten boven een “*fair value*” die voortvloeien uit transacties met een partij die verbonden is aan de club eveneens worden uitgesloten voor de beoordeling van de break-even vereiste. In dergelijk geval zal het gedeelte dat bovenmatig is

³⁰ Art. 58.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.2.e) en art. B.1.j) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

³¹ Art. 58.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.2.f)-h) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

³² Art. 58.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.2.i) en k) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

³³ Art. B.1.k) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

³⁴ Art. B.1.k) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

aan de “*fair value*” niet weerhouden worden voor de berekening van de inkomsten van de club in het licht van de break-even vereiste.³⁵

§ 2. Relevante uitgaven

21. De uitgaven die relevant zijn voor de break-even vereiste worden opgesomd in artikel 58.2 van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012*”.³⁶ Vooreerst houdt men rekening met de kosten voor de productie van goederen, de kosten van salarissen en andere voordelen voor de werknemers en andere beleidskosten, zoals huur en administratiekosten.³⁷ Hier voegt men nog de verliezen aan toe die de club oploopt door de aankoop van spelers, door aangegane leningen en door de uitkering van dividenden.³⁸ Kosten die niet relevant zijn voor de beoordeling van de break-even vereiste zijn waardeverminderingen van materiële en immateriële vaste activa, niet-monetaire kosten, belastinguitgaven en enkele niet-voetbalgerelateerde uitgaven die geen verband houden met de club, hetgeen uitgaven betreft die “*clearly and exclusively*” niet gerelateerd zijn aan de activiteiten, de locaties of het merk van de club.³⁹ Uitgaven die beschouwd kunnen worden als

³⁵ Art. 58.3 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.2.j) en art. B.1.j) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

³⁶ Art. 58.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

³⁷ Art. 58.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.3.a)-c) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

³⁸ Art. 58.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.3.d)-e) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

³⁹ Art. 58.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.3.i) en k) en art. C.1.k) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

investeringen voor de lange termijn hoeven eveneens niet te worden meegerekend voor de break-even vereiste. Hieronder verstaat men investeringen in materiële vaste activa, zoals de infrastructuur, en investeringen in de jeugdontwikkeling.⁴⁰ Uitgaven die de club doet ten voordele van gemeenschapsontwikkeling hoeven ook niet in rekening te worden gebracht voor de break-even vereiste.⁴¹

22. Ten slotte zal men nog extra kosten toevoegen, indien de uitgaven van de club bij een transactie met een partij die gerelateerd is aan de club niet beantwoorden aan een “*fair value*” van een normale soortgelijke transactie. In dergelijk geval zal men de gedane uitgaven verhogen zodat ze alsnog beantwoorden aan een “*fair value*”, en zal men met dit aangepaste bedrag rekening houden bij de beoordeling van de kosten voor de break-even vereiste.⁴²

§ 3. “Fair value”

23. Men heeft dus zowel bij de inkomsten als bij de uitgaven extra aandacht voor transacties tussen de club en partijen die verbonden zijn aan de club. Dergelijke transacties moeten gebeuren aan een “*fair value*”. Zo kan men voor de beoordeling van de break-even vereiste de inkomsten en de uitgaven aanpassen indien de transacties niet beantwoorden aan een “*fair*

⁴⁰ Art. 58.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.3.g) en j) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁴¹ Art. 58.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.3.h) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁴² Art. 58.3 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.3.f) en art. C.1.f) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

value” van een normale soortgelijke transactie.⁴³ Als een ‘verbonden partij’ wordt beschouwd “*a person or entity that is related to the entity that is preparing its financial statements (‘the reporting entity’)*”.⁴⁴ De “*reporting entity*” is dus de voetbalclub die moet voldoen aan de FFP-regels. Een transactie tussen de club en een partij die aan haar gelinkt kan worden wordt als volgt gedefinieerd: “*a transfer of resources, services or obligations between related parties, regardless of whether a price has been charged*”.⁴⁵

24. De notie “*fair value*” wordt gedefinieerd als “*the amount for which an asset could be exchanged, or a liability settled, between knowledgeable willing parties in an arm’s length transaction*”. Verder wordt er gesteld dat een transactie niet beschouwd wordt als gesloten op een “*arm’s length basis if it has been entered into on terms more favourable to either party to the arrangement than would have been obtained if there had been no related party relationship*”.⁴⁶

25. Een sponsorshipsovereenkomst tussen een club en een partij die verbonden is aan de club wordt door de UEFA aangehaald als typevoorbeeld van een transactie waarbij zal moeten worden aangetoond dat ze gebeurde aan een “*fair value*”.⁴⁷

A. Manchester City FC

26. Manchester City FC heeft zo’n sponsorshipsovereenkomst afgesloten in 2011. Er werd toen aangekondigd dat “*Etihad Airways*” de club zou sponsoren gedurende 10 jaar voor een bedrag van 400 miljoen pond, hetgeen opmerkelijk hoger ligt dan wat er normaal voor dergelijke sponsorshipsovereenkomsten wordt betaald. De eigenaars van “*Etihad Airways*”, de koninklijke familie van Abu Dhabi, waartoe sjeik Mansour bin Zayed Al Nahyan behoort, en de “*Abu Dhabi United Group*”, zijn bovendien beiden mede-eigenaar van Manchester City

⁴³ Art. 58.3 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; Art. A.2.j), art. A.3.f), art., art. B.1.j) en art. C.1.f) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁴⁴ Art. E.1 Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁴⁵ Art. E.6 Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁴⁶ Art. E.7 Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁴⁷ Art. B.1.j) Annex X UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

FC. Bijgevolg gingen er dan ook stemmen op om te onderzoeken of deze sponsorshipsovereenkomst geen omzeiling was van de FFP-regels.⁴⁸

De veronderstelling dat dit een transactie is die afgesloten werd boven een “*fair value*” moet echter enigszins genuanceerd worden. De sponsorshipsovereenkomst houdt immers ook de oprichting in van de “*Etihad Campus*”, een project dat onder meer moet leiden tot de aanleg van nieuwe trainings- en jeugdfaciliteiten. Dit zijn kosten waarmee men geen rekening moet houden voor de berekening van de break-even vereiste. Welk deel van de 400 miljoen pond gebruikt zal worden voor kosten die niet relevant zijn voor de break-even vereiste, is echter niet duidelijk af te leiden uit de sponsorshipsovereenkomst.⁴⁹

Men kan zich echter ook vragen stellen bij de stelling dat de 400 miljoen pond voornamelijk gebruikt werd voor de oprichting van de “*Etihad Campus*”, gelet op de transferbedragen die Manchester City FC uitgaf in 2011. Het kocht toen spelers voor een totaalbedrag dat geschat wordt op 80 miljoen pond. Hiervan zou zo’n 38 miljoen pond betaald zijn aan Atlético Madrid voor de transfer van Sergio Agüero.⁵⁰

⁴⁸ I. HERBERT, *City seal sponsorship deal worth £ 400m with Etihad – 9 July 2011*, 2011, www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/city-seal-sponsorship-deal-worth-400m-with-etihad-2309387.html (consultatie: 13 februari 2014); X., *UEFA to investigate Manchester City over Etihad sponsorship deal – 16 August 2011*, 2011, www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/uefa-to-investigate-manchester-city-over-etihad-sponsorship-deal-2338555.html (consultatie 13 februari 2014); C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 151-152.

⁴⁹ I. HERBERT, *City seal sponsorship deal worth £ 400m with Etihad – 9 July 2011*, 2011, www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/city-seal-sponsorship-deal-worth-400m-with-etihad-2309387.html (consultatie: 13 februari 2014); C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 151-152.

⁵⁰ X., *Manchester City summer 2011 transfer report card – Samir Nasri? Sergio Aguero? – 5 September 2011*, 2011, <http://metro.co.uk/2011/09/05/manchester-city-summer-2011-transfer-report-card-samir-nasri-sergio-aguero-138611/> (consultatie: 28 april 2014); X., *Manchester City Transfers*, www.soccerbase.com/teams/team.sd?team_id=1718&teamTabs=transfers (consultatie: 28 april 2014); X., *Manchester City Transfers*, www.transferleague.co.uk/premiership-transfers/manchester-city-transfers.html (consultatie: 28 april 2014).

Het valt dan ook af te wachten hoe de UEFA deze overeenkomst zal beoordelen in het licht van de FFP-regels en meer in het bijzonder of het beschouwd kan worden als een transactie aangaan tegen een “*fair value*”.⁵¹

B. Paris Saint-Germain FC

27. Paris Saint-Germain FC sloot eveneens een sponsoringsovereenkomst af die vragen deed rijzen met betrekking tot de “*fair value*”. De sponsoringsovereenkomst die overeengekomen werd met “*Qatar Tourism Authority*” houdt in dat Paris Saint-Germain FC gedurende vier jaar telkens 200 miljoen euro zou verdienen. De voorzitter van Paris Saint-Germain FC is echter Nasser Al-Khelaïfi, tevens eigenaar van de “*Qatar Investment Authority*”, die beschouwd zou kunnen worden als een gerelateerde partij van de “*Qatar Tourism Authority*”. Bijgevolg zou de gesloten sponsoringsovereenkomst moeten beantwoorden aan een “*fair value*”, maar men kan bezwaarlijk stellen dat dit het geval is. Er werd dan ook reeds een onderzoek ingesteld naar de sponsoringsovereenkomst om na te gaan of het gesloten werd aan een “*fair value*”. Men verwacht dat het resultaat van dit onderzoek binnenkort bekend gemaakt zal worden.⁵²

§ 4. Voldoen aan de break-even vereiste

28. Een voetbalclub voldoet meer concreet aan de break-even regel indien de volgende voorwaarden voorhanden zijn: de club moet op 30 juni van het jaar dat de UEFA-clubcompetities beginnen geen verschuldigde betalingen meer voldoen, er is geen break-even tekort voor één van de vorige twee boekjaren, de revisor is in zijn jaarlijks verslag van oordeel dat de club een “*going concern*” is en de passiva van een boekjaar zijn niet toegenomen in

⁵¹ I. HERBERT, *City seal sponsorship deal worth £ 400m with Etihad – 9 July 2011*, 2011, www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/city-seal-sponsorship-deal-worth-400m-with-etihad-2309387.html (consultatie: 13 februari 2014); C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 151-152; B. RUMSBY, *Manchester City face ‘significant sanctions’ for Financial Fair Play rules as Michel Platini confirms ‘tough’ action – 24 April 2014*, 2014, www.telegraph.co.uk/sport/football/teams/manchester-city/10784836/Manchester-City-face-significant-sanctions-for-Financial-Fair-Play-rules-as-Michel-Platini-confirms-tough-action.html (consultatie: 28 april 2014).

⁵² M. OGDEN, *Paris Saint-Germain sponsorship deal eclipses all rivals but opens questions about Financial Fair Play regulations – 12 November 2013*, 2013, www.telegraph.co.uk/sport/football/european/10443730/Paris-Saint-Germain-sponsorship-deal-eclipses-all-rivals-but-opens-questions-about-Financial-Fair-Play-regulations.html (consultatie: 28 april 2014); B. RUMSBY, *PSG in danger of being in breach of Uefa’s FFP regulations over sponsorship deal with Qatar Tourism Authority – 26 March 2014*, 2014, www.telegraph.co.uk/sport/football/teams/paris-st-germain/10724107/PSG-in-danger-of-being-in-breach-of-Uefas-FFP-regulations-over-sponsorship-deal-with-Qatar-Tourism-Authority.html (consultatie: 28 april 2014); B. RUMSBY, *Manchester City face ‘significant sanctions’ for Financial Fair Play rules as Michel Platini confirms ‘tough’ action – 24 April 2014*, 2014, www.telegraph.co.uk/sport/football/teams/manchester-city/10784836/Manchester-City-face-significant-sanctions-for-Financial-Fair-Play-rules-as-Michel-Platini-confirms-tough-action.html (consultatie: 28 april 2014).

vergelijking met het voorgaande boekjaar.⁵³ Daarenboven moet de club een break-even surplus hebben voor de twee voorgaande kalenderjaren.⁵⁴ Indien één van deze voorwaarden niet vervuld is, dan kan de club alsnog voldoen aan de break-even regel op twee manieren. Ten eerste kan de club aantonen dat ze voor de drie relevante boekjaren tezamen een break-even surplus heeft.⁵⁵ Ten tweede kan de club aantonen dat, wanneer de relevante uitgaven geteld over de drie periodes groter zijn dan de relevante inkomsten, dit break-even tekort wordt gereduceerd tot een bedrag binnen de aanvaardbare afwijking (zie verder) door een break-even surplus uit de twee kalenderjaren voorafgaand aan het vroegste kalenderjaar waarmee men rekening heeft gehouden.⁵⁶ Heeft een club bijvoorbeeld een break-even tekort voor de kalenderjaren 2018, 2017 en 2016, dan kan ze aantonen dat dit tekort (deels) gedekt wordt door een break-even surplus uit de kalenderjaren 2015 en 2014.

29. Er is dus wel een aanvaardbare afwijking mogelijk van de break-even vereiste. Deze aanvaardbare afwijking bedraagt in beginsel vijf miljoen euro, berekend over de afgelopen drie boekjaren. Dit bedrag kan echter oplopen indien de hogere afwijking volledig gedekt wordt door aandeelhouders van de club of door andere partijen die gerelateerd zijn aan de club.⁵⁷ Deze mogelijke hogere afwijking bedraagt voor de seizoenen 2013-2014 en 2014-2015 vijfenveertig miljoen euro. Voor de seizoenen 2015-2016, 2016-2017 en 2017-2018 mag de hogere afwijking oplopen tot dertig miljoen euro. Na het seizoen 2017-2018 zal dit bedrag telkens verminderen. De hogere afwijking zal vanaf dan vastgelegd worden door het

⁵³ Art. 62.3 en art. 63.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁵⁴ Art. 63.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁵⁵ Art. 63.2.a) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁵⁶ Art. 60.6 en art. 63.2.b) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁵⁷ Art. 61.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201_.pdf (consultatie: 30 april 2013); C. FLANAGAN, "A tricky European fixture: an assessment of UEFA's Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law", *International Sports Law Journal*, 2013, 151; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

Uitvoerend Comité van de UEFA.⁵⁸ De dekking van deze hogere afwijking door aandeelhouders van de club of door andere partijen die gerelateerd zijn aan de club moet opgenomen zijn in ofwel de jaarrekening van één van de drie kalenderjaren waarmee men rekening houdt ofwel in de boekhouding van het recentste kalenderjaar waarmee men rekening houdt. Deze dekking mag geen intentie zijn voor de toekomst, ze moet reeds volledig zijn verricht. Daarenboven moet de dekking onvoorwaardelijk zijn.⁵⁹

30. Men heeft voor de seizoenen 2013-2014 en 2014-2015 bovendien een overgangsmaatregel ingesteld. Een club zal voor deze twee seizoenen in principe niet gestraft worden door de “UEFA Club Financial Control Body” bij de overschrijding van de aanvaardbare afwijking mits er voldaan is aan twee voorwaarden: ten eerste moet er een positieve evolutie van het break-even resultaat waarneembaar zijn naar de toekomst toe en ten tweede mag het totale tekort enkel te wijten zijn aan een jaarlijks tekort voor het kalenderjaar 2012, dat op zijn beurt veroorzaakt werd door de hoogte van de lonen van de spelers wiens contract een aanvangsdatum heeft van vóór 1 juni 2010.⁶⁰ Deze laatste factor kent zijn verantwoording in het feit dat vóór 2010 er nog niet veel duidelijkheid bestond omtrent het toepassingsgebied van de FFP.⁶¹

31. Uit de “European Club Licensing Benchmarking Report – Financial Year 2011” blijkt dat de break-even regel veel aanpassingen zal vergen van de clubs. Veertien clubs die in het seizoen 2012-2013 deelnamen aan de “UEFA Champions League” of “UEFA Europa League” hadden immers een break-even tekort van meer dan 45 miljoen euro, geteld over de

⁵⁸ Art. 61.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201_.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁵⁹ Art. 61.3 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁶⁰ Art.2 Annex XI UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201_.pdf (consultatie: 30 april 2013); C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 151; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁶¹ J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

boekjaren 2009, 2010 en 2011. Bovendien hadden nog eens tweeëndertig andere deelnemende clubs over deze periode een break-even tekort tussen 5 en 45 miljoen euro.⁶²

Afdeling 3. Verbod op achterstallige betalingen

32. Een volgende belangrijke regel van FFP is het verbod op achterstallige betalingen tegenover andere clubs, werknemers, sociale autoriteiten en belastinginstellingen. Deze regel is van kracht vanaf 1 juni 2011. De datum om te oordelen of de clubs deze regel naleven zal altijd 30 juni zijn van het jaar waarin de UEFA-clubcompetities beginnen. Wanneer de clubs op die datum toch nog achterstallige betalingen verschuldigd zijn, zal er een nieuwe controle plaatsvinden op 30 september van dat jaar.⁶³

Afdeling 4. Bijkomende financiële informatie

33. De verplichting voor clubs om een document in te dienen met bijkomende financiële informatie over het volgende boekjaar is een derde belangrijke regel. Deze verplichting wordt enkel opgelegd indien één van de volgende indicatoren aanwezig is: de revisor is in zijn jaarlijks verslag niet van oordeel dat de club een “*going concern*” is, de passiva van een boekjaar zijn toegenomen in vergelijking met het voorgaande boekjaar, de club moet op 30 juni van het jaar dat de UEFA-clubcompetities beginnen nog verschuldigde betalingen voldoen of er is een break-even tekort voor één van de vorige twee boekjaren.⁶⁴ Deze bijkomende financiële informatie moet betrekking hebben op het kalenderjaar dat volgt op het recentste kalenderjaar waarover men informatie verschaft heeft.⁶⁵

⁶² S. PERRY en S. LEACH, *European Club Licensing Benchmarking Report – Financial Year 2011*, 2011, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/91/61/84/1916184_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 6 november 2013).

⁶³ Art. 65-66 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁶⁴ Art. 62.3 en art. 64.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁶⁵ Art. 64.2 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

Er moet dan informatie gegeven worden over de berekende “*cash flow*”, de winst- en verliesrekening, de balans van de boekhouding, redelijke veronderstellingen en voorspellingen voor de toekomst en een plan om in de toekomst wel te kunnen voldoen aan de vereisten, waarbij men ook een break-even berekening moet geven over het komende kalenderjaar.⁶⁶

34. De deadline voor de clubs om de bijkomende informatie te verschaffen, wordt bepaald door de UEFA.⁶⁷ Deze regel is eveneens van kracht sinds 1 juni 2011.⁶⁸

HOOFDSTUK 3. AFDWINGBAARHEID FINANCIAL FAIR PLAY

Afdeling 1. UEFA Club Financial Control Body

35. De controle op de naleving van de FFP-regels is een bevoegdheid van het “*UEFA Club Financial Control Body*” (hierna: CFCB), waarvan JEAN-LUC DEHAENE de voorzitter is.⁶⁹ De taak van de CFCB bestaat ten eerste in het verzekeren van een correcte toepassing van het licentiesysteem in alle landen die lid zijn van de UEFA.⁷⁰ Verder moet het erop toezien dat de voetbalclubs voldoen aan de criteria en de regels die voorop worden gesteld in de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations*”.⁷¹ Wanneer er niet voldaan wordt aan de eisen van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations*”, dan kan de CFCB disciplinaire maatregelen opleggen.⁷² Ten slotte kan de CFCB ook oordelen

⁶⁶ Art. 64.3 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013).

⁶⁷ Art. 64.1 UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁶⁸ X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁶⁹ X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%20_1_.pdf (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

⁷⁰ Art. 3.1.a) Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf.

⁷¹ Art. 3.1.a)-b) Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf.

⁷² Art. 3.1.c) Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf.

over zaken omtrent de voorwaarden voor een club om toe te treden tot een UEFA-clubcompetitie.⁷³

36. De CFCB is onderverdeeld in enerzijds een onderzoekskamer, dat zich bezig zal houden met het onderzoek en geleid wordt door de “*CFCB chief investigator*”, en anderzijds een berechtende kamer, dat het uiteindelijke vonnis zal vellen en geleid wordt door de voorzitter van de CFCB.⁷⁴ Beroep tegen een beslissing van de CFCB is mogelijk bij de “*Court of Arbitration for Sport*” (hierna: CAS).⁷⁵

37. Bij de controle kan de CFCB meerdere factoren in acht nemen, zoals het vooropgestelde break-even resultaat voor het komende kalenderjaar, een positieve of negatieve evolutie in het break-even resultaat, de hoogte van de schulden, overmacht, ...⁷⁶

Afdeling 2. Mogelijke sancties

38. Wanneer een club of individu de FFP-regels overtreedt, kunnen er verschillende sancties worden opgelegd. Zowel een club als een individu kunnen een waarschuwing, berisping of boete krijgen. Verder kan een club ook nog gesanctioneerd worden met de intrekking van een titel of een prijs, de intrekking van een aantal behaalde punten, een uitstel van uitbetaling van de inkomsten uit UEFA-clubcompetities, het verbod om nieuwe spelers te registreren voor UEFA-clubcompetities, een beperking op het aantal spelers die geregistreerd kunnen worden voor UEFA-clubcompetities, een diskwalificatie uit een lopende UEFA-clubcompetitie of een uitsluiting voor een toekomstige UEFA-clubcompetitie. Een individu kan daarentegen geschorst worden gedurende een aantal wedstrijden of gedurende een bepaalde of onbepaalde periode of uitgesloten worden om nog voetbalgerelateerde activiteiten uit te oefenen.⁷⁷

Afdeling 3. Praktijkvoorbeelden

⁷³ Art. 3.1.d) Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf.

⁷⁴ Art. 4.2 Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf.

⁷⁵ Art. 25.2 Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf.

⁷⁶ Art. 1 Annex XI UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

⁷⁷ Art. 21 Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf; J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

39. De CFCB heeft al verschillende clubs bestraft. Zo werden onder meer de Turkse ploegen Bursaspor KD en Beşiktaş JK en de Spaanse ploeg Malaga CF reeds gestraft omwille van achterstallige betalingen.

§ 1. Bursaspor KD

40. Bursaspor KD werd gestraft door de UEFA wegens het schenden van de FFP-regels. Als gevolg van een spelerstransfer in 2007 was Bursaspor KD nog € 400.000 verschuldigd aan Portsmouth FC. Bijgevolg stelde Portsmouth FC bij de “*Fédération Internationale de Football Association*” (hierna: FIFA) hiervoor een vordering in, die door Bursaspor KD niet betwist werd. Desondanks stelde Bursaspor KD vanaf 2008 elk jaar naar aanleiding van de licentieprocedure tegenover de Turkse voetbalbond dat de schuld van € 400.000 gezien moest worden als het voorwerp van een contractueel dispuut waarrond een zaak aanhangig was bij de FIFA. Door het betalen van € 350.000 bereikte Bursaspor KD uiteindelijk op 23 november 2011 een schikking met Portsmouth FC, waardoor de FIFA de zaak afsloot. Dit was echter na de twee deadlines, 30 september en 30 juni, die artikel 65 van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2010*” voorschrijft en waarop ten laatste bekeken wordt of de clubs nog achterstallige betalingen verschuldigd zijn.

Bijgevolg bestrafte de UEFA Bursaspor KD in 2012 voor het schenden van de FFP-regels, enerzijds wegens de te late betaling van de achterstallige schuld tegenover Portsmouth FC en anderzijds wegens het geven van verkeerde informatie door te stellen dat de club de schuld betwist had terwijl dit niet zo was, waardoor het zo trachtte te vermijden dat de schuld als achterstallig gekwalificeerd zou worden. Bursaspor KD kreeg van de UEFA als sanctie één jaar uitsluiting zonder uitstel voor alle UEFA-clubcompetities waarvoor het zich de komende drie seizoenen zou kwalificeren en een boete van € 50.000.⁷⁸

Bursaspor KD ging tegen deze straffen in beroep bij het CAS. Het CAS stelde vooreerst dat Bursaspor KD wel degelijk artikel 65 van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2010*” geschonden had, daar het de schuld pas betaald had op 23 november 2011, hetgeen laattijdig was gelet op de twee voorgeschreven deadlines. Het CAS haalde hierbij aan dat er geen overeenkomst was tussen Bursaspor KD en Portsmouth FC om

⁷⁸ CAS 2012/A/2821, *Bursaspor Kulübü Derneği v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6433/5048/0/AWARD20FINAL20282120internet.pdf (consultatie: 8 april 2014); C. KEIDEL, *UEFA Financial Fairplay: Bursaspor yellow carded, Besiktas red carded – 31 October 2012*, 2012, <http://isla-int.com/info/seite/lang/1/artikel/92/2012-10-31> (consultatie: 8 april 2014).

de schuld op een latere datum dan eerst overeengekomen te betalen. Bovendien had Bursaspor KD de vordering van Portsmouth FC bij de FIFA niet betwist.⁷⁹

Vervolgens beoordeelde het CAS de vraag of Bursaspor KD misleidende informatie had gegeven om zo de openstaande schuld te kunnen verbergen. Het CAS was van oordeel dat Bursaspor KD geen onjuiste informatie had verschaft. Door tegenover de Turkse voetbalbond te stellen dat er nog een bedrag betaald moest worden en dat hierover een zaak hangende was bij de FIFA, gaf Bursaspor KD volgens het CAS de juiste informatie. Het CAS erkende wel dat deze informatie niet helemaal accuraat was, maar dit volstond niet om te besluiten dat Bursaspor KD misleidende informatie had verschaft.⁸⁰

Ten slotte ging het CAS na of de opgelegde sancties door de UEFA wel proportioneel waren. Het CAS merkte na een vergelijking met andere zaken op dat de opgelegde sancties telkens met een zekere willekeur werden uitgesproken. Zo verschilde de sanctie die tegen Bursaspor KD werd opgelegd met de sancties die in gelijkaardige zaken werden opgelegd. Bovendien was Bursaspor KD volgens het CAS enkel schuldig aan het laattijdig betalen van een schuld en niet aan het verschaffen van misleidende informatie. Bijgevolg achtte het CAS de opgelegde sancties tegen Bursaspor KD disproportioneel.⁸¹

Het CAS besloot dan ook om de straf van één jaar uitsluiting zonder uitstel voor alle UEFA-clubcompetities om te zetten naar een voorwaardelijke uitsluiting voor de komende drie seizoenen. De boete van € 50.000 werd wel verhoogd naar € 250.000, hetgeen overeen zou komen met het bedrag Bursaspor KD verdiend zou hebben indien het zou deelnemen aan een UEFA-clubcompetitie.⁸²

§ 2. Beşiktaş JK

41. De Turkse club Beşiktaş JK kwam eveneens in aanraking met de FFP-regels. Op 22 mei 2008 bereikte Beşiktaş JK een akkoord met een niet nader genoemde club (hierna: club X) omtrent de transfer van een speler van club X naar Beşiktaş JK voor een bedrag van € 4.500.000. De clubs kwamen overeen dat dit bedrag in drie schijven betaald moest worden.

⁷⁹ CAS 2012/A/2821, *Bursaspor Kulübü Derneği v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6433/5048/0/AWARD20FINAL20282120internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).

⁸⁰ CAS 2012/A/2821, *Bursaspor Kulübü Derneği v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6433/5048/0/AWARD20FINAL20282120internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).

⁸¹ CAS 2012/A/2821, *Bursaspor Kulübü Derneği v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6433/5048/0/AWARD20FINAL20282120internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).

⁸² CAS 2012/A/2821, *Bursaspor Kulübü Derneği v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6433/5048/0/AWARD20FINAL20282120internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).

Op 28 mei 2008 kwamen de clubs tot een nieuw akkoord aangaande een uitleenbeurt gevolgd door een transfer van een andere speler. De speler in kwestie zou eerst in het seizoen 2008-2009 een jaar op uitleenbasis spelen voor Beşiktaş JK, dat hiervoor op 1 juli 2008 € 300.000 moest betalen. Vervolgens zou de speler op 1 juli 2009 getransfereerd worden naar Beşiktaş JK voor een bedrag van € 4.400.000, dat wederom in drie schijven betaald moest worden. Op 29 maart 2010 stelde Beşiktaş JK een andere regeling voor, waarmee club X akkoord ging. Voortaan zou het geld dat Beşiktaş JK nog moest betalen aan club X voor beide transacties betaald worden op de volgende manier: € 2.950.000 op 30 juni 2010 en € 1.500.000 op 30 juni 2011. Verder bepaalde deze nieuwe overeenkomst dat bij een wanbetaling van deze bedragen, de hele resterende schuld onmiddellijk opeisbaar zou worden.

Beşiktaş JK kwam haar verplichtingen echter niet na en op de gestelde deadline om aan te tonen dat een club geen achterstallige schulden meer had om zo mee te mogen doen aan een UEFA-clubcompetitie, had het nog steeds een openstaande som te betalen aan club X. Ook aan andere clubs moest Beşiktaş JK toen nog bedragen betalen. Op sportief vlak had Beşiktaş JK zich wel gekwalificeerd om aan te treden in de UEFA Europa League in het seizoen 2011-2012. Beşiktaş JK stelde in haar boekhouding tegen de Turkse voetbalbond dat de openstaande schulden tegenover de andere clubs allemaal het voorwerp waren van hangende geschillen, waardoor de Turkse voetbalbond Beşiktaş JK een licentie gaf om Europees te mogen spelen. De UEFA vroeg echter aan de Turkse voetbalbond om Beşiktaş JK te blijven opvolgen. Het werd op 23 januari 2012 dan ook duidelijk dat Beşiktaş JK nog steeds openstaande schulden had en dat bovendien sommige bedragen incorrect waren weergegeven in de boekhouding.

Op 1 mei 2012 stelde de CFCB bijgevolg vast dat Beşiktaş JK wel degelijk de FFP-regels had geschonden, door de artikelen 65 en 66 van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2010*”, die het verbod inhouden op achterstallige betalingen, niet na te leven. Bovendien achtte het CFCB Beşiktaş JK schuldig aan het schenden van de principes van goede trouw en transparantie, aangezien het misleidende informatie had verschaft in de boekhouding. Beşiktaş JK kreeg hiervoor een uitsluiting opgelegd voor de komende twee UEFA-clubcompetities waarvoor het zich zou kwalificeren in de volgende vijf seizoenen. De eventuele tweede uitsluiting was wel voorwaardelijk. Bovendien moest het een geldboete van

€ 200.000 betalen, waarvan € 100.000 voorwaardelijk was gedurende een proeftijd van vijf jaar. Beşiktaş JK was het echter niet eens met deze sancties en trok naar het CAS.⁸³

Om te beginnen stelde het CAS vast dat Beşiktaş JK inderdaad de FFP-regels geschonden had, daar het nog achterstallige schulden moest betalen aan meerdere voetbalclubs. Bovendien stelde Beşiktaş JK in haar boekhouding dat deze schulden de voorwerpen waren van verschillende hangende geschillen, terwijl in werkelijkheid Beşiktaş JK het bestaan van deze schulden helemaal niet betwistte. Door deze misleidende informatie te geven, trachtte Beşiktaş JK te vermijden dat de schulden beschouwd zouden worden als achterstallig.⁸⁴

Vervolgens boog het CAS zich over de vraag of de opgelegde sancties wel proportioneel waren. Om te oordelen dat een sanctie disproportioneel is, moet volgens het CAS de eisende partij aantonen dat de opgelegde sanctie “*grossly disproportionate*” is. Beşiktaş JK slaagde er echter niet in om dit aan te tonen. Vooreerst stelde het CAS dat de poging van Beşiktaş JK om de achterstallige schulden verborgen te houden de sanctie van een effectieve schorsing van een eerste kwalificatie voor een UEFA-clubcompetitie rechtvaardigde. Vervolgens hield het CAS ook rekening met het aantal schulden en de grootte ervan. Beşiktaş JK had schulden bij meerdere clubs, waardoor de totale schuld van Beşiktaş JK hoog opliep. Bovendien oordeelde het CAS dat aangezien Beşiktaş JK “*simply ignored the claims without contesting them, it had acted in bad faith*”. Bijgevolg achtte het CAS de opgelegde sancties niet disproportioneel, waardoor ze werden gehandhaafd.⁸⁵

§ 3. Malaga CF

42. Ook Malaga CF werd gestraft door de UEFA omwille van een overtreding van de FFP-regels. Op 30 juni 2012 bleek dat Malaga CF nog verschillende betalingen verschuldigd was. De club moest enerzijds nog € 3.845.000 betalen aan andere voetbalclubs en anderzijds nog € 5.575.000 aan sociale autoriteiten en belastinginstellingen. De onderzoekskamer van de CFCB stelde hierop dat Malaga CF bijkomende financiële informatie moest verschaffen tegen

⁸³ CAS 2012/A/2824, *Beşiktaş JK v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6434/5048/0/AWARD20FINAL20282420internet.pdf (consultatie: 8 april 2014); C. KEIDEL, *UEFA Financial Fairplay: Bursaspor yellow carded, Besiktas red carded – 31 October 2012*, 2012, <http://isla-int.com/info/seite/lang/1/artikel/92/2012-10-31> (consultatie: 8 april 2014).

⁸⁴ CAS 2012/A/2824, *Beşiktaş JK v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6434/5048/0/AWARD20FINAL20282420internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).

⁸⁵ CAS 2012/A/2824, *Beşiktaş JK v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6434/5048/0/AWARD20FINAL20282420internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).

30 september 2012. Uit deze informatie bleek dat de schulden van Malaga CF tegenover de belastinginstellingen hoger waren dan eerder gesteld en opliepen tot € 8.450.000.

Hierop besloot de onderzoekskamer om Malaga CF door te verwijzen naar de berechtende kamer van de CFCB, dat oordeelde dat Malaga CF de artikelen 62 en 65 van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012*” geschonden had. De club kreeg als sanctie opgelegd dat het niet zou mogen deelnemen aan de eerstvolgende UEFA-clubcompetitie waarvoor het zich zou kwalificeren in de seizoenen 2013-2014 tot en met 2016-2017. Verder kreeg het nog een bijkomende voorwaardelijke straf opgelegd, dat stelde dat Malaga CF ook een tweede keer niet zou mogen deelnemen aan een UEFA-clubcompetitie waarvoor het zich die vier seizoenen zou kwalificeren, indien de club niet zou kunnen aantonen dat het geen achterstallige betalingen meer verschuldigd was. Malaga CF kon dit echter tijdig aantonen waardoor deze voorwaardelijke uitsluiting later terug werd ingetrokken door de UEFA. Daarnaast kreeg de club ook een boete opgelegd van € 300.000. Malaga CF ging tegen deze beslissingen in beroep bij het CAS, aangezien het stelde dat het uitstel had gekregen van de belastinginstellingen om het openstaande bedrag te betalen, hetgeen deze belastinginstellingen overigens betwistten.⁸⁶

Het CAS stelde vast dat er geen geldige overeenkomst gesloten was tussen Malaga CF en de belastinginstellingen waaruit zou moeten blijken dat Malaga CF uitstel verkregen had om de bedragen te betalen. Bijgevolg kon dit bedrag beschouwd worden als een achterstallige schuld in de zin van de “*UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012*”, waardoor Malaga CF de FFP-regels geschonden had. Malaga CF had verder nagelaten om de proportionaliteit van de opgelegde sancties te betwisten waardoor het CAS zich hierover verder niet uitliet. Het CAS bevestigde daarom de beslissing van de CFCB, waardoor Malaga

⁸⁶ CAS 2013/A/3067, *Málaga CF SAD v. UEFA*, 2013, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/7183/5048/0/Award20final20306720_2013.10.pdf (consultatie: 23 november 2013); X., *UEFA Club Financial Control Body adjudicatory chamber renders its first decisions – Media release 21 December 2012*, 2012, www.uefa.com/uefa/mediaservices/mediareleases/newsid=1908757.html (consultatie: 19 mei 2013); D. GEEY en A. VISNOVSKY, *Will Clubs be Banned for not Breaking-Even? A Review of Recent FFP Cases – 12 december 2013*, 2013, www.danielgeey.com/will-clubs-be-banned-for-not-breaking-even-a-review-of-recent-ffp-cases/ (consultatie: 8 april 2014); X., *News of Comunicado: UEFA Financial Control Committee revokes Malaga CF's second year sanction – 16 May 2013*, 2013, www.malagacf.com/en/new/uefa-financial-control-committee-revokes-malaga-cfs-second-year-sanction/69975 (consultatie: 19 mei 2013).

CF uitgesloten werd om deel te nemen aan de “UEFA Europa League” in het seizoen 2013-2014. Bovendien werd ook de boete van € 300.000 bevestigd door het CAS.⁸⁷

HOOFDSTUK 4. BESLUIT

43. Om tegemoet te komen aan enkele fundamentele problemen in het hedendaagse Europese voetbal, heeft de UEFA de FFP-regels geïntroduceerd. Het grootste probleem lijkt de vaststelling te zijn dat steeds meer voetbalclubs bereid zijn om onverantwoorde investeringen te doen, voornamelijk in spelerslonen en transferbedragen, met het oog op succes op de korte termijn. Bij het nemen van dergelijke risico's lopen de clubs echter vaak hoge schulden op waardoor ze hun verplichtingen niet altijd meer kunnen nakomen.

44. Met de FFP-regels tracht de UEFA deze problemen dan ook tegen te gaan. Het bijbrengen van meer financiële discipline aan de Europese clubs is bijgevolg de voornaamste doelstelling van de FFP-regels. Deze regels zouden de clubs moeten aanzetten om te investeren op een verantwoordelijke manier en met het oog op de lange termijn. Op die manier zou de leefbaarheid en de voortgang van het Europese voetbal op clubniveau op de lange termijn verzekerd kunnen worden. Door de FFP-regels zouden de clubs ook meer mogelijkheden krijgen om hun verplichtingen en schulden stipt na te komen tegenover spelers, sociale autoriteiten, belastinginstellingen, andere clubs en andere schuldeisers.

45. De belangrijkste FFP-regel is de break-even vereiste. Deze regel stelt dat de voetbalgerelateerde inkomsten van een club groter dan of gelijk moet zijn aan de uitgaven van die club, en dit geteld over drie periodes. De relevante inkomsten voor deze berekening zijn enkel de inkomsten die gerelateerd zijn aan voetbalactiviteiten. Bovendien zijn ook niet alle uitgaven relevant voor de break-even vereiste. Zo worden onder meer de uitgaven die beschouwd worden als investeringen voor de lange termijn, zoals investeringen in infrastructuur of jeugdopleiding, niet in rekening gebracht. Er is echter wel een aanvaardbare afwijking van de break-even regel mogelijk. In beginsel mag het break-even tekort vijf miljoen euro bedragen, berekend over de afgelopen drie boekjaren. Dit bedrag kan echter nog oplopen onder bepaalde voorwaarden.

⁸⁷ CAS 2013/A/3067, *Málaga CF SAD v. UEFA*, 2013, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/7183/5048/0/Award20final20306720_2013.10.pdf (consultatie: 23 november 2013); D. GEEY en A. VISNOVSKY, *Will Clubs be Banned for not Breaking-Even? A Review of Recent FFP Cases – 12 december 2013*, 2013, www.danielgeey.com/will-clubs-be-banned-for-not-breaking-even-a-review-of-recent-ffp-cases/ (consultatie: 8 april 2014); X., *UEFA welcomes CAS decision on Málaga – Media release 21 June 2013*, 2013, www.uefa.org/disciplinary/news/newsid=1962518.html (consultatie: 12 oktober 2013)

Om mogelijke omzeilingen van de break-even regel te vermijden, heeft men de regel geïntroduceerd dat transacties tussen de club en partijen die verbonden zijn aan de club dienen te gebeuren aan een “*fair value*”. Wanneer men vaststelt dat dergelijke transacties, veelal sponsorshipsovereenkomsten, niet afgehandeld zijn aan een “*fair value*”, dan zal men bij de berekening van de break-even vereiste de bedragen van de verdachte transacties aanpassen naar wat wel als een “*fair value*” beschouwd kan worden voor normale soortgelijke transacties. Manchester City FC en Paris Saint-Germain FC kwamen al in opspraak met betrekking tot de “*fair value*” regel.

46. Een volgende belangrijke regel van FFP is het verbod op achterstallige betalingen tegenover andere clubs, werknemers, sociale autoriteiten en belastinginstellingen. De verplichting voor de clubs om in bepaalde gevallen een document in te dienen met bijkomende financiële informatie over het volgende boekjaar hangt nauw samen met dit verbod, daar het één van de indicatoren is die deze verplichting doet ontstaan

47. De FFP-regels worden gecontroleerd en afgedwongen door de CFCB, die bijgevolg bevoegd is om sanctionerend op te treden indien de FFP-regels niet nageleefd worden. De CFCB kan verschillende sancties opleggen waarvan de uitsluiting van deelname aan een toekomstige UEFA-clubcompetitie de zwaarste is. De CFCB bestaat uit een onderzoekskamer en een berechtende kamer. Tegen de beslissing van de berechtende kamer staat een beroep open bij het CAS.

Bursaspor KD, Beşiktaş JK en Malaga CF werden reeds bestraft voor het overtreden van de FFP-regels. In alle drie de gevallen hadden de clubs immers op de gestelde deadlines nog achterstallige betalingen te voldoen. Het CAS bevestigde telkens deels of in zijn geheel het oordeel van de CFCB. Opvallend was het feit dat het CAS bij de beoordeling van de proportionaliteit van de opgelegde straffen ook rekening hield met het aantal schulden van de gestrafte voetbalclub en de grootte ervan.

DEEL 2. FINANCIAL FAIR PLAY EN HET RECHT VAN DE EUROPESE UNIE

48. Omwille van haar geglobaliseerde karakter, is sport al decennialang niet meer weg te denken uit een Europese context. De regels van de Europese Unie, en meer bepaald het Europese mededingingsrecht en de fundamentele vrijheden, oefenen dan ook een zekere invloed uit op de regels inzake sport. Toch heeft het geduurd tot de inwerkingtreding van het

Verdrag van Lissabon in 2009 vooraleer de Europese Unie uitdrukkelijke bevoegdheden verkreeg inzake sport. Dit gebeurde via artikel 165 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie (hierna: VWEU).⁸⁸ Dit artikel stelt dat de Europese Unie kan bijdragen “*tot de bevordering van de Europese inzet op sportgebied, rekening houdend met haar specifieke kenmerken, (...)*”, dat het moet zorgen voor de ontwikkeling van de Europese dimensie van sport, hetgeen ook de bevordering van de openheid van sportcompetities en van de samenwerking tussen sportorganisaties impliceert, en dat het de samenwerking inzake sport met derde landen en met internationale sportinstellingen moet bevorderen.⁸⁹ Om deze doelstellingen te verwezenlijken heeft de Europese Unie geen wetgevingsbevoegdheid, maar kan ze stimuleringsmaatregelen en aanbevelingen aannemen.⁹⁰

49. Het belang van sport in een Europese context werd echter al veel vroeger duidelijk. Het eerste belangrijke arrest van het Europese Hof van Justitie aangaande de toepassing van Europese regels op sportzaken was het arrest WALRAVE en KOCH uit 1974. Hierin werd het uitgangspunt geformuleerd dat “*sportbeoefening slechts onder het gemeenschapsrecht valt in zoverre zij een economische activiteit in de zin van artikel 2 EG vormt.*”⁹¹ Vooral het Europese mededingingsrecht en de regels omtrent het vrij verkeer zijn van belang voor zaken gerelateerd aan sport.⁹²

50. Hoewel men dus uitgaat van de stelling dat het Europees recht van toepassing is op de economische aspecten van sport, heeft men ook erkend dat sport gekenmerkt wordt door haar specifieke karakter.⁹³ Zo stelde het Europese Hof van Justitie dat sportregels niet onderworpen zijn aan de verboden die voortvloeien uit de bepalingen omtrent het vrij verkeer van personen en het vrij verrichten van diensten indien ze “*alleen verband houden met de*

⁸⁸ European Commission (Commission staff working document), *Sport and free movement (accompanying document to the communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Developing the European Dimension in Sport)*, 66/2, 2011, 8; D. KEYAERTS, “Bevoegde overheden: Europese Unie” in J. DE HERDT en J. KERREMANS (eds.), *Wet en Duiding Sport*, Brussel, Larcier, 2013, (3) 5. J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 72.

⁸⁹ Art. 165.1-3. VWEU.

⁹⁰ Art. 165.4. VWEU.

⁹¹ HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974; HvJ, C-13/76, *Donà v. Mantero*, 1976; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-51/96, *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL en Union européenne de judo*, 2000; HvJ, C-176/96, *Lehtonen en Castors Braine v. Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL*, 2000; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

⁹² J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 72.

⁹³ D. KEYAERTS, “Bevoegde overheden: Europese Unie” in J. DE HERDT en J. KERREMANS (eds.), *Wet en Duiding Sport*, Brussel, Larcier, 2013, (3) 5. J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 72-73.

sport en als zodanig buiten de economische activiteit staan”.⁹⁴ Het Hof van Justitie bepaalde verder dat de regels omtrent de vrije mededinging en het vrij verkeer zich niet verzetten tegen sportregels “*die worden gerechtvaardigd door niet-economische overwegingen die verband houden met het specifieke karakter en kader van bepaalde wedstrijden*”.⁹⁵ Deze beperking van het toepassingsgebied van de bepalingen omtrent het vrij verkeer en de vrije mededinging kan evenwel enkel maar gelden voor haar eigenlijke doel.⁹⁶

Een uitdrukkelijke erkenning van de specificiteit van sport kwam er evenwel pas in 2009 met de invoering van artikel 165 VWEU, dat stelt dat de Europese Unie rekening moet houden met de specifieke kenmerken van sport.⁹⁷ Vóór de inwerkingtreding van dit artikel werd de Europese benadering ten aanzien van sportzaken vooral gevormd door de rechtspraak van het Hof van Justitie. Een veelgehoord punt van kritiek op deze rechtspraak was de stelling dat het te weinig rekening hield met de specifieke kenmerken van sport. Zo kregen Europese regels soms voorrang op sportprincipes, wat dan weer leidde tot onzekerheid over de mate van autonomie voor sportinstellingen om eigen regelgeving te ontwikkelen.⁹⁸ De expliciete erkenning van de specificiteit van sport had dan ook het meervoudige doel om enerzijds de autonomie van sport te bewaken en anderzijds de invloed van de Europese regels aangaande de vrije markt op sportzaken te beperken.⁹⁹

51. De FFP-regels hebben reeds geleid tot heel wat controversie. Grootste discussiepunt is de verenigbaarheid van de FFP-regels met het recht van de Europese Unie inzake vrije mededingen en vrij verkeer. Vooral de break-even vereiste wordt hierbij geïllustreerd.

52. Een punt van kritiek is de stelling dat de FFP-regels een belemmering van de mededinging vormen en een negatieve impact zouden hebben op het competitief evenwicht. Zo wordt er gesteld dat de break-even regel als een overeenkomst tussen ondernemingen moet beschouwd worden, zoals bepaald in artikel 101 VWEU¹⁰⁰, en dat deze regel een belemmering vormt voor nieuwe investeringen en zal leiden tot een verankering van de huidige marktstructuur,

⁹⁴ HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974; HvJ, C-13/76, *Donà v. Mantero*, 1976; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

⁹⁵ HvJ, C-13/76, *Donà v. Mantero*, 1976; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

⁹⁶ HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974; HvJ, C-13/76, *Donà v. Mantero*, 1976; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

⁹⁷ Art. 165.1. VWEU.

⁹⁸ D. KEYAERTS, “Bevoegde overheden: Europese Unie” in J. DE HERDT en J. KERREMANS (eds.), *Wet en Duiding Sport*, Brussel, Larcier, 2013, (3) 4.

⁹⁹ D. KEYAERTS, “Bevoegde overheden: Europese Unie” in J. DE HERDT en J. KERREMANS (eds.), *Wet en Duiding Sport*, Brussel, Larcier, 2013, (3) 5.

¹⁰⁰ Art. 101 VWEU.

waarbij de grote clubs groot zullen blijven en de kleine clubs klein. Kleine clubs hebben immers minder inkomsten dan grote clubs en zijn daardoor om succes te behalen meer afhankelijk van investeringen door rijke investeerders. De FFP-regels bemoeilijken dergelijke investeringen echter in grote mate.¹⁰¹ Bovendien luidt de kritiek dat de break-even regel zal leiden tot minder transfers, lagere transferbedragen en spelerslonen en bijgevolg tot lagere inkomsten voor voetbalmakelaars.¹⁰²

Vervolgens menen de critici dat de break-even vereiste ook nog andere fundamentele EU-vrijheden schendt, zoals het vrij verkeer van werknemers (de voetballers), gewaarborgd door artikel 45 VWEU¹⁰³, het vrij verkeer van diensten (voor de voetbalmakelaars), gewaarborgd door artikel 56 VWEU¹⁰⁴, en het vrij verkeer van kapitaal (voor de clubeigenaars), gewaarborgd door artikel 63 VWEU¹⁰⁵. De doelen van de FFP-regels die de UEFA vooropstelt kunnen volgens hen de inbreuk op de vrije mededinging en de schendingen van de andere fundamentele vrijheden niet verantwoorden. Bovendien stellen ze dat de break-even vereiste disproportioneel is ten aanzien van de doelen die het moet bereiken, aangezien deze doelen ook gehaald zouden kunnen worden via alternatieve maatregelen die minder verre gaand zouden zijn.¹⁰⁶

Er werd in dit opzicht op 6 mei 2013 een klacht ingediend bij de Europese Commissie door DANIEL STRIANI, een Belgische voetbalmakelaar, die hierbij vertegenwoordigd wordt

¹⁰¹ J. LINDHOLM, "The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play", *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 195 (consultatie: 30 april 2013).

¹⁰² J. LINDHOLM, "The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play", *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 195 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 26 (consultatie: 10 april 2014); H. VÖPEL, *Is Financial Fair Play Really Justified? An Economic and Legal Assessment of UEFA's Financial Fair Play Rules*, 2013, www.hwwi.org/uploads/tx_wilpubdb/HWWI_Policy_Paper_79.pdf, 26 (consultatie: 28 april 2014).

¹⁰³ Art. 45 VWEU.

¹⁰⁴ Art. 56 VWEU.

¹⁰⁵ Art. 63 VWEU.

¹⁰⁶ J. LINDHOLM, "The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play", *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 195 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 26 (consultatie: 10 april 2014); H. VÖPEL, *Is Financial Fair Play Really Justified? An Economic and Legal Assessment of UEFA's Financial Fair Play Rules*, 2013, www.hwwi.org/uploads/tx_wilpubdb/HWWI_Policy_Paper_79.pdf, 26 (consultatie: 28 april 2014).

door de advocaat JEAN-LOUIS DUPONT. Hij verzoekt de Europese Commissie dan ook om de break-even vereiste nietig te verklaren.¹⁰⁷ De zaak zal voorkomen in februari 2015, waarna een uitspraak verwacht wordt tegen maart of april 2015.¹⁰⁸

53. Men kan zich vervolgens ook afvragen of de FFP wel een toereikende methode vormen om de doelen te bereiken die ze vooropstellen. Indien het antwoord hierop bevestigend is, kan men nog steeds de vraag stellen naar de proportionaliteit van de FFP-regels met de beoogde doelen. Het is dan ook interessant om te onderzoeken of er geen alternatieve mogelijkheden zijn die minder verregaand zijn maar wel dezelfde doelen zouden kunnen bereiken.

HOOFDSTUK 1. FINANCIAL FAIR PLAY EN HET EUROPESE MEDEDINGINGSRECHT

54. Artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie (hierna: VEU) bepaalt dat de verwezenlijking van een interne markt één van de hoofddoelstellingen van de Europese Unie is.¹⁰⁹ Het Protocol betreffende de interne markt en de mededinging, dat toegevoegd werd aan het VEU en het VWEU, stelt dat deze interne markt een regime omvat dat verzekert dat de mededinging niet wordt vervalst.¹¹⁰ De belangrijkste artikelen van het Europese mededingingsrecht zijn de artikelen 101 en 102 VWEU, die respectievelijk het kartelverbod en het verbod op misbruik van machtspositie inhouden. Verder zijn ook de artikelen 107-109 VWEU, de bepalingen inzake steunmaatregelen van staten aan ondernemingen, van belang.

55. In het arrest MECA-MEDINA en MAJCEN bepaalde het Hof van Justitie dat regels die betrekking hebben op sportaangelegenheden, zelfs indien ze zuiver sportief van aard zijn, principieel onder het toepassingsgebied van het mededingingsrecht vallen. Het orgaan dat de regels uitvaardigde en de personen op wie ze van toepassing zijn bevinden zich bijgevolg binnen de werkingssfeer van het mededingingsrecht.¹¹¹ Of de desbetreffende sportregulering

¹⁰⁷ J.-L. DUPONT, *Press release: challenge to Financial Fair Play – 6 May 2013*, 2013, www.soccernomics-agency.com/?p=454 (consultatie: 15 mei 2013).

¹⁰⁸ X., *Moment of truth for UEFA: Financial Fair Play ruling due in 2015 – 10 January 2014*, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/01/10/sport/football/financial-fair-play-uefa-football/> (consultatie: 1 maart 2014).

¹⁰⁹ Art. 3.3. VEU.

¹¹⁰ Protocol (Nr. 27) betreffende de interne markt en de mededinging, *Pb.C.* 83 2010, 309; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 137; D. DEDECKER, “Transfers en Makelaars in de Sport” in D. DEDECKER (ed.), *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, (281) 305; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 95.

¹¹¹ HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

een verboden belemmering van de mededinging inhoudt, moet voor elke concrete casus afzonderlijk worden beoordeeld.¹¹²

Afdeling 1. Artikel 101 VWEU

56. Artikel 101 VWEU omvat het kartelverbod. Het artikel stelt dat “*alle overeenkomsten tussen ondernemingen, alle besluiten van ondernemersverenigingen en alle onderling afgestemde feitelijke gedragingen welke de handel tussen lidstaten ongunstig kunnen beïnvloeden en ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging binnen de interne markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst*” onverenigbaar zijn met de interne markt en aldus verboden zijn.¹¹³ Bijgevolg zijn zulke verboden overeenkomsten of besluiten van rechtswege nietig, tenzij ze vallen onder een rechtvaardigingsgrond.¹¹⁴

57. Artikel 101 VWEU heeft volgens het Hof van Justitie rechtstreekse werking. Derhalve kan deze bepaling worden ingeroepen voor de nationale rechter. Het biedt aan de burgers immers rechtstreeks rechten die gehandhaafd moeten worden door de nationale rechters.¹¹⁵

§ 1. Toepassingsvoorwaarden

58. Voor het toepassingsgebied van artikel 101 is het vereist dat er sprake is van een onderneming of een ondernemersvereniging. Uit de rechtspraak van het Europese Hof van Justitie blijkt dat een onderneming moet worden geïnterpreteerd als “*elke eenheid die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm en de wijze waarop zij wordt gefinancierd*”.¹¹⁶ Het doorslaggevende element is bijgevolg het al dan niet uitoefenen van een economische activiteit. Dit impliceert echter niet dat een entiteit een winstoogmerk moet hebben of een economisch doel moet nastreven.¹¹⁷

59. Vervolgens bepaalt artikel 101 VWEU dat er sprake moet zijn van een overeenkomst tussen ondernemingen, een besluit van ondernemingsverenigingen of een onderling afgestemde feitelijke gedraging die de handel tussen lidstaten ongunstig kan beïnvloeden en ertoe strekt of ten gevolge heeft dat de mededinging binnen de interne markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst.¹¹⁸ In de rechtspraak van het Hof van Justitie wordt er

¹¹² Commission of the European Communities, *White Paper on Sport*, 2007, 14.

¹¹³ Art. 101.1. VWEU.

¹¹⁴ Art. 101.2. VWEU.

¹¹⁵ HvJ, C-127/73, *BRT en société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs v. SV SABAM en NV Fonior*, 1974.

¹¹⁶ HvJ, C-41/90, *Höfner en Elser v. Macrotron*, 1991; HvJ, C-205/03 P, *FENIN v. Commissie*, 2006.

¹¹⁷ HvJ, C-67/96, *Albany International BV v. Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie*, 1999.

¹¹⁸ Art. 101.1. VWEU.

doorgaans geen strikt onderscheid gemaakt tussen de begrippen ‘een overeenkomst tussen ondernemingen’, ‘een besluit van ondernemingsverenigingen’ en ‘een onderling afgestemde feitelijke gedraging’. Bijgevolg kunnen bijvoorbeeld ook overeenkomsten tussen ondernemingsverenigingen vallen onder het toepassingsgebied van artikel 101 VWEU.¹¹⁹

60. Een directe of indirecte, actuele of potentiële invloed volstaat om te bepalen dat een overeenkomst tussen ondernemingen, een besluit van een ondernemingsvereniging of een onderling afgestemde feitelijke gedraging een invloed uitoefent op de handel tussen de lidstaten van de Europese Unie.¹²⁰

61. De invloed op de handel tussen de lidstaten moet bovendien ongunstig zijn. Om te kunnen spreken van een ongunstige beïnvloeding, moeten “*besluiten, overeenkomsten of feitelijke gedragingen op grond van een reeks van objectieve feitelijke of juridische gegevens met een voldoende mate van waarschijnlijkheid doen verwachten dat zij al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel, het handelsverkeer tussen lidstaten kunnen beïnvloeden op een manier dat zij doen vrezen dat zij de totstandkoming van een gemeenschappelijke markt tussen lidstaten kunnen belemmeren*”. De ongunstige beïnvloeding zal dan het gevolg zijn van een combinatie van verschillende factoren die echter niet noodzakelijk allemaal beslissend moeten zijn.¹²¹

§ 2. Rechtvaardigingsgronden

62. De verboden overeenkomsten, besluiten of onderling afgestemde feitelijke gedragingen kunnen echter gerechtvaardigd worden indien ze “*bijdragen tot verbetering van de productie of van de verdeling der producten of tot verbetering van de technische of economische vooruitgang, mits een billijk aandeel in de daaruit voortvloeiende voordelen de gebruikers ten goede komt*” en zonder hierbij aan de betrokken ondernemingen ofwel “*bependingen op te leggen welke voor het bereiken van deze doelstellingen niet onmisbaar zijn*” ofwel “*de mogelijkheid te geven, voor een wezenlijk deel van de betrokken producten de mededinging uit te schakelen*.”¹²²

¹¹⁹ HvJ, C-71/74, *Fruit- en Groentenimporthandel en Frubo v. Commissie*, 1975; M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 168.

¹²⁰ HvJ, C-56/65, *Société Technique Minière v. Maschinenbau Ulm*, 1966; HvJ, C-58/64, *Grundig-Verkaufs GmbH v. Commissie*, 1965.

¹²¹ HvJ, C-295/04, *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, 2006.

¹²² Art. 101.3. VWEU.

63. Daarenboven vallen overeenkomsten, besluiten of onderling afgestemde feitelijke gedragingen ook niet onder het verbod van artikel 101 VWEU indien ze slechts een zeer geringe invloed uitoefenen op de betrokken markt. Dit zal voornamelijk het geval zijn wanneer de betrokken partijen op die markt in een zwakke positie verkeren.¹²³

64. Een regeling dat een beperking op de vrije mededinging inhoudt kan bovendien toch toegelaten zijn indien het voldoet aan de uitzondering van de “*regulatory ancillarity*”, een concept dat afgeleid werd uit het arrest WOUTERS.¹²⁴ Het houdt in dat beperkingen op de mededinging toegelaten zijn indien ze noodzakelijk zijn om de legitieme doelstelling van de regelgeving te bereiken.¹²⁵ Het Hof van Justitie besloot in het arrest WOUTERS dat de aangevochten regelgeving een verboden belemmering inhield van de mededinging. Het vervolgde de redenering evenwel met de stelling dat “*niet elke overeenkomst tussen ondernemingen of elk besluit van een ondernemersvereniging die de handelingsvrijheid van de partijen of van een van hen beperkt, automatisch onder het verbod van artikel 101, lid 1, van het Verdrag valt.*”¹²⁶ Volgens het Hof van Justitie moet men bij de toepassing van artikel 101 VWEU op een concrete casus immers ook rekening houden met “*de algehele context waarbinnen het betrokken besluit van de ondernemersvereniging is genomen of zijn werking ontplooit, en meer in het bijzonder met de doelstellingen daarvan.*”¹²⁷ Vervolgens moet men ook nagaan of de beperkende gevolgen voor de mededinging die voortvloeien uit de regelgeving inherent zijn aan de beoogde doelstellingen.¹²⁸ Ten slotte stelde het Hof van Justitie dat een regelgeving geen inbreuk op artikel 101 VWEU inhoudt, indien de instantie die de regelgeving uitvaardigde “*zich redelijkerwijs op het standpunt mocht stellen dat voornoemde regeling, niettegenstaande de daaruit voortvloeiende mededingingsbeperkende gevolgen, noodzakelijk is voor de goede uitoefening van het beroep (...).*”¹²⁹

¹²³ HvJ, C-5/69, *Völk v. Vervaecke*, 1969; HvJ, C-295/04, *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, 2006.

¹²⁴ HvJ, C-309/99, *J.C.J. Wouters e.a. v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, 2002; C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 155.

¹²⁵ P. CRAIG en G. DE BURCA, *EU Law: Text, Cases and Materials*, Oxford, Oxford University Press, 2011, 988; R. WHISH, *Competition Law*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 132; C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 155.

¹²⁶ HvJ, C-309/99, *J.C.J. Wouters e.a. v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, 2002.

¹²⁷ HvJ, C-309/99, *J.C.J. Wouters e.a. v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, 2002.

¹²⁸ HvJ, C-309/99, *J.C.J. Wouters e.a. v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, 2002.

¹²⁹ HvJ, C-309/99, *J.C.J. Wouters e.a. v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, 2002.

65. Bovendien heeft het Hof van Justitie in het arrest MECA-MEDINA en MAJCEN twee belangrijke principes naar voren geschoven die men moet toepassen wanneer men de verenigbaarheid van sportregels, zoals de regulering omtrent FFP, wil toetsen aan het Europese mededingingsrecht. Vooreerst herhaalde het Hof van Justitie de redenering uit het arrest WOUTERS dat men bij deze beoordeling rekening moet houden met de doelstellingen van de betrokken regelgeving en met de vraag of de beperkingen voor de mededinging die volgen uit de regelgeving inherent zijn aan deze doelstellingen.¹³⁰ In het arrest MECA-MEDINA en MAJCEN voegde het hier echter aan toe dat er ook moet onderzocht worden of de beperkingen voor de mededinging evenredig zijn aan de vooropgestelde doelen van de regelgeving.¹³¹ Het betreft hier dus zowel een legitimiteits- als een proportionaliteitstoets. Een overeenkomst tussen ondernemingen, een besluit van een ondernemersvereniging of een onderling afgestemde feitelijke gedraging, die een ongunstig effect hebben op de handel tussen lidstaten en op de mededinging binnen de interne markt, kunnen bijgevolg toch toegestaan zijn indien ze beide toetsen doorstaan.¹³² In dit arrest werd een eerlijk verloop van de sportcompetitie beschouwd als een mogelijke legitieme doelstelling van een betwiste regelgeving.¹³³

§ 3. Verenigbaarheid artikel 101 VWEU en Financial Fair Play

A. Toepassingsvoorwaarden

66. Vooreerst moet men nagaan of de UEFA beschouwd kan worden als een onderneming of een ondernemingsvereniging in de zin van artikel 101 VWEU. Het Hof van Justitie heeft in het arrest PIAU bepaald dat de FIFA en de nationale voetbalbonden als ondernemingsverenigingen in de zin van artikel 101 VWEU beschouwd moeten worden.¹³⁴ Zo stelde het immers “*dat de leden van de FIFA nationale verenigingen zijn, die clubs vertegenwoordigen welke voetbal als een economische activiteit beoefenen. Deze voetbalclubs zijn bijgevolg ondernemingen in de zin van artikel 101 VWEU en de nationale verenigingen*

¹³⁰ HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

¹³¹ HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

¹³² HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006; K. MEIRE en K. PLATTEAU, “Sport en mededinging” in J. DE HERDT en J. KERREMANS (eds.), *Wet en Duiding Sport*, Brussel, Larcier, 2013, (1023) 1026.

¹³³ HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

¹³⁴ HvJ, T-193/02, *Piau v. Commissie*, 2005; F. HENDRICKX, C. COOMANS, J. MAESCHALCK, K. LEMMENS, K. DE SAEDELEER en J. AMANKWAH, *Sportrechtspraak*, Brugge, Die Keure, 2012, 7; D. DEDECKER, “Transfers en Makelaars in de Sport” in D. DEDECKER (ed.), *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, (281) 306.

die deze clubs groeperen, zijn ondernemersverenigingen in de zin van dezelfde bepaling.”¹³⁵ Het bouwde zijn redenering als volgt voort: “Aangezien de nationale verenigingen ondernemersverenigingen zijn en, wegens de economische activiteiten die zij verrichten, tevens ondernemingen, vormt de FIFA, als vereniging van nationale verenigingen, eveneens een ondernemersvereniging in de zin van artikel 101 VWEU.”¹³⁶ Aangezien ook de UEFA een vereniging vormt van nationale verenigingen, zij het dan op Europees vlak, kan men aannemen dat ook de UEFA gezien moet worden als een ondernemingsvereniging in de zin van artikel 101 VWEU.

67. Vervolgens moet bepaald worden of de FFP-regels beschouwd kunnen worden als een overeenkomst tussen ondernemingen, een besluit van ondernemingsverenigingen of een onderling afgestemde feitelijke gedraging. In het arrest PIAU reikt het Hof van Justitie een interpretatie aan voor het begrip ‘besluit van een ondernemersvereniging’. Een reglement van een ondernemersvereniging dat verbindend is voor de verenigingen die lid zijn van die ondernemersvereniging kan beschouwd worden als een besluit van een ondernemersvereniging. Bovendien moet de overkoepelende ondernemingsvereniging met dit reglement uiting geven aan haar wil om het gedrag van haar leden te coördineren.¹³⁷ De FFP-regulering beantwoordt aan deze beschrijving en kan bijgevolg gezien worden als een besluit van een ondernemersvereniging, zijnde de UEFA.

68. De FFP-regulering moet daarnaast een directe of indirecte, actuele of potentiële invloed uitoefenen op de handel tussen de lidstaten van de Europese Unie. Men kan stellen dat dit altijd het geval zal zijn bij regels uitgevaardigd door internationale of Europese sportfederaties zoals de UEFA, daar dergelijke regelgeving van toepassing zal zijn op verschillende landen en bijgevolg de handel tussen de lidstaten kan beïnvloeden.¹³⁸

69. Bovendien moet deze invloed op de handel tussen de lidstaten ongunstig zijn. Hiervoor moeten, zoals reeds gesteld, de “*besluiten, overeenkomsten of feitelijke gedragingen op grond van een reeks van objectieve feitelijke of juridische gegevens met een voldoende mate van*

¹³⁵ HvJ, T-193/02, *Piau v. Commissie*, 2005; F. HENDRICKX, C. COOMANS, J. MAESCHALCK, K. LEMMENS, K. DE SAEDELEER en J. AMANKWAH, *Sportrechtspraak*, Brugge, Die Keure, 2012, 7.

¹³⁶ HvJ, T-193/02, *Piau v. Commissie*, 2005; F. HENDRICKX, C. COOMANS, J. MAESCHALCK, K. LEMMENS, K. DE SAEDELEER en J. AMANKWAH, *Sportrechtspraak*, Brugge, Die Keure, 2012, 7.

¹³⁷ HvJ, T-193/02, *Piau v. Commissie*, 2005; F. HENDRICKX, C. COOMANS, J. MAESCHALCK, K. LEMMENS, K. DE SAEDELEER en J. AMANKWAH, *Sportrechtspraak*, Brugge, Die Keure, 2012, 7.

¹³⁸ M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 111-170; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 99.

waarschijnlijkheid doen verwachten dat zij al dan niet rechtstreeks, daadwerkelijk of potentieel, het handelsverkeer tussen lidstaten kunnen beïnvloeden op een manier dat zij doen vrezen dat zij de totstandkoming van een gemeenschappelijke markt tussen lidstaten kunnen belemmeren”.¹³⁹ Men kan verwachten dat de FFP-regels een belemmerend effect zullen hebben op de vrije mededinging. Zo zullen de voetbalclubs door de FFP-regels belemmerd zijn in hun vrijheid van handelen, daar ze voorzichtiger zullen moeten omgaan met hun uitgaven om te voldoen aan allerlei regels zoals de break-even vereiste. Bijgevolg gaan de voetbalclubs terughoudender optreden en zal de handel zo enigszins ongunstig beïnvloed worden.¹⁴⁰

B. Rechtvaardigingsgronden

70. Aangezien men kan verwachten dat de FFP-regels een ongunstige impact zullen hebben op de vrije mededinging, zal men moeten nagaan of deze regels beantwoorden aan een rechtvaardigingsgrond waardoor ze alsnog toegelaten zijn.

71. De rechtvaardigingsgronden die aangereikt worden door artikel 101 VWEU zelf lijken niet relevant te zijn voor de FFP-regels. Ook de uitzondering voor besluiten die slechts een zeer geringe invloed uitoefenen op de betrokken markt kan niet van toepassing zijn op de FFP-regels. Men kan zich immers voornamelijk op deze uitzondering beroepen indien de betrokken partijen slechts een zwakke positie innemen op de markt¹⁴¹ In sportzaken zal deze uitzondering dan ook nauwelijks relevant blijken, aangezien sportfederaties, zoals de UEFA, vaak een monopolie hebben op de organisatie van hun sport.¹⁴²

¹³⁹ HvJ, C-295/04, *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, 2006.

¹⁴⁰ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 195 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 26 (consultatie: 10 april 2014); H. VÖPEL, *Is Financial Fair Play Really Justified? An Economic and Legal Assessment of UEFA's Financial Fair Play Rules*, 2013, www.hwwi.org/uploads/tx_wilpubdb/HWWI_Policy_Paper_79.pdf, 26 (consultatie: 28 april 2014).

¹⁴¹ HvJ, C-5/69, *Völk v. Vervaecke*, 1969; HvJ, C-295/04, *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, 2006.

¹⁴² J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 201 (consultatie: 30 april 2013); J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 98.

72. Ten slotte moet men nagaan of de FFP-regels de legitimizeits- en proportionaliteitstoets uit de arresten WOUTERS en MECA-MEDINA en MAJZEN kunnen doorstaan. Beperkingen op de mededinging kunnen immers toegelaten zijn indien ze noodzakelijk zijn om de legitieme doelstelling van de regelgeving te bereiken.¹⁴³ Hiervoor zal men ook moeten bekijken of de beperkende gevolgen voor de mededinging die voortvloeien uit de regelgeving inherent zijn aan de beoogde doelstellingen.¹⁴⁴ Ten slotte moet er ook bepaald worden of de beperkingen voor de mededinging evenredig zijn aan de vooropgestelde doelen van de regelgeving.¹⁴⁵

Uit de principes van deze twee arresten kan men dan ook enkele essentiële vragen afleiden: zijn de doelstellingen die de UEFA vooropstelt omtrent de FFP-regels legitiem? Zijn de FFP-regels toereikend om deze doelstellingen te bereiken? Vormen de FFP-regels een proportionele methode om deze doelstellingen te bereiken?¹⁴⁶

1. Zijn de doelstellingen van Financial Fair Play legitiem?

73. Het belangrijkste doel van de FFP-regels is het aanscherpen van de financiële discipline van de voetbalclubs met het oog op meer financiële stabiliteit. De FFP-regels moeten de clubs aanmoedigen om meer te investeren in de lange termijn dan in de korte termijn. Zo kan uiteindelijk de leefbaarheid van het Europese clubvoetbal op lange termijn verzekerd worden. De FFP-regels zouden er ook toe moeten leiden dat een club haar verplichtingen en schulden stipt nakomt tegenover spelers, sociale autoriteiten, belastinginstellingen, andere clubs en andere schuldeisers.¹⁴⁷

74. Deze doelstellingen zijn door het Hof van Justitie nog niet expliciet aangenomen als legitieme doelstellingen. De Europese Commissie heeft echter wel reeds gesteld dat het verzekeren van de “*financial stability of sport clubs/teams*” beschouwd kan worden als een

¹⁴³ P. CRAIG en G. DE BURCA, *EU Law: Text, Cases and Materials*, Oxford, Oxford University Press, 2011, 988; R. WHISH, *Competition Law*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 132; C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 155.

¹⁴⁴ HvJ, C-309/99, *J.C.J. Wouters e.a. v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, 2002; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

¹⁴⁵ HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.

¹⁴⁶ C. FLANAGAN, “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 157.

¹⁴⁷ Art. 2.2.a)-f) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf; X., *Financial Fair Play, Media information* - 25 January 2012, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201.pdf (consultatie: 30 april 2013).

legitieme doelstelling die in overeenstemming is met het recht van de Europese Unie.¹⁴⁸ Bovendien stelde het dat de FFP-regels zorgen voor het verzekeren van “*prudent economic management*” en dat dit in het belang is van de “*interests of individual clubs and players as well as the football sector in Europe as a whole*”. Bijgevolg is deze doelstelling “*consistent with the aims and objectives of European Union policy in the field of State aid*”.¹⁴⁹ Hieruit kan men afleiden dat het Hof van Justitie de doelstellingen van de FFP-regels als legitiem zal beschouwen.

2. Is Financial Fair Play een toereikende methode?

75. Gelet op de relatief recente invoering van de FFP-regels is het moeilijk om nu reeds met zekerheid te kunnen beoordelen of de FFP-regels toereikend zijn om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken, te meer daar deze doelstellingen voornamelijk perspectieven willen bieden voor het Europees voetbal op een lange termijn.

76. De sporteconoom STEFAN SZYMANSKI is echter van mening dat wanneer voetbalclubs insolvelabel blijken te zijn, dit zelden te wijten is aan een verkeerd financieel beleid, hetgeen de UEFA met de FFP-regels onder meer tracht te remediëren. SZYMANSKI gaat uit van twee hypothesen om de insolventieproblemen van voetbalclubs mogelijk te verklaren.¹⁵⁰

De eerste hypothese schuift “*irrational exuberance*” naar voren als de oorzaak van insolvable clubs. Volgens deze hypothese leven de clubs die in moeilijkheden geraken boven hun stand. Clubeigenaars trachten met hun club zo snel mogelijk de top te bereiken en in die poging spenderen ze al te vaak het geld van de club op irrationele wijze. Aangezien het bereiken van de top in sommige gevallen uiteindelijk niet betaalbaar blijkt te zijn, blijven vele clubs achter met een financiële kater ten gevolge van het irrationele beleid. De UEFA lijkt

¹⁴⁸ European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Developing the European Dimension in Sport*, 66-68/2, 2011, 12.

¹⁴⁹ European Commission, *State aid: Vice President Almunia and UEFA President Platini confirm Financial Fair-Play rules in professional football are in line with EU state aid policy*, 12/264, 2012.

¹⁵⁰ S. SZYMANSKI, *Insolvency in English professional football: Irrational Exuberance or Negative Shocks?*, 2012, www.soccernomics-agency.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Insolvency-and-English-football.pdf, 1-3 (consultatie: 22 februari 2014).

deze hypothese te beschouwen als de oorzaak van de financiële moeilijkheden van voetbalclubs.¹⁵¹

SZYMANSKI is echter van mening dat een andere hypothese een meer waarschijnlijke oorzaak is voor insolvabele clubs. Hij stelt dat voetbalclubs eerder in moeilijkheden komen door zogenaamde “*negative shocks*”, die vaak willekeurig voorvallen. Volgens deze hypothese is er eenvoudig gesteld een rechtlijnig verband tussen sportieve successen enerzijds en commerciële interesse van de buitenwereld anderzijds. Dit verband indachtig gaan clubs veel investeren met het oog op sportieve successen. Zo koppelen ze hun uitgaven om successen te bereiken aan de geanticipeerde inkomsten die ze vervolgens hopen te verkrijgen uit merchandising, televisierechten, ticketing, ... Dit houdt echter ook steeds een risico in aangezien er in het hedendaagse voetbal geen garanties op succes bestaan. Wanneer de sportieve successen dan ook uitblijven ondanks de gedane investeringen, verminderen ook de inkomsten afkomstig van de buitenwereld. Bovendien kunnen toevallige gebeurtenissen ertoe leiden dat de geanticipeerde band tussen sportief succes en inkomsten onverwachts anders uitdraait. Zo was er in Groot-Brittannië in maart 2002 de onverwachte ineenstorting van het “*ITV Digital broadcast contract*”, waardoor clubs 10 tot 20 % van hun jaarlijkse inkomsten misliepen.¹⁵²

SZYMANSKI is van oordeel dat zulke “*negative shocks*”, eerder dan “*irrational exuberance*”, de oorzaak zijn van vele financiële moeilijkheden waarmee clubs te kampen krijgen. Bijgevolg stelt hij dat het bijbrengen van meer discipline en rationaliteit in het financieel beleid van clubs, een objectief van de FFP-regels, niet noodzakelijk ertoe zal leiden dat er minder clubs insolvabel worden.¹⁵³

3. Is Financial Fair Play een proportionele methode?

77. Om deze vraag te kunnen beantwoorden moet men nagaan of FFP een noodzakelijke methode is om de vooropgestelde doelstellingen te behalen. Bijgevolg moet men hiervoor

¹⁵¹ S. SZYMANSKI, *Insolvency in English professional football: Irrational Exuberance or Negative Shocks?*, 2012, www.soccernomics-agency.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Insolvency-and-English-football.pdf, 1-3 (consultatie: 22 februari 2014).

¹⁵² S. SZYMANSKI, *Insolvency in English professional football: Irrational Exuberance or Negative Shocks?*, 2012, www.soccernomics-agency.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Insolvency-and-English-football.pdf, 1-3 (consultatie: 22 februari 2014).

¹⁵³ S. SZYMANSKI, *Insolvency in English professional football: Irrational Exuberance or Negative Shocks?*, 2012, www.soccernomics-agency.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Insolvency-and-English-football.pdf, 1-3 (consultatie: 22 februari 2014).

onderzoeken of er geen alternatieve methodes zijn die minder beperkend zijn voor het Europees recht maar die wel gelijkaardige of eenzelfde resultaten kunnen bekomen.

a. Herverdeling inkomsten

78. Een eerste alternatief is de herverdeling van allerhande inkomsten, zoals televisierechten en prijzengelden, van de clubs met hoge inkomsten naar de clubs met lage inkomsten. Dit zou ertoe leiden dat ook de kleinere clubs meer inkomsten kunnen genereren. Het is echter niet zeker of dergelijke maatregel een positieve impact zou hebben op het competitief evenwicht. Zo stelt men dat een herverdeling van de inkomsten het competitief evenwicht enkel ten goede zou komen, indien uitsluitend de inkomsten die niet verbonden zijn aan sportieve successen herverdeeld zouden worden. Wanneer men immers ook de inkomsten uit sportieve successen zou herverdelen, zou dit een ontmoedigend effect hebben op alle clubs om te investeren, waardoor het competitief evenwicht ongewijzigd zou blijven.¹⁵⁴

Een herverdeling van de inkomsten zou er echter wel toe moeten leiden dat clubs minder onverantwoord zouden investeren met het oog op de korte termijn. Kleine teams zouden immers minder moeten investeren aangezien ze een deel krijgen van de herverdeling van de inkomsten. Men neemt verder aan dat ook de grote teams minder zouden investeren in spelers daar ze een deel van de inkomsten die ze halen dankzij hun spelers zouden moeten afstaan.¹⁵⁵

Toch lijkt het niet realistisch dat de voetbalclubs gewonnen zouden zijn voor een mechanisme van herverdeling van de inkomsten, temeer daar het Europese voetbal gekenmerkt wordt door een systeem van promotie en degradatie en er dus voor de toekomst geen garantie wordt

¹⁵⁴ J. VROOMAN, "A General Theory of Professional Sports Leagues", *Southern Economic Journal* 1995, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/gen-theory.pdf, (971) 979 (consultatie 28 april 2014); S. SZYMANSKI, "The Economic Design of Sporting Contests", *Journal of Economic Literature* 2003, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/econdesign.pdf, (1137) 1166 (consultatie: 28 april 2014); J. LINDHOLM, "The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play", *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 209-210 (consultatie: 30 april 2013).

¹⁵⁵ S. SZYMANSKI, "The Economic Design of Sporting Contests", *Journal of Economic Literature* 2003, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/econdesign.pdf, (1137) 1166 (consultatie: 28 april 2014); H. DIETL, E. FRANCK en M. LANG, "Overinvestment in Team Sports Leagues: a Contest Theory Model", *Scottish Journal of Political Economy* 2008, www.isu.uzh.ch/static/ISU_WPS/38_ISU_full.pdf, (353) 366 (consultatie: 25 april 2014); J. LINDHOLM, "The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play", *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 210 (consultatie: 30 april 2013).

geboden op deelname aan de competitie. Een herverdeling zou bijgevolg een te groot risico inhouden voor de grote clubs om hun macht te verliezen.¹⁵⁶

b. Verlaging prijzengelden

79. Het Europese voetbal wordt, net als vele andere sportsectoren, gekenmerkt door een sterke link tussen sportief succes enerzijds en financieel succes anderzijds. Zo leidt een kwalificatie voor de Champions League of het behalen van een kampioenschap onvermijdelijk tot een stijging van de inkomsten. Dit gegeven brengt echter ook een risico met zich mee. Zo zullen sommige clubs geneigd zijn om onverantwoorde risico's te nemen en zware investeringen te gaan doen om zo op korte termijn deze sportieve successen te boeken. Wanneer de sportieve successen dan uitblijven of wanneer de gedane investeringen te groot blijken te zijn, kunnen de voetbalclubs in financiële problemen komen. Het verlagen van de prijzengelden voor behaalde sportieve successen zou dan een mogelijke oplossing kunnen zijn, omdat de impuls om zwaar te investeren zo verminderd zou worden.

Een illustratie van de problematiek rond prijzengelden biedt het enorme contrast tussen de bedragen die te winnen vallen in de Champions League en de bedragen die men kan verkrijgen in de Europa League. In het seizoen 2012-2013 verdeelde de UEFA in totaal € 904.600.000 over de 32 deelnemende clubs.¹⁵⁷ Dit bedrag ligt veel hoger dan hetgeen verdeeld werd in de Europa League in het seizoen 2012-2013, waar er in totaal € 209.000.000 uitgedeeld werd over de 56 deelnemende clubs (hierbij de acht clubs die overkwamen van de Champions League inbegrepen).¹⁵⁸ Wanneer men de verschillen tussen deze bedragen minder groot zou maken, zouden de clubs minder geneigd zijn om zich via onverantwoorde investeringen in de schulden te storten. Het verlagen of het aanpassen van de prijzengelden voor behaalde sportieve successen is bijgevolg een mogelijk alternatief voor FFP, ten minste

¹⁵⁶ S. SZYMANSKI, "The Economic Design of Sporting Contests", *Journal of Economic Literature* 2003, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/econdesign.pdf, (1137) 1175 (consultatie: 28 april 2014); J. LINDHOLM, "The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play", *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 210 (consultatie: 30 april 2013).

¹⁵⁷ X., *UEFA CHAMPIONS LEAGUE: Distribution to clubs 2012/13*, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Finance/01/97/52/97/1975297_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 28 april 2014).

¹⁵⁸ X., *UEFA EUROPA LEAGUE: Distribution to clubs 2012/13*, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Finance/01/97/53/15/1975315_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 28 april 2014).

voor wat betreft de doelstelling om de Europese clubs meer financiële discipline bij te brengen.¹⁵⁹ Een volwaardig alternatief voor FFP biedt deze oplossing echter niet.

c. “Salary caps”

80. Een ander mogelijk alternatief voor FFP vormt de oplegging van een “*salary cap*”, een systeem dat voornamelijk gehanteerd wordt in Noord-Amerikaanse of Australische sportsectoren. Een “*salary cap*” houdt in dat het bedrag dat een sportploeg kan spenderen aan salarissen van spelers gelimiteerd wordt.¹⁶⁰ Deze limiet kan op verschillende manieren uitgedrukt worden. Zo kan het een limiet per speler zijn, een totale limiet voor de ploeg in zijn geheel, een limiet uitgedrukt als een percentage van de inkomsten van de sportploeg of een combinatie van deze mogelijkheden.¹⁶¹ Een “*salary cap*” kan opgelegd worden in de vorm van een “*hard cap*” of in de vorm van een “*soft cap*”. Indien men opteert voor een “*hard cap*”, dan mogen de voetbalclubs de opgelegde limiet in geen geval overschrijden. Bij een “*soft cap*” mogen de voetbalclubs de limiet echter wel overschrijden in bepaalde gevallen, zoals bijvoorbeeld wanneer een club een speler die al lang actief is voor de club langer aan

¹⁵⁹ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 209 (consultatie: 30 april 2013).

¹⁶⁰ E. FRANCK, “Private Firm, Public Corporation or Member’s Association – Governance Structures in European Football”, *International Journal of Sport Finance* 2010, www.isu.uzh.ch/static/ISU_WPS/106_ISU_full.pdf, (1) 30 (consultatie: 1 mei 2013); M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 111-112.; J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 190 en 193 (consultatie: 30 april 2013); J. SCHOKKAERT, *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 9 (consultatie: 10 april 2014); S. SZYMANSKI, *The economic causes and consequences of Financial Fair Play*, 2013 (powerpoint) (consultatie: 15 mei 2013).

¹⁶¹ E. FRANCK, “Private Firm, Public Corporation or Member’s Association – Governance Structures in European Football”, *International Journal of Sport Finance* 2010, www.isu.uzh.ch/static/ISU_WPS/106_ISU_full.pdf, (1) 30 (consultatie: 1 mei 2013); M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 111-112.; J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 190 en 193 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 9 (consultatie: 10 april 2014).

zich wil verbinden.¹⁶² Men verwacht dat de invoering van een “*salary cap*” zou leiden tot een verbetering van het competitief evenwicht, daar de clubs gelijkere bedragen gaan spenderen aan spelerslonen. Bovendien zou deze maatregel voor de voetbalclubs naar verwachting ook een verlaging van de kosten voor spelerssalarissen met zich meebrengen.¹⁶³

Ondanks de mogelijke positieve effecten van de oplegging van een “*salary cap*”, lijkt het weinig aannemelijk dat het geïntroduceerd kan worden voor het Europese voetbal. Men stelt immers dat deze maatregel een beperking op de mededinging en op het recht op vrij verkeer van werknemers met zich meebrengt, daar het de mogelijkheden van de clubs om vrijelijk geld uit te geven sterk beperkt.¹⁶⁴

d. “Luxury tax”

81. Een gelijkaardig systeem als de oplegging van een “*salary cap*” is de oplegging van een “*luxury tax*”, hetgeen eveneens een mogelijkheid biedt om de salariskosten van clubs in te perken. Deze maatregel houdt in dat een club bijkomende belastingen moet betalen wanneer de totale salariskosten van de club een bepaald bedrag overschrijden. Een “*luxury tax*” zou dan ook tot gevolg moeten hebben dat de stijging van de bedragen van de spelerslonen afgeremd wordt. De inkomsten die men haalt uit deze belasting worden dan doorgaans

¹⁶² R. PARRISH, B. GARCIA, S. MIETTINEN en R. SIEKMANN, *The Lisbon Treaty and EU Sports Policy*, 2010, [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET\(2010\)438607_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET(2010)438607_EN.pdf), 34 (consultatie: 10 april 2014); J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 194 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 9 (consultatie: 10 april 2014).

¹⁶³ R. FORT en J. QUIRK, “Cross-Subsidization, Incentives, and Outcomes in Professional Team Sports Leagues”, *Journal of Economic Literature* 1995, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/fortquirk.pdf, (1265) 1266 (consultatie: 28 april 2014); H. DIETL, M. LANG en A. RATHKE, “The Effect of Salary Caps in Professional Team Sports on Social Welfare”, *The B.E. Journal of Economic Analysis and Policy* 2009, www.isu.uzh.ch/static/ISU_WPS/72_ISU_full.pdf, (1) 13-14 (consultatie: 28 april 2014); J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 210-211 (consultatie: 30 april 2013); S. SZYMANSKI, *The economic causes and consequences of Financial Fair Play*, 2013 (powerpoint) (consultatie: 15 mei 2013).

¹⁶⁴ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 211 (consultatie: 30 april 2013).

verdeeld onder de teams met minder financiële middelen, waardoor een “*luxury tax*” het competitief evenwicht ten goede zou komen.¹⁶⁵

Aangezien een “*luxury tax*” gelijkaardig is aan een “*salary cap*”, kan men echter aannemen dat ook een “*luxury tax*” beperkend kan werken voor de mededinging en het recht op vrij verkeer van werknemers, zij het dan wel in mindere mate dan een “*salary cap*”. Door een “*luxury tax*” gaan de clubs immers ook terughoudender zijn om bedragen te spenderen aan spelerssalarissen, maar in tegenstelling tot hetgeen het geval is bij een “*salary cap*” mogen ze de opgelegde limiet wel naar believen overschrijden mits betaling van de belasting.¹⁶⁶ De “*luxury tax*” kan dan ook beschouwd worden als het meest adequate alternatief voor de FFP-regels.

Afdeling 2. Artikel 102 VWEU

82. Artikel 102 VWEU bepaalt op zijn beurt dat wanneer “*een of meer ondernemingen misbruik maken van een machtspositie op de interne markt of op een wezenlijk deel daarvan*” en “*voor zover de handel tussen lidstaten daardoor ongunstig kan worden beïnvloed*”, dit onverenigbaar is met de interne markt en daarom verboden is.¹⁶⁷ Dit artikel houdt dus het verbod op misbruik van een machtspositie in.

83. Net zoals artikel 101 VWEU heeft ook artikel 102 VWEU rechtstreekse werking, waardoor de rechtzoekenden zich rechtstreeks op deze bepaling kunnen beroepen voor een nationale rechter.¹⁶⁸

§ 1. Toepassingsvoorwaarden

¹⁶⁵ H. DIETL, M. LANG en S. WERNER, “The Effect of Luxury Taxes on Competitive Balance, Club Profits, and Social Welfare in Sports Leagues”, *International Journal of Sport Finance* 2010, http://college.holycross.edu/RePEc/spe/DietlLangWerner_LuxuryTaxes.pdf, (1) 2 (consultatie: 28 april 2014); J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 194 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 9 (consultatie: 10 april 2014).

¹⁶⁶ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 194 (consultatie: 30 april 2013).

¹⁶⁷ Art. 102 VWEU.

¹⁶⁸ HvJ, C-155/73, *Sacchi*, 1974.

84. Een eerste toepassingsvoorwaarde van artikel 102 VWEU is dat het moet gaan om één of meer ondernemingen. Het Hof van Justitie heeft reeds bepaald dat een onderneming elke eenheid is *“die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm en de wijze waarop zij wordt gefinancierd”*.¹⁶⁹ Het is hierbij bepalend dat de onderneming een economische activiteit uitoefent, hetgeen niet betekent dat ze een winst oogmerk moet hebben of een economisch doel moet nastreven.¹⁷⁰

85. Vervolgens moet men voor het verbod op misbruik van een machtspositie een machtspositie interpreteren als *“een economische machtspositie welke een onderneming in staat stelt de instandhouding van een daadwerkelijke mededinging in de relevante markt te verhinderen, en het haar mogelijk maakt zich, jegens haar concurrenten, haar afnemers en, uiteindelijk, de consumenten in belangrijke mate onafhankelijk te gedragen.”*¹⁷¹

86. Het louter bezitten van een machtspositie houdt nog geen schending in van artikel 102 VWEU. Hiervoor is het verder vereist dat de betrokken onderneming misbruik maakt van haar machtspositie. Om te bepalen of een onderneming misbruik maakt van haar machtspositie, moet men vooreerst de relevante markt nader aanduiden. De relevante markt houdt zowel een geografische markt als een productenmarkt in. Het gebied waar de regelgeving van de betrokken onderneming uitwerking heeft, bepaalt de geografische markt. De productenmarkt is dan het gebied waar het product van de sector geproduceerd wordt.¹⁷²

87. Er kan dan sprake zijn van misbruik van dergelijke machtspositie, *“indien een onderneming met een machtspositie deze zodanig versterkt dat de aldus bereikte mate van overheersing de mededinging wezenlijk belemmert, dat wil zeggen slechts ondernemingen laat bestaan, die in hun gedrag afhankelijk zijn van de overheersende onderneming.”*¹⁷³ In een ander arrest geeft het Hof van Justitie een andere interpretatie van de notie ‘misbruik’. Zo zullen acties van een onderneming met een machtspositie misbruik uitmaken indien ze een *“invloed kunnen uitoefenen op de structuur van een markt waar, juist door de aanwezigheid van bedoelde onderneming, de mededinging reeds verflauwde”* of indien ze *“ertoe leiden dat de handhaving of ontwikkeling van de nog bestaande marktconcurrentie met andere middelen*

¹⁶⁹ HvJ, C-41/90, *Höfner en Elser v. Macrotron*, 1991.

¹⁷⁰ HvJ, C-67/96, *Albany International BV v. Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie*, 1999.

¹⁷¹ HvJ, C-27/76, *United Brands Company en United Brands Continentaal BV v. Commissie*, 1978.; HvJ, C-85/76, *Hoffmann-La Roche v. Commissie*, 1979.

¹⁷² HvJ, C-27/76, *United Brands Company en United Brands Continentaal BV v. Commissie*, 1978.

¹⁷³ HvJ, C-6/72, *Europemballage Corporation en Continental Can Company Inc. v. Commissie*, 1973.

dan bij een op basis van ondernemersprestaties berustende normale mededinging — met goederen of diensten — in zwing zijn, wordt tegengegaan”.¹⁷⁴

§ 2. Verenigbaarheid artikel 102 VWEU en Financial Fair Play

88. Om na te gaan of de UEFA met de uitvoering van de FFP-regels misbruik maakt van een eventuele machtspositie, moet men om te beginnen nagaan of de UEFA gezien kan worden als een onderneming in de zin van artikel 102 VWEU. Het Hof van Justitie heeft zoals gesteld bepaald dat een onderneming elke eenheid is *“die een economische activiteit uitoefent, ongeacht haar rechtsvorm en de wijze waarop zij wordt gefinancierd”*.¹⁷⁵ In het arrest PIAU heeft het Hof van Justitie bepaald dat ook de FIFA beschouwd kan worden als een onderneming in de zin van artikel 102 VWEU. *In casu* was de relevante markt een markt van diensten waarop enerzijds de spelers en de clubs de kopers waren en anderzijds de spelersmakelaars de verkopers waren. Het Hof van Justitie stelde dat de FIFA geacht kon worden op deze markt *“op te treden voor rekening van de voetbalclubs, daar zij, als vereniging in de tweede graad van de ondernemingen die de clubs zijn, een emanatie is van die clubs.”*¹⁷⁶ Dezelfde redenering kan gebruikt worden om te stellen dat ook de UEFA gezien kan worden als een onderneming in de zin van artikel 102 VWEU.

Vervolgens moet men aantonen dat de UEFA beschikt over een machtspositie. Dit zal zo zijn wanneer de betrokken onderneming de mededinging op de relevante markt kan verhinderen en zich onafhankelijk kan gedragen tegenover andere partijen.¹⁷⁷ Sportfederaties, zoals de UEFA, beschikken over een machtspositie, daar ze een monopolie hebben op de organisatie van de betrokken professionele sport.¹⁷⁸

89. Daarnaast moet er van deze machtspositie misbruik gemaakt worden. Om dit te kunnen nagaan, moet eerst de relevante markt geverifieerd worden, hetgeen de geografische markt en de productenmarkt betreft.¹⁷⁹ Het gebied waar de regelgeving van de betrokken sportfederatie

¹⁷⁴ HvJ, C-85/76, *Hoffmann-La Roche v. Commissie*, 1979.

¹⁷⁵ HvJ, C-41/90, *Höfner en Elser v. Macrotron*, 1991.

¹⁷⁶ HvJ, T-193/02, *Piau v. Commissie*, 2005.

¹⁷⁷ HvJ, C-27/76, *United Brands Company en United Brands Continentaal BV v. Commissie*, 1978.; HvJ, C-85/76, *Hoffmann-La Roche v. Commissie*, 1979.

¹⁷⁸ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 201 (consultatie: 30 april 2013); D. DEDECKER, “Transfers en Makelaars in de Sport” in D. DEDECKER (ed.), *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, (281) 307; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 98.

¹⁷⁹ HvJ, C-27/76, *United Brands Company en United Brands Continentaal BV v. Commissie*, 1978.

uitwerking heeft, bepaalt in sportzaken de geografische markt. De productenmarkt is dan het gebied waar het product van de sector geproduceerd wordt. Voor sportzaken vormt de sportieve competitie het product.¹⁸⁰

90. Uit de arresten van het Hof van Justitie lijkt men te kunnen afleiden dat een onderneming misbruik maakt van haar machtspositie indien ze door haar overheersing de mededinging belemmert of verder doet afnemen.¹⁸¹ Het lijkt duidelijk dat de UEFA misbruik zou kunnen maken van haar machtspositie. Het is echter minder duidelijk of de UEFA dit ook doet door de uitvoering van de FFP-regels. Indien men oordeelt dat de UEFA met de FFP-regels de mededinging belemmert, een stelling waar zeker argumenten voor te vinden zijn (*supra* randnummer 69), zal men ook moeten concluderen dat de UEFA hiermee misbruik maakt van haar machtspositie. De UEFA legt in dat geval immers een mededingingsbeperkende regeling op aan de clubs, die bovendien afhankelijk zijn van de UEFA.

Afdeling 3. Staatssteun

91. Om de vrije mededinging op de interne markt te kunnen realiseren, “*zijn steunmaatregelen van de staten of in welke vorm ook met staatsmiddelen bekostigd, die de mededinging door begunstiging van bepaalde ondernemingen of bepaalde producties vervalsen of dreigen te vervalsen, onverenigbaar met de interne markt, voor zover deze steun het handelsverkeer tussen de lidstaten ongunstig beïnvloedt.*”¹⁸² Het is eveneens verboden om misbruik te maken van steunmaatregelen die wel verenigbaar zijn met de interne markt.¹⁸³

§1. Toepassingsvoorwaarden

92. Om een maatregel te kunnen beschouwen als staatssteun in de zin van artikel 107 VWEU, moet het voldoen aan vier criteria. Vooreerst moet het gaan om een maatregel van de staat of een maatregel die met staatsmiddelen bekostigd is. Vervolgens moet de betwiste maatregel een ongunstige invloed hebben op het handelsverkeer tussen de lidstaten. Daarnaast moet de

¹⁸⁰ HvJ, C-27/76, *United Brands Company en United Brands Continentaal BV v. Commissie*, 1978; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 98-99.

¹⁸¹ HvJ, C-27/76, *United Brands Company en United Brands Continentaal BV v. Commissie*, 1978.; HvJ, C-85/76, *Hoffmann-La Roche v. Commissie*, 1979.

¹⁸² Art. 107.1. VWEU.

¹⁸³ Art. 108.2. VWEU.

maatregel de mededinging vervalsen of dreigen te vervalsen. Ten slotte moet de begunstigde van de maatregel een voordeel verkrijgen door de maatregel.¹⁸⁴

93. Voor de eerste voorwaarde geldt het principe dat de maatregelen die “*rechtstreeks of indirect met staatsmiddelen zijn bekostigd en aan de staat kunnen worden toegerekend*” beschouwd worden als maatregelen van de staat of als maatregelen die met staatsmiddelen bekostigd zijn.¹⁸⁵ Dit betekent dat een steunmaatregel zowel de voordelen inhoudt die rechtstreeks door de staat worden toegekend, als de voordelen die door een van overheidswege ingesteld of aangewezen publiek- of privaatrechtelijk lichaam worden toegekend.¹⁸⁶ Daarenboven moet de betwiste maatregel om gezien te kunnen worden als staatssteun een voordeel verschaffen dat voor de staat of het lichaam een extra last betekent.¹⁸⁷

94. Het Hof van Justitie heeft bepaald dat een maatregel een invloed uitoefent op het handelsverkeer tussen de lidstaten indien de toegekende financiële steun “*de positie van een onderneming ten opzichte van andere concurrerende ondernemingen in het intracommunautaire handelsverkeer versterkt*”.¹⁸⁸ De voorwaarde die stelt dat de maatregel de mededinging moet vervalsen of dreigen te vervalsen hangt hier nauw mee samen. Deze voorwaarde zal volgens het Hof van Justitie immers vervuld zijn indien de betwiste steunmaatregel het mogelijk maakt voor de begunstigde onderneming om haar kosten te drukken om op die manier de concurrentiepositie van deze onderneming tegenover andere ondernemingen in de Europese Unie te versterken.¹⁸⁹

95. De vierde en laatste voorwaarde stelt aldus dat de begunstigde van de maatregel een voordeel moet verkrijgen door de maatregel. Deze voorwaarde moet ruim geïnterpreteerd worden. Zo behelst het begrip ‘steun’ niet enkel positieve maatregelen zoals subsidies, maar daarnaast ook maatregelen die de normale lasten van een onderneming verlichten en die daardoor dezelfde aard hebben als positieve maatregelen daar ze leiden tot dezelfde

¹⁸⁴ HvJ, C-172/03, *Wolfgang Heiser v. Finanzamt Innsbruck*, 2005; HvJ, C-237/04, *Enirisorse SpA v. Sotacarbo SpA*, 2006; HvJ, C-169/08, *Presidente del Consiglio dei Ministri v. Regione Sardegna*, 2009.

¹⁸⁵ HvJ, C-345/02, *Pearle BV e.a. v. Hoofdbedrijfschap Ambachten*, 2004.

¹⁸⁶ HvJ, C-379/98, *PreussenElektra AG v. Schleswag AG*, 2001; HvJ, C-482/99, *Frankrijk v. Commissie*, 2002.

¹⁸⁷ HvJ, C-72/91, *Firma Sloman Neptun Schiffahrts AG v. Seebetriebsrat Bodo Ziesemer der Sloman Neptun Schiffahrts AG*, 1993; HvJ, C-345/02, *Pearle BV e.a. v. Hoofdbedrijfschap Ambachten*, 2004.

¹⁸⁸ HvJ, C-730/79, *Philip Morris Holland BV v. Commissie*, 1980.

¹⁸⁹ HvJ, C-730/79, *Philip Morris Holland BV v. Commissie*, 1980; HvJ, C-259/85, *Frankrijk v. Commissie*, 1987.

gevolgen.¹⁹⁰ Daarnaast moet de maatregel wel tot op zekere hoogte selectief zijn. Zo moet de maatregel „bepaalde ondernemingen of bepaalde producties" begunstigen ten opzichte van andere, die zich, gelet op de doelstelling van de betrokken regeling, in een feitelijk en juridisch vergelijkbare situatie bevinden".¹⁹¹ Indien de overheid aandeelhouder, contractant of schuldeiser is van een bepaalde onderneming, dan kan men een actie van deze overheid in één van deze hoedanigheden pas beschouwen als staatssteun wanneer een particulier in eenzelfde hoedanigheid en in gelijkaardige omstandigheden deze actie niet ondernomen zou hebben.¹⁹²

§2. Rechtvaardigingsgronden

96. Steunmaatregelen van staten aan ondernemingen kunnen in verschillende gevallen toch toegelaten zijn. Artikel 107 VWEU voorziet immers zelf in een aantal steunmaatregelen die verenigbaar zijn met de interne markt. Ten eerste zijn steunmaatregelen van sociale aard aan individuele verbruikers die zonder discriminatie van toepassing zijn gerechtvaardigd. Ten tweede zijn ook steunmaatregelen met het oog op herstel van schade uit natuurrampen of andere uitzonderlijke gebeurtenissen toegelaten. Ten slotte vormen ook de steunmaatregelen aan de economie van bepaalde streken van Duitsland die nadeel ondervinden van de deling van Duitsland geen probleem, indien ze noodzakelijk zijn ter compensatie van hierdoor veroorzaakte economische nadelen.¹⁹³ Verder bevat artikel 107 VWEU ook een lijst met steunmaatregelen die verenigbaar kunnen zijn met de interne markt, maar die dat dus niet van rechtswege zijn.¹⁹⁴

97. Artikel 109 VWEU geeft de Commissie bovendien de mogelijkheid om bepaalde categorieën van steunmaatregelen vrij te stellen van het verbod uit artikel 107 VWEU.¹⁹⁵ Zo heeft de Commissie reeds bepaald dat bijvoorbeeld “steun waarvan het bedrag over een periode van drie jaar een plafond van € 200.000 niet overschrijdt, het handelsverkeer tussen

¹⁹⁰ HvJ, C-30/59, *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg v. Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal*, 1961; HvJ, C-39/94, *SFEI e.a. v. La Poste e.a.*, 1996; HvJ, C-237/04, *Enirisorse SpA v. Sotacarbo SpA*, 2006.

¹⁹¹ HvJ, C-241/94, *Frankrijk v. Commissie*, 1996; HvJ, C-143/99, *Adria-Wien Pipeline GmbH en Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke GmbH v. Finanzlandesdirektion für Kärnten*, 2001; HvJ, C-172/03, *Wolfgang Heiser v. Finanzamt Innsbruck*, 2005.

¹⁹² HvJ, C-40/85, *Commissie v. België*, 1986; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 255.

¹⁹³ Art. 107.2. VWEU.

¹⁹⁴ Art. 107.3. VWEU.

¹⁹⁵ Art. 109 VWEU.

de lidstaten niet ongunstig beïnvloedt en/of de mededinging niet vervalst of dreigt te vervalzen” niet onder artikel 107 VWEU valt.¹⁹⁶

98. Volgens het Hof van Justitie valt een maatregel van de overheid eveneens niet onder het verbod van artikel 107 VWEU indien het gezien moet worden als *“een compensatie die de tegenprestatie vormt voor de prestaties die de begunstigde ondernemingen hebben verricht om openbare dienstverplichtingen uit te voeren”*. Het Hof van Justitie stelt immers dat in dat geval deze ondernemingen eigenlijk geen financieel voordeel verkrijgen door de maatregel. Bijgevolg worden ze dan ook niet in een gunstigere mededingingspositie geplaatst in vergelijking met concurrerende ondernemingen.¹⁹⁷

§ 3. Financial Fair Play en staatssteun

99. De Europese Commissie heeft in een *“joint statement”* samen met de UEFA haar goedkeuring voor de FFP-regels laten blijken. In deze *“joint statement”* wordt gesteld dat de doelstellingen van de FFP-regels consistent zijn met de doelstellingen van het beleid van de Europese Unie inzake staatssteun.¹⁹⁸

Zo zouden de FFP-regels onder andere tot doel hebben om een eerlijke competitie te creëren met gelijke kansen voor elke deelnemer. Dit sluit aan bij het doel van de controle op staatssteun, dat er immers op gericht is om te verzekeren dat geen enkele onderneming ongeoorloofde voordelen zou verkrijgen van de overheid. Verder zouden de FFP-regels moeten leiden tot meer discipline bij het uitstippelen van het financiële beleid van voetbalclubs. Dit zou ook gunstig zijn voor de controle op staatssteun, daar voetbalclubs zo minder snel genoodzaakt zouden zijn om financiële hulp te vragen aan de overheid, hetgeen immers altijd een risico inhoudt om gekwalificeerd te worden als onrechtmatige staatssteun. Deze *“joint statement”* zou dan ook met het oog op het bereiken van deze doelstellingen de basis moeten vormen voor een verdere samenwerking tussen de Europese Commissie en de UEFA.¹⁹⁹

¹⁹⁶ Verordening Commissie nr. 1998/2006, 15 december 2006 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag op de-minimissteun, *Pb.L.* 28 december 2006, afl. 379, 5.

¹⁹⁷ HvJ, C-280/00, *Altmark Trans GmbH en Regierungspräsidium Magdeburg v. Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH*, 2003.

¹⁹⁸ European Commission, *State aid: Vice President Almunia and UEFA President Platini confirm Financial Fair-Play rules in professional football are in line with EU state aid policy*, 12/264, 2012.

¹⁹⁹ European Commission, *State aid: Vice President Almunia and UEFA President Platini confirm Financial Fair-Play rules in professional football are in line with EU state aid policy*, 12/264, 2012.

100. Vooral in Spanje lijkt ongeoorloofde staatssteun aan voetbalclubs een probleem te zijn. Er werd immers door de Europese Commissie een onderzoek geopend naar zeven Spaanse clubs, waaronder Real Madrid CF en Barcelona CF, om na te gaan of ze onrechtmatige steun verkregen hebben van de Spaanse staat. Zo zal onder meer een verdachte transactie tussen de stad Madrid en de voetbalclub Real Madrid CF aangaande de verkoop van gronden onderzocht worden. Real Madrid CF kocht in 1998 immers een stuk grond van de stad Madrid voor een bedrag van € 595.000 om dit later terug te verkopen aan de stad voor € 22.700.000. Verder zal onder meer ook onderzocht worden of er onrechtmatig een gunstiger belastingtarief werd toegekend aan Real Madrid CF, Barcelona CF, Athletic Club Bilbao en Club Atlético Osasuna.²⁰⁰

HOOFDSTUK 2. FINANCIAL FAIR PLAY EN HET RECHT OP VRIJ VERKEER

101. Volgens artikel 3 van het VEU vormt het creëren van een interne markt één van de belangrijkste doelstellingen van de Europese Unie.²⁰¹ De interne markt wordt in artikel 26 VWEU gedefinieerd als “*een ruimte zonder binnengrenzen waarin het vrije verkeer van goederen, personen, diensten en kapitaal is gewaarborgd volgens de bepalingen van de Verdragen*”.²⁰² Om de interne markt te kunnen realiseren moeten, naast het verzekeren van de vrije mededinging, eventuele belemmeringen van de handel tussen lidstaten van de Europese Unie weggewerkt worden. Hiervoor is het noodzakelijk dat er een aantal vrijheden worden verzekerd.²⁰³ Zo kent de Europese Unie een vrij verkeer van goederen²⁰⁴, personen²⁰⁵, diensten²⁰⁶ en kapitaal²⁰⁷. Aangezien het vrij verkeer van goederen weinig relevant blijkt voor de kwestie omtrent FFP, zal het hier verder buiten beschouwing worden gelaten.

Afdeling 1. Het vrij verkeer van werknemers

²⁰⁰ A. COLOMBANI en M. IGLESIAS, *State aid: Commission opens in-depth investigation into public funding of certain Spanish professional football clubs – 18 December 2013*, 2013, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1287_en.htm (consultatie: 27 april 2014); S. MULLOCK, *Why could Real Madrid be forced to sell stars like Cristiano Ronaldo and Gareth Bale? – 22 December 2013*, 2013, www.mirror.co.uk/sport/football/news/could-real-madrid-forced-sell-2950882 (consultatie: 27 april 2014).

²⁰¹ Art. 3.3. VEU.

²⁰² Art. 26.2. VWEU.

²⁰³ K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 135-136; D. EDWARD en R. LANE, *European Union Law*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing Limited, 2013, 435; N. MOUSSIS, *Access to the European Union. Law, Economics, Policies*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 116.

²⁰⁴ Art. 28 VWEU.

²⁰⁵ Art. 45 VWEU en art. 49 VWEU.

²⁰⁶ Art. 56 VWEU.

²⁰⁷ Art. 63 VWEU.

102. Het vrij verkeer van werknemers wordt gewaarborgd door artikel 45 VWEU. Eén van de doelstellingen van deze bepaling is om het de burgers van een lidstaat van de Europese Unie “gemakkelijker te maken om het even welk beroep uit te oefenen op het gehele gebied van de Gemeenschap”.²⁰⁸ Hieruit volgt dat het vrij verkeer van werknemers de burgers van de Europese Unie het recht geeft om hun land van oorsprong te verlaten om bijgevolg in een andere lidstaat een economische activiteit te gaan verrichten en daar te verblijven.²⁰⁹

103. Volgens het Hof van Justitie heeft artikel 45 VWEU rechtstreekse werking. Hierdoor kan een particulier persoon zijn recht op vrij verkeer rechtsreeks invoeren in een geschil voor een nationale rechter.²¹⁰

§ 1. Toepassingsvoorwaarden

104. Het recht op vrij verkeer van werknemers impliceert in eerste instantie een verbod op directe en indirecte discriminatie op grond van nationaliteit tussen de werknemers die onderdanen zijn van de lidstaten van de Europese Unie aangaande werkgelegenheid, beloning en andere arbeidsvoorwaarden.²¹¹

105. Eveneens verboden zijn regels die niet discrimineren op grond van nationaliteit maar die wel de uitoefening van het recht op vrij verkeer van werknemers belemmeren of minder aantrekkelijk maken doordat ze de onderdanen van een lidstaat verhinderen of ervan weerhouden om hun land van herkomst te verlaten.²¹² Het Hof van Justitie heeft hieromtrent evenwel bepaald dat dergelijke belemmeringen er maar kunnen zijn indien de betwiste regeling een invloed uitoefent op de toegang van de werknemers tot de arbeidsmarkt van andere lidstaten.²¹³

106. Het recht op vrij verkeer van werknemers kan worden ingeroepen indien voldaan is aan drie voorwaarden. Vooreerst moet het gaan om een economische activiteit. Vervolgens moet

²⁰⁸ HvJ, C-143/87, *Christopher Stanton e.a. v. RSVZ*, 1988; HvJ, C-154/87, *RSVZ v. Heinrich Wolf e.a.*, 1988.

²⁰⁹ HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-18/95, *Terhoeve v. Inspecteur van de Belastingdienst Particulieren/Ondernemingen buitenland*, 1999.

²¹⁰ HvJ, C-26/62, *Van Gend en Loos v. Nederlandse administratie der belastingen*, 1963; HvJ, C-41/74, *Yvonne van Duyn v. Home Office*, 1974.

²¹¹ Art. 45.2. VWEU; HvJ, C-152/73, *Giovanni Maria Sotgiu v. Deutsche Bundespost*, 1974; HvJ, C-33/88, *Pilar Allué en Carmel Mary Coonan v. Università degli studi di Venezia*, 1989; HvJ, C-90/96, *David Petrie e.a. v. Università degli studi di Verona en Camilla Bettoni*, 1997.

²¹² HvJ, C-19/92, *Dieter Kraus v. Land Baden-Württemberg*, 1993; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-18/95, *Terhoeve v. Inspecteur van de Belastingdienst Particulieren/Ondernemingen buitenland*, 1999.

²¹³ HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-190/98, *Volker Graf v. Filzmoser Maschinenbau GmbH*, 2000.

de persoon in kwestie de nationaliteit bezitten van een lidstaat van de Europese Unie. Ten slotte moet de activiteit een grensoverschrijdend karakter hebben.²¹⁴

107. Om een beroep te kunnen doen op de bepaling van het vrij verkeer van werknemers, moet men dus een economische activiteit uitoefenen. Volgens het Hof van Justitie oefenen personen een economische activiteit uit indien ze “*een werkzaamheid in loondienst uitoefenen of bezoldigde diensten verrichten.*”²¹⁵

108. Enkel personen met de nationaliteit van een lidstaat van de Europese Unie kunnen in beginsel een beroep doen op het recht op vrij verkeer van werknemers. Personen die onderdaan zijn van een derde land kunnen echter in sommige gevallen ook het recht op vrij verkeer van werknemers inroepen. Dit zal voornamelijk het geval zijn wanneer het derde land een internationale overeenkomst heeft afgesloten met de Europese Unie. De mate waarin iemand met de nationaliteit van een derde land het recht op vrij verkeer van werknemers kan inroepen, moet dan geval per geval bekeken worden aan de hand van de specifieke internationale overeenkomsten.²¹⁶

109. De derde voorwaarde bepaalt ten slotte dat er een grensoverschrijdend element aanwezig moet zijn. Dit betekent dat de regels omtrent het vrij verkeer van werknemers niet van toepassing zijn op zuiver interne aangelegenheden. Dit zijn dan de “*situaties waarbij iedere band met door het gemeenschapsrecht beoogde situaties ontbreekt*”.²¹⁷ Men kan spreken van een grensoverschrijdende situatie wanneer een werknemer zijn beroepswerkzaamheden uitoefent, heeft uitgeoefend of wil uitoefenen in een andere lidstaat dan de lidstaat waarvan hij de nationaliteit heeft of waarin hij woont.²¹⁸ Bovendien moet er ook een voldoende nauw

²¹⁴ K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 161-168; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 74.

²¹⁵ HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974; HvJ, C-13/76, *Donà v. Mantero*, 1976; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-176/96, *Lehtonen en Castors Braine v. Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL*, 2000; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006; HvJ, C-325/08, *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard en Newcastle UFC*, 2010.

²¹⁶ HvJ, C-438/00, *Deutscher Handballbund v. Maros Kolpak*, 2003; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 77.

²¹⁷ HvJ, C-175/78, *The Queen v. Saunders*, 1979; HvJ, C-180/83, *Hans Moser v. Land Baden-Württemberg*, 1984; HvJ, C-332/90, *Volker Steen v. Deutsche Bundespost*, 1992; HvJ, C-19/92, *Dieter Kraus v. Land Baden-Württemberg*, 1993; HvJ, C-152/94, *Openbaar Ministerie v. Geert Van Buynder*, 1995; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 100; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 77.

²¹⁸ HvJ, C-336/96, *Gilly v. Directeur des services fiscaux du Bas-Rhin*, 1998; HvJ, C-385/00, *de Groot v. Staatssecretaris van Financiën*, 2002; HvJ, C-152/03, *Ritter-Coulais v. Finanzamt GERMERSHEIM*, 2006; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 166.

aanknopingspunt zijn tussen de verrichte activiteit en het grondgebied van de Europese Unie.²¹⁹

§ 2. Rechtvaardigingsgronden

110. In artikel 45 VWEU worden een aantal uitzonderingen naar voren geschoven waardoor een beperking van het recht op vrij verkeer van werknemers toch toegelaten kan zijn. Beperkingen kunnen gerechtvaardigd zijn indien ze zijn ingegeven uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid.²²⁰ Betwiste maatregelen die deze redenen als rechtvaardiging voor de beperking invoeren dienen bovendien ook evenredig te zijn met het beoogde doel en ze mogen enkel gebaseerd zijn op het gedrag van de betrokkene.²²¹ Deze uitzonderingen moeten echter strikt worden uitgelegd.²²² Zo is het vereist dat het gedrag van de betrokkene een actuele, werkelijke en voldoende ernstige bedreiging voor een fundamenteel belang van de samenleving vormt vooraleer men een beroep kan doen op één van de uitzonderingen.²²³

111. Regels die een belemmering van het vrij verkeer van werknemers tot gevolg hebben, kunnen eveneens toch toegelaten zijn indien er voldaan is aan de vier voorwaarden uit het arrest **GEBHARD**: de betwiste regels moeten zonder discriminatie worden toegepast, ze moeten gerechtvaardigd worden door dwingende redenen van algemeen belang, ze moeten geschikt zijn om de gestelde doelen te bereiken en ze mogen niet verder gaan dan wat noodzakelijk is om die doelen te bereiken.²²⁴ Bovendien kunnen dergelijke rechtvaardigingsgronden enkel ingeroepen worden in situaties waarvoor nog geen geharmoniseerde maatregelen op het niveau van de Europese Unie gelden.²²⁵ Bij de proportionaliteitstoets moet men ook nagaan of er geen andere maatregelen bestaan die

²¹⁹ HvJ, C-248/96, *Grahame en Hollanders v. Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging*, 1997.

²²⁰ Art. 45.3. VWEU.

²²¹ Art. 27.2. Richtlijn Europees Parlement en Raad nr. 2004/38, 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de Richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG, *Pb.L.* 29 juni 2004, afl. 229, 46.

²²² HvJ, C-482/01, *Giorgios Orfanopoulos e.a. v. Land Baden-Württemberg*, 2004.

²²³ Art. 27.2. Richtlijn Europees Parlement en Raad nr. 2004/38, 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de Richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG, *Pb.L.* 29 juni 2004, afl. 229, 46.

²²⁴ HvJ, C-55/94, *Reinhard Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*, 1995.

²²⁵ HvJ, C-299/02, *Commissie v. Nederland*, 2004.

dezelfde doelen eveneens kunnen bereiken maar die minder beperkend zijn voor het vrij verkeer van werknemers.²²⁶

112. De rechtspraak van het Hof van Justitie heeft reeds enkele dwingende redenen van algemeen belang aangegeven die kunnen gelden als legitieme doelstellingen die een belemmering van het vrij verkeer van werknemers kunnen rechtvaardigen. Zo heeft het Hof van Justitie het grote maatschappelijke belang van sport erkend. In dit opzicht heeft het enkele doelstellingen van een regelgeving aanvaard als legitieme rechtvaardigingsgronden. Zo kan een beperking van het vrij verkeer van werknemers aanvaard worden indien de betwiste regels tot doel hebben om het evenwicht tussen de clubs te handhaven door een zekere gelijkheid van kansen en de onzekerheid van de resultaten veilig te stellen.²²⁷ Een tweede mogelijke legitieme doelstelling om het vrij verkeer van werknemers te kunnen beperken is de aanmoediging van de indienstneming en opleiding van jonge spelers.²²⁸ Het verzekeren van het regelmatige verloop van sportwedstrijden is eveneens een legitieme doelstelling die een beperking van het vrij verkeer van werknemers kan rechtvaardigen.²²⁹

§ 3. Verenigbaarheid vrij verkeer van werknemers en Financial Fair Play

A. Toepassingsvoorwaarden

113. Het Hof van Justitie heeft bepaald dat een werknemer iemand is die “*gedurende een bepaalde tijd voor een ander en onder diens gezag prestaties levert en als tegenprestatie een vergoeding ontvangt.*”²³⁰ Om een persoon te kunnen kwalificeren als een werknemer zal het bijgevolg onder meer bepalend zijn om na te gaan of de betrokkene al dan niet onderworpen is aan een vorm van gezag. Beroepsvoetballers worden doorgaans als werknemers beschouwd, aangezien ze vaak onderworpen zijn aan een zeker gezag.²³¹ Zo zijn beroepsvoetballers in principe verplicht om aanwezig te zijn op trainingen en zijn ze niet vrij om te kiezen aan welke wedstrijden ze deelnemen. Bovendien wordt het grootste deel van hun

²²⁶ J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 79.

²²⁷ HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995.

²²⁸ HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-325/08, *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard en Newcastle UFC*, 2010.

²²⁹ HvJ, C-176/96, *Lehtonen en Castors Braine v. Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL*, 2000.

²³⁰ HvJ, C-66/85, *Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg*, 1986.

²³¹ HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-265/03, *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educación y Cultura en Real Federación Española de Fútbol*, 2005; HvJ, C--152/08, *Real Sociedad de Fútbol SAD en Nihat Kahveci v. Consejo Superior de Deportes en Real Federación Española de Fútbol*, 2008; HvJ, C-325/08, *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard en Newcastle UFC*, 2010.

inkomsten betaald door de club waarvoor ze spelen in de vorm van een salaris.²³² Omdat de FFP-regels betrekking hebben op beroepsvoetballers gaan we hier dan ook refereren naar het vrij verkeer van werknemers en niet naar het vrij verkeer van personen.

114. Wanneer een persoon van oordeel is dat zijn recht op vrij verkeer geschonden is, kan die zich hiervoor niet alleen richten tegen het optreden van openbare overheden, maar eveneens tegen bepalingen van andere aard die arbeid in loondienst of bezoldigde dienstverrichtingen collectief regelen.²³³ Dit houdt bijgevolg ook de bepalingen in van Europese sportbonden die arbeid in loondienst of bezoldigde dienstverrichtingen collectief regelen, zoals bepalingen van de UEFA.²³⁴

115. Een sporter kan zich beroepen op het recht op vrij verkeer indien drie voorwaarden vervuld zijn. Vooreerst moet de sporter een economische activiteit uitoefenen. Volgens het Hof van Justitie verrichten beroepsvoetballers een economische activiteit, “*daar dezen een werkzaamheid in loondienst uitoefenen of bezoldigde diensten verrichten.*”²³⁵

116. Vervolgens moet de sporter de onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie. Zoals reeds gesteld kunnen personen met de nationaliteit van een derde land zich echter ook beroepen op het recht op vrij verkeer van werknemers, indien het derde land hieromtrent een overeenkomst heeft gesloten met de Europese Unie. Aan de hand van deze overeenkomst zal dan worden nagegaan in hoeverre de sporter het recht op vrij verkeer kan invoeren.²³⁶

²³² J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 75.

²³³ HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-281/98, *Angonese v. Cassa di Risparmio di Bolzano*, 2000.

²³⁴ European Commission (Commission staff working document), *Sport and free movement (accompanying document to the communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Developing the European Dimension in Sport)*, 66/2, 2011, 3; M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 95; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 74.

²³⁵ HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974; HvJ, C-13/76, *Donà v. Mantero*, 1976; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-176/96, *Lehtonen en Castors Braine v. Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL*, 2000; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006; HvJ, C-325/08, *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard en Newcastle UFC*, 2010.

²³⁶ HvJ, C-438/00, *Deutscher Handballbund v. Maros Kolpak*, 2003; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 77.

117. Ten slotte mag het niet gaan om een zuiver interne aangelegenheid maar moet er een grensoverschrijdend element aanwezig zijn.²³⁷ Dit is het geval wanneer een werknemer zijn werkzaamheden beroepswerkzaamheden uitoefent, heeft uitgeoefend of wil uitoefenen in een andere lidstaat.²³⁸ Een beroepsvoetballer die bijvoorbeeld getransfereerd wil worden van een club uit een bepaalde lidstaat naar een club uit een andere lidstaat, maar die zich hierin belemmerd voelt door de FFP-regels, kan zich bijgevolg beroepen op het recht op vrij verkeer van werknemers.

118. Het recht op vrij verkeer van werknemers houdt een verbod in op directe en indirecte discriminatie op grond van nationaliteit.²³⁹ Men kan niet stellen dat de FFP-regels een directe of indirecte discriminatie op grond van nationaliteit tussen de voetballers inhouden. De regels zijn immers niet rechtstreeks van toepassing op de spelers, maar wel op de voetbalclubs. Ook onrechtstreeks hebben de FFP-regels geen discriminerende impact, aangezien ze een algemeen toepassingsgebied hebben. Zo moet men bijvoorbeeld voor de break-even regel rekening houden met de uitgaven aan transfers en spelerslonen, ongeacht de nationaliteit van de speler in kwestie.

119. De FFP-regels kunnen echter wel de uitoefening van het recht op vrij verkeer van werknemers belemmeren of minder aantrekkelijk maken doordat ze de onderdanen van een lidstaat verhinderen of ervan weerhouden om hun land van herkomst te verlaten, hetgeen eveneens verboden is.²⁴⁰ De FFP-regels hebben bovendien een impact op de toegang van de werknemers tot de arbeidsmarkt van andere lidstaten.²⁴¹ Men kan immers stellen dat de FFP-regels zullen leiden tot meer rigiditeit op de transfermarkt. Voetbalclubs zullen immers terughoudender worden in hun uitgaven op de transfermarkt, waardoor de kansen voor spelers

²³⁷ HvJ, C-175/78, *The Queen v. Saunders*, 1979; HvJ, C-180/83, *Hans Moser v. Land Baden-Württemberg*, 1984; HvJ, C-332/90, *Volker Steen v. Deutsche Bundespost*, 1992; HvJ, C-19/92, *Dieter Kraus v. Land Baden-Württemberg*, 1993; HvJ, C-152/94, *Openbaar Ministerie v. Geert Van Buynder*, 1995; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 100; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 77.

²³⁸ HvJ, C-336/96, *Gilly v. Directeur des services fiscaux du Bas-Rhin*, 1998; HvJ, C-385/00, *de Groot v. Staatssecretaris van Financiën*, 2002; HvJ, C-152/03, *Ritter-Coulais v. Finanzamt GERMERSHEIM*, 2006; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 166.

²³⁹ Art. 45.2. VWEU; HvJ, C-152/73, *Giovanni Maria Sotgiu v. Deutsche Bundespost*, 1974; HvJ, C-33/88, *Pilar Allué en Carmel Mary Coonan v. Università degli studi di Venezia*, 1989; HvJ, C-90/96, *David Petrie e.a. v. Università degli studi di Verona en Camilla Bettoni*, 1997.

²⁴⁰ HvJ, C-19/92, *Dieter Kraus v. Land Baden-Württemberg*, 1993; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-18/95, *Terhoeve v. Inspecteur van de Belastingdienst Particulieren/Ondernemingen buitenland*, 1999.

²⁴¹ HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-190/98, *Volker Graf v. Filzmoser Maschinenbau GmbH*, 2000.

om getransfereerd te worden en dus te gaan werken in een ander land verkleind worden.²⁴² Het Hof van Justitie heeft bovendien reeds gesteld dat in bepaalde gevallen de betaling van vergoedingen vooraleer een speler van club kan veranderen of regels die beperkingen leggen op het tijdstip waarop een sporter van club kan veranderen, schendingen uitmaken van het recht op vrij verkeer van werknemers. Men kan aannemen dat het Hof van Justitie dit standpunt ook zal doortrekken naar de FFP-regels.²⁴³

B. Rechtvaardigingsgronden

120. Vervolgens moet men bekijken of de FFP-regels niet vallen onder één van de rechtvaardigingsgronden waardoor hun belemmerende werking voor het vrij verkeer van werknemers alsnog toegelaten kan zijn.

121. De FFP-regels vallen niet onder één van de uitzonderingen uit artikel 45 VWEU. Men kan immers niet aannemen dat de beperkingen die de FFP-regels oplegt aan het vrij verkeer van werknemers ingegeven zijn uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid.²⁴⁴ Bovendien is het bij deze uitzonderingen ook vereist dat het gedrag van de betrokkene een actuele, werkelijke en voldoende ernstige bedreiging voor een fundamenteel belang van de samenleving vormt, hetgeen niet het geval is voor de beroepsvoetballers.²⁴⁵

122. Indien de FFP-regels voldoen aan de vier voorwaarden uit het arrest GEBHARD, dan kunnen ze alsnog een toegelaten belemmering vormen voor het vrij verkeer van werknemers.²⁴⁶ Zoals reeds gesteld, worden de betwiste regels zonder discriminatie toegepast

²⁴² J. LINDHOLM, "The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play", *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 202-203 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 26 (consultatie: 10 april 2014); H. VÖPEL, *Is Financial Fair Play Really Justified? An Economic and Legal Assessment of UEFA's Financial Fair Play Rules*, 2013, www.hwwi.org/uploads/tx_wilpubdb/HWWI_Policy_Paper_79.pdf, 23 (consultatie: 28 april 2014).

²⁴³ HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-176/96, *Lehtonen en Castors Braine v. Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL*, 2000; HvJ, C-325/08, *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard en Newcastle UFC*, 2010.

²⁴⁴ Art. 45.3. VWEU.

²⁴⁵ Art. 27.2. Richtlijn Europees Parlement en Raad nr. 2004/38, 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de Richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG, *Pb.L.* 29 juni 2004, afl. 229, 46.

²⁴⁶ HvJ, C-55/94, *Reinhard Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*, 1995.

(*supra* randnummer 118). Hoewel nog niet exclusief erkend door het Hof van Justitie, kan men aannemen dat de doelstellingen van de FFP-regels aanvaard zullen worden als legitieme rechtvaardigingsgronden (*supra* randnummer 74). Over de geschiktheid van de regels om de gestelde doelen te bereiken, heerst nog onzekerheid. Toch stelt sporteconoom SZYMANSKI dat de FFP-regels zich focussen op de verkeerde oorzaken van de problemen (*supra* randnummers 75-76). Ten slotte zijn er verschillende maatregelen die dezelfde of gelijkaardige doelen, zij het al dan niet deels, kunnen bereiken. Vooral de oplegging van een “*luxury tax*” lijkt hier een minder beperkend alternatief te bieden voor FFP, aangezien het de clubs wel vrij laat om bedragen uit te geven aan spelerssalaries, mits betaling van de belasting bij overschrijding van de limiet (*supra* randnummer 81).

Afdeling 2. Het vrij verkeer van diensten

123. Artikel 56 VWEU houdt het vrij verkeer van diensten in. Het artikel stelt dat het verboden is om beperkingen in te stellen op het vrij verrichten van diensten binnen de Europese Unie.²⁴⁷ Het vrij verkeer van diensten wordt ook gewaarborgd door de Richtlijn van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt.²⁴⁸

124. De artikelen 56 en 57 VWEU hebben rechtstreekse werking en kunnen bijgevolg worden ingeroepen in een geschil voor de nationale rechterlijke instanties “*voor zover zij strekken tot opheffing van alle discriminaties ten opzichte van degene die diensten verricht, op grond van zijn nationaliteit of de omstandigheid dat hij woont in een andere Lidstaat dan die waar de dienst moet worden verricht*”.²⁴⁹

§ 1. Toepassingsvoorwaarden

125. Meer bepaald verbiedt het vrij verkeer van diensten “*iedere beperking, ook indien deze zonder onderscheid geldt voor binnenlandse dienstverrichters en dienstverrichters uit andere Lidstaten, die de werkzaamheden van de dienstverrichter die in een andere Lidstaat is gevestigd en aldaar rechtmatig gelijksoortige diensten verricht, verbiedt of anderszins belemmert*”.²⁵⁰ Dit impliceert dus dat een regelgeving die het moeilijker maakt voor een dienstontvanger om diensten aan te nemen van een dienstverrichter die gevestigd is in een

²⁴⁷ Art. 56 VWEU.

²⁴⁸ Richtlijn Europees Parlement en Raad nr. 2006/123, 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt, *Pb.L.* 2006, afl. 376, 36.

²⁴⁹ HvJ, C-33/74, *van Binsbergen v. Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid*, 1974.

²⁵⁰ HvJ, C-76/90, *Manfred Säger v. Dennemeyer & Co. Ltd.*, 1991.

andere lidstaat een verboden belemmering op het vrij verkeer van diensten inhoudt.²⁵¹ Verder is het in het licht van het vrij verkeer van diensten ook verboden om een dienstverrichter direct of indirect te discrimineren op grond van diens nationaliteit of plaats van vestiging.²⁵²

126. Artikel 57 VWEU stelt dat men diensten moet beschouwen als “*de dienstverrichtingen welke gewoonlijk tegen vergoeding geschieden, voor zover de bepalingen, betreffende het vrije verkeer van goederen, kapitaal en personen op deze dienstverrichtingen niet van toepassing zijn.*”²⁵³ Meer bepaald zijn diensten de werkzaamheden van industriële of commerciële aard, van het ambacht of van de vrije beroepen.²⁵⁴

127. Volgens artikel 56 VWEU zijn de begunstigen van het vrij verkeer van diensten “*de onderdanen der lidstaten die in een andere lidstaat zijn gevestigd dan dat, waarin degene is gevestigd te wiens behoefte de dienst wordt verricht.*”²⁵⁵ Hieruit kan men afleiden dat de beoogde begunstigde aldus de dienstverrichter is die enerzijds burger is van een lidstaat en anderzijds gevestigd is in een lidstaat.²⁵⁶ Het vrije dienstenverkeer kan echter ook door de dienstontvanger worden ingeroepen.²⁵⁷

128. Er moet een grensoverschrijdend element aanwezig zijn om het recht op vrij verkeer van diensten te kunnen inroepen. Artikel 56 VWEU vermeldt in dit opzicht als grensoverschrijdend element de situatie waarin de dienstverrichter en de dienstontvanger in verschillende lidstaten gevestigd zijn.²⁵⁸ Hieruit volgt dat zowel de dienstverrichter als de dienstontvanger zich mogen verplaatsen naar een andere lidstaat met het oog op de uitvoering van de dienst in die lidstaat.²⁵⁹ Een verplaatsing is echter niet noodzakelijk, daar de situatie waarin de dienst de grens overschrijdt maar de dienstverrichter en dienstontvanger in de lidstaat blijven waarin ze zijn gevestigd, ook aanvaard wordt als een situatie met een grensoverschrijdend element.²⁶⁰ Het grensoverschrijdend karakter zal echter ook aanwezig zijn wanneer de dienstverrichter zijn diensten uitvoert in een andere lidstaat dan de lidstaat waarin hij is gevestigd zonder dat het hierbij noodzakelijk is dat de dienstverrichter en de

²⁵¹ K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 197; N. MOUSSIS, *Access to the European Union. Law, Economics, Policies*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 141.

²⁵² HvJ, C-76/90, *Manfred Säger v. Dennemeyer & Co. Ltd.*, 1991.

²⁵³ Art. 57 VWEU.

²⁵⁴ Art. 57 VWEU.

²⁵⁵ Art. 56 VWEU.

²⁵⁶ HvJ, C-290/04, *FKP Scorpio Konzertproduktionen GmbH v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*, 2006.

²⁵⁷ K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 193.

²⁵⁸ Art. 56 VWEU.

²⁵⁹ Art. 57 VWEU; HvJ, C-286/82, *Graziana Luisi en Giuseppe Carbone v. Ministerie van de Schatkist*, 1984.

²⁶⁰ HvJ, C-352/85, *Bond van Adverteerders e.a. v. Staat der Nederlanden*, 1988; HvJ, C-384/93, *Alpine Investments BV v. Minister van Financiën*, 1995; HvJ, C-243/01, *Piorgio Gambelli e.a.*, 2003.

dienstontvanger in verschillende lidstaten zijn gevestigd.²⁶¹ Men kan bijgevolg concluderen dat de bepalingen omtrent het vrij verkeer van diensten niet van toepassing zijn op situaties waarvan alle relevante aspecten zich voordoen in slechts één lidstaat.²⁶²

129. In het geval de dienstverrichter voor de uitvoering van de dienst zich verplaatst naar de lidstaat waar de dienstontvanger gevestigd is, dan is het noodzakelijk voor de toepassing van het vrij verkeer van diensten dat het verrichten van de dienst slechts tijdelijk is. Het tijdelijke karakter van de dienst onderscheidt het vrij verkeer van diensten immers van de vrijheid van vestiging.²⁶³ De bepalingen omtrent het vrije dienstenverkeer zijn bijgevolg niet van toepassing “*op het geval waarin een onderdaan van een Lidstaat zich naar het grondgebied van een andere Lidstaat begeeft en er zijn hoofdverblijf vestigt, ten einde er gedurende onbepaalde tijd diensten te verrichten of te ontvangen.*”²⁶⁴ Het tijdelijke karakter van de verrichte dienst moet echter niet enkel beoordeeld worden op basis van de duur van de dienst. De frequentie, de periodiciteit of de continuïteit van het verrichten van de dienst zijn immers ook relevante factoren waar men bij deze beoordeling rekening mee kan houden. Zo leidt de vestiging door de dienstverrichter van een zekere infrastructuur die noodzakelijk is voor de verrichting van de dienst in de lidstaat waar de dienst wordt verricht er niet noodzakelijk toe dat de dienst zijn tijdelijk karakter verliest.²⁶⁵ Volgens het Hof van Justitie is het immers niet mogelijk om abstract te bepalen vanaf welke duur of frequentie de verrichting van de dienst niet meer als tijdelijk beschouwd kan worden.²⁶⁶

§ 2. Rechtvaardigingsgronden

130. Discriminerende beperkingen op het vrij verkeer van diensten kunnen toch gerechtvaardigd worden indien ze zijn ingegeven uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid.²⁶⁷ Het is echter niet mogelijk om dergelijke

²⁶¹ HvJ, C-154/89, *Commissie v. Frankrijk*, 1991; HvJ, C-381/93, *Commissie v. Frankrijk*, 1994.

²⁶² HvJ, C-29/94, *Jean-Louis Aubertin e.a.*, 1995.

²⁶³ K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 194; N. MOUSSIS, *Access to the European Union. Law, Economics, Policies*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 141-142.

²⁶⁴ HvJ, C-196/87, *Udo Steymann v. Staatssecretaris van Justitie*, 1988; HvJ, C-70/95, *Sodemare SA e.a. v. Regione Lombardia*, 1997.

²⁶⁵ HvJ, C-55/94, *Reinhard Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*, 1995; HvJ, C-145/99, *Commissie v. Italië*, 2002.

²⁶⁶ HvJ, C-215/01, *Bruno Schnitzer*, 2003; HvJ, C-171/02, *Commissie v. Portugal*, 2004.

²⁶⁷ Art. 52.1. VWEU; HvJ, C-484/93, *Peter Svensson en Lena Gustavsson v. Ministre du Logement et de l'Urbanisme*, 1995; HvJ, C-341/05, *Laval un Partneri v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet e.a.*, 2007; HvJ, C-153/08, *Commissie v. Spanje*, 2009.

beperkingen te rechtvaardigen omwille van doelstellingen van economische aard.²⁶⁸ Wanneer men een doelstelling van openbare orde, openbare veiligheid en volksgezondheid inroept ter rechtvaardiging van een discriminerende beperking van het vrij verkeer van diensten, moet men echter ook het evenredigheidsbeginsel respecteren. Zo mag de betwiste regeling niet onevenredig zijn ten aanzien van het nagestreefde doel en kan het bovendien slechts aanvaard worden indien het noodzakelijk is ter bescherming van het ingeroepen belang. Daarenboven is het ook vereist dat de ingeroepen doelstellingen niet behaald kunnen worden met minder beperkende maatregelen dan de betwiste maatregel.²⁶⁹

131. Belemmeringen van het vrij verkeer van diensten kunnen ook toegelaten zijn indien er voldaan is aan een aantal voorwaarden. Vooreerst moet de beperkende regeling gerechtvaardigd worden door een dwingende reden van algemeen belang.²⁷⁰ Het Hof van Justitie heeft reeds enkele dwingende redenen van algemeen belang aanvaard als toegelaten rechtvaardigingsgrond, zoals het verzekeren van de beroepsethiek ter bescherming van de dienstontvangers²⁷¹, het verzekeren van de eerlijkheid van handelstransacties²⁷² en de bescherming van de maatschappelijke orde²⁷³. Vervolgens is het vereist dat de regeling die het vrij verkeer van diensten belemmert van toepassing is zonder onderscheid naargelang de herkomst van de diensten, de nationaliteit van de dienstverrichter of de lidstaat van vestiging van de dienstverrichter.²⁷⁴ Voorts moet de beperking van het vrij verkeer van diensten objectief noodzakelijk zijn om het nagestreefde doel van algemeen belang te kunnen bereiken.²⁷⁵ Zo moet de betwiste maatregel geschikt zijn om het vooropgestelde doel te verwezenlijken, hetgeen impliceert dat de verwezenlijking coherent en systematisch wordt nagestreefd.²⁷⁶ Bovendien mag het ingeroepen algemeen belang niet reeds gewaarborgd zijn door de regels van de lidstaat van vestiging van de dienstverrichter en mag het beoogde resultaat niet haalbaar zijn via minder beperkende maatregelen dan de betwiste maatregel.²⁷⁷

²⁶⁸ HvJ, C-484/93, *Peter Svensson en Lena Gustavsson v. Ministre du Logement et de l'Urbanisme*, 1995; HvJ, C-388/01, *Commissie v. Italië*, 2003.

²⁶⁹ HvJ, C-352/85, *Bond van Adverteerders e.a. v. Staat der Nederlanden*, 1988; HvJ, C-36/02, *Omega Spielhallen GmbH v. Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn*, 2004.

²⁷⁰ HvJ, C-205/84, *Commissie v. Duitsland*, 1986; HvJ, C-288/89, *Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda e.a. v. Commissariaat voor de Media*, 1991.

²⁷¹ HvJ, C-110/78, *Openbaar Ministerie e.a. v. Willy van Wesemael e.a.*, 1979.

²⁷² HvJ, C-34/95, *Konsumentombudsmannen v. De Agostini en TV-Shop*, 1997.

²⁷³ HvJ, C-275/92, *Her Majesty's Customs and Excise v. Gerhart Schindler en Jörg Schindler*, 1994.

²⁷⁴ HvJ, C-490/04, *Commissie v. Duitsland*, 2007; HvJ, C-153/08, *Commissie v. Spanje*, 2009.

²⁷⁵ HvJ, C-110/78, *Openbaar Ministerie e.a. v. Willy van Wesemael e.a.*, 1979.

²⁷⁶ HvJ, C-169/08, *Presidente del Consiglio dei Ministri v. Regione Sardegna*, 2009.

²⁷⁷ HvJ, C-154/89, *Commissie v. Frankrijk*, 1991.

Ten slotte kan men maar een rechtvaardigingsgrond invoeren indien het gaat om de regeling van een materie die nog niet geharmoniseerd is op het niveau van de Europese Unie.²⁷⁸

§ 3. Verenigbaarheid vrij verkeer van diensten en Financial Fair Play

A. Toepassingsvoorwaarden

132. De bepalingen van het vrij verkeer van diensten gelden, zoals ook het geval is bij het vrij verkeer van werknemers, niet enkel voor acties van openbare overheden, “*maar ook voor bepalingen van andere aard, strekkende tot collectieve regeling van arbeid in loondienst en van het verrichten van diensten.*”²⁷⁹ Hieruit kan men afleiden dat het recht op vrij verkeer van diensten ook gerespecteerd dient te worden door bepalingen van sportbonden, zoals de UEFA, die het verrichten van diensten collectief regelen.²⁸⁰

133. Om na te gaan of de spelersmakelaars zich tegen de FFP-regels kunnen verzetten op grond van het recht op vrij verkeer van diensten moet men eerst bepalen of ze diensten verrichten. Spelersmakelaars verrichten werkzaamheden van commerciële aard, hetgeen in artikel 57 VWEU aangemerkt wordt als een mogelijke vorm van dienstverrichtingen.²⁸¹ De spelersmakelaar moet verder onderdaan zijn van een lidstaat en gevestigd zijn in een lidstaat om zich te kunnen beroepen op het vrij verkeer van diensten.²⁸²

134. Er moet een grensoverschrijdend element aanwezig zijn om het recht op vrij verkeer van diensten te kunnen invoeren. Deze voorwaarde wordt ruim geïnterpreteerd en men kan stellen dat enkel de situaties waarbij alle relevante elementen zich afspelen in één enkele lidstaat geen grensoverschrijdend element bevatten.²⁸³ Zo kunnen bijvoorbeeld spelersmakelaars met cliënten die in het buitenland gevestigd zijn zich zonder problemen beroepen op het recht op vrij verkeer van diensten.²⁸⁴ Een andere mogelijke situatie met een grensoverschrijdend

²⁷⁸ HvJ, C-429/02, *Bacardi France SAS v. Télévision française 1 SA e.a.*, 2004.

²⁷⁹ HvJ, C-51/96, *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL en Union européenne de judo*, 2000; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006; HvJ, C-341/05, *Laval un Partneri v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet e.a.*, 2007.

²⁸⁰ M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 95; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 74.

²⁸¹ Art. 57 VWEU.

²⁸² HvJ, C-290/04, *FKP Scorpio Konzertproduktionen GmbH v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*, 2006.

²⁸³ HvJ, C-29/94, *Jean-Louis Aubertin e.a.*, 1995.

²⁸⁴ Art. 56 VWEU.

element is het geval waarbij louter de dienst die verricht wordt door de spelersmakelaar de grens overschrijdt.²⁸⁵

135. Zoals reeds gesteld moet de verrichte dienst door de spelersmakelaar een tijdelijk karakter hebben, hetgeen afgeleid kan worden uit verschillende factoren.²⁸⁶ Bijgevolg kan de spelersmakelaar het vrij verkeer van diensten niet inroepen indien hij “*zich naar het grondgebied van een andere Lidstaat begeeft en er zijn hoofdverblijf vestigt, ten einde er gedurende onbepaalde tijd diensten te verrichten of te ontvangen.*”²⁸⁷

136. Men kan niet stellen dat de FFP-regels de spelersmakelaars direct of indirect discrimineren op grond van hun nationaliteit of plaats van vestiging. De FFP-regels zijn immers niet rechtstreeks van toepassing op de spelersmakelaars en hebben bovendien een algemeen toepassingsgebied. Ze zijn dus ook onrechtstreeks van toepassing op alle partijen zonder enig onderscheid naargelang nationaliteit of plaats van vestiging.

137. Een schending van het vrij verkeer van diensten door de FFP-regels zal vastgesteld worden indien deze regels de werkzaamheden van de spelersmakelaars verbieden of belemmeren of indien ze het voor de spelers moeilijker zouden maken om de diensten van spelersmakelaars uit andere lidstaten te ontvangen.²⁸⁸ Men kan verwachten dat de FFP-regels, en dan vooral de break-even regel, zullen leiden tot minder transfers. Om te kunnen voldoen aan de break-even regel zullen de clubs immers terughoudender omspringen met de bedragen die ze uitgeven aan transfers. Dit zal bijgevolg ook kunnen leiden tot lagere inkomsten voor de voetbalmakelaars, waardoor men kan stellen dat de FFP-regels de werkzaamheden van spelersmakelaars enigszins belemmert.²⁸⁹

²⁸⁵ HvJ, C-352/85, *Bond van Adverteerders e.a. v. Staat der Nederlanden*, 1988; HvJ, C-384/93, *Alpine Investments BV v. Minister van Financiën*, 1995; HvJ, C-243/01, *Piorgio Gambelli e.a.*, 2003.

²⁸⁶ HvJ, C-76/90, *Manfred Säger v. Dennemeyer & Co. Ltd.*, 1991; HvJ, C-215/01, *Bruno Schnitzer*, 2003; HvJ, C-171/02, *Commissie v. Portugal*, 2004; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 194; N. MOUSSIS, *Access to the European Union. Law, Economics, Policies*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 141-142.

²⁸⁷ HvJ, C-196/87, *Udo Steymann v. Staatssecretaris van Justitie*, 1988; HvJ, C-70/95, *Sodemare SA e.a. v. Regione Lombardia*, 1997.

²⁸⁸ HvJ, C-76/90, *Manfred Säger v. Dennemeyer & Co. Ltd.*, 1991; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 197; N. MOUSSIS, *Access to the European Union. Law, Economics, Policies*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 141.

²⁸⁹ J. LINDHOLM, “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play, (189) 195 (consultatie: 30 april 2013); A. STROUCKEN, *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413>, 26 (consultatie:

B. Rechtvaardigingsgronden

138. Aangezien de FFP-regels niet discriminerend werken ten aanzien van de dienstverrichters, zijn de rechtvaardigingsgronden die zijn ingegeven uit hoofde van de openbare orde, de openbare veiligheid en de volksgezondheid hier verder niet relevant.²⁹⁰

139. Een regelgeving die het recht op vrij verkeer van diensten belemmert kan echter toch toegelaten zijn indien het voldoet aan een aantal voorwaarden. Deze voorwaarden zijn gelijkaardig aan de voorwaarden die gesteld worden voor een mogelijke rechtvaardiging voor een belemmering van de mededinging of het vrij verkeer van werknemers. Zoals reeds bepaald kan men aldus verwachten dat het Hof van Justitie de doelstellingen van de FFP-regels zal beschouwen als legitieme doelstellingen toegepast (*supra* randnummer 74).²⁹¹ We hebben ook reeds vastgesteld dat de FFP-regels van toepassing zijn zonder onderscheid naargelang de herkomst van de diensten, de nationaliteit van de dienstverrichter of de lidstaat van vestiging van de dienstverrichter (*supra* randnummer 118).²⁹² Omtrent de geschiktheid van de FFP-regels om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken, hebben we ook reeds bepaald dat dit voorlopig nog onzeker is (*supra* randnummer 75).²⁹³ Wat betreft de laatste voorwaarde, de proportionaliteitstoets, is het duidelijk gemaakt dat de “*luxury tax*” een maatregel is die een gelijkaardig resultaat kan behalen als de FFP-regels maar met minder beperkingen voor het vrij verkeer van diensten (*supra* randnummer 81).²⁹⁴

Afdeling 3. Het vrij verkeer van kapitaal

140. Het vrij verkeer van kapitaal wordt gewaarborgd door artikel 63 VWEU. Dit artikel stelt dat alle beperkingen op het kapitaalverkeer tussen lidstaten onderling en tussen lidstaten en derde landen niet toegelaten zijn.²⁹⁵

141. Het Hof van Justitie heeft bepaald dat artikel 63 VWEU rechtstreekse werking heeft. Het artikel bevat immers een duidelijk en onvoorwaardelijk verbod waarvoor geen verdere

10 april 2014); H. VÖPEL, *Is Financial Fair Play Really Justified? An Economic and Legal Assessment of UEFA's Financial Fair Play Rules*, 2013, www.hwwi.org/uploads/tx_wilpubdb/HWWI_Policy_Paper_79.pdf, 26 (consultatie: 28 april 2014).

²⁹⁰ Art. 52.1. VWEU; HvJ, C-484/93, *Peter Svensson en Lena Gustavsson v. Ministre du Logement et de l'Urbanisme*, 1995; HvJ, C-341/05, *Laval un Partneri v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet e.a.*, 2007; HvJ, C-153/08, *Commissie v. Spanje*, 2009.

²⁹¹ HvJ, C-205/84, *Commissie v. Duitsland*, 1986; HvJ, C-288/89, *Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda e.a. v. Commissariaat voor de Media*, 1991.

²⁹² HvJ, C-490/04, *Commissie v. Duitsland*, 2007; HvJ, C-153/08, *Commissie v. Spanje*, 2009.

²⁹³ HvJ, C-169/08, *Presidente del Consiglio dei Ministri v. Regione Sardegna*, 2009.

²⁹⁴ HvJ, C-154/89, *Commissie v. Frankrijk*, 1991.

²⁹⁵ Art. 63.1. VWEU.

uitvoeringsmaatregelen nodig zijn. Particulieren kunnen uit artikel 63 VWEU bijgevolg rechten putten die ze voor de nationale rechter kunnen inroepen. De nationale rechterlijke instanties dienen deze rechten dan ook te beschermen tegen eventuele schendingen.²⁹⁶

§ 1. Toepassingsvoorwaarden

142. Het vrij verkeer van kapitaal houdt vooreerst in dat er op de financiële markten geen discriminatie mag zijn op grond van nationaliteit, plaats van vestiging of plaats van belegging. Verder verbiedt het vrije kapitaalverkeer regelingen die de burgers van de Europese Unie beletten om te investeren in andere lidstaten of die ondernemingen verhinderen om kapitaal te verzamelen uit andere lidstaten. Dergelijke regelingen leiden immers tot een uitholling van het recht op vrij verkeer van kapitaal.²⁹⁷

143. Het VWEU zelf voorziet niet in een definitie van het begrip ‘kapitaalverkeer’ uit artikel 63 VWEU. Het Hof van Justitie heeft echter bepaald dat men zich hiervoor moet baseren op de nomenclatuur in de bijlage bij richtlijn 88/361 van 24 juni 1988, dat indicatieve waarde heeft voor de interpretatie van het begrip ‘kapitaalverkeer’.²⁹⁸ Deze bijlage vermeldt verschillende vormen van kapitaalverkeer, zoals directe investeringen, transacties in effecten van de kapitaalmarkt, deelneming in nieuwe of bestaande ondernemingen met het oog op duurzame economische betrekkingen, ... De lijst van mogelijke vormen van kapitaalverkeer uit deze bijlage is echter geenszins limitatief, waardoor ook andere transacties dan deze uit de lijst mogelijk onder het begrip ‘kapitaalverkeer’ kunnen vallen.²⁹⁹

§ 2. Rechtvaardigingsgronden

144. Beperkingen op het vrij verkeer van kapitaal kunnen in sommige gevallen toch toegelaten zijn. Zo stelt artikel 65 VWEU dat de lidstaten alle nodige maatregelen mogen nemen om “*overtredingen van de nationale wetten en voorschriften tegen te gaan, met name op fiscaal gebied en met betrekking tot het bedrijfseconomisch toezicht op financiële instellingen*” of om “*te voorzien in procedures voor de kennisgeving van kapitaalbewegingen*”

²⁹⁶ HvJ, C-163/94, *Sanz de Lera e.a.*, 1995.

²⁹⁷ HvJ, C-163/94, *Sanz de Lera e.a.*, 1995; HvJ, C-302/97, *Klaus Konle v. Oostenrijk*, 1999; HvJ, C-367/98, *Commissie v. Portugal*, 2002; HvJ, C-171/08, *Commissie v. Portugal*, 2010; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 203-204.

²⁹⁸ HvJ, C-513/03, *van Hilten-van der Heijden v. Inspecteur van de Belastingdienst/Particulieren/Ondernemingen buitenland te Heerlen*, 2006; HvJ, C-318/07, *Hein Persche v. Finanzamt Lüdenscheid*, 2009.

²⁹⁹ Bijlage I Richtlijn Raad nr. 88/361, 24 juni 1988 voor de uitvoering van artikel 67 van het Verdrag, *Pb.L.* 1988, afl. 178, 5.

ter informatie van de overheid of voor statistische doeleinden”.³⁰⁰ Bovendien mogen de lidstaten maatregelen nemen die gerechtvaardigd kunnen worden omwille van de openbare orde of de openbare veiligheid.³⁰¹

145. Een beperkende maatregel op het vrij verkeer van kapitaal kan verder ook gerechtvaardigd zijn indien het zonder discriminatie van toepassing is omwille van dringende redenen van algemeen belang en indien het noodzakelijk is om het beoogde doel te bereiken.³⁰² Een rechtvaardiging louter op basis van financiële belangen wordt echter niet aanvaard als een dringende reden van algemeen belang die een belemmering op het vrij verkeer van kapitaal kan wettigen. Het Hof van Justitie bepaalde immers “*dat overwegingen van economische aard in geen geval door het Verdrag verboden belemmeringen kunnen rechtvaardigen*”.³⁰³

146. Als er op het vrij verkeer van kapitaal beperkingen gesteld worden, dan kunnen deze dus bovendien enkel aanvaard worden indien ze voldoen aan een evenredigheidstoets. Dit wordt vooreerst gepreciseerd in artikel 65.3. VWEU, dat stelt dat “*maatregelen en procedures geen middel tot willekeurige discriminatie mogen vormen, noch een verkapte beperking van het vrije kapitaalverkeer en betalingsverkeer*”.³⁰⁴ Dit impliceert dat wanneer een regeling een verschil in behandeling tussen verschillende categorieën van kapitaalopbrengsten inhoudt, deze verschillende behandeling niet verder mag gaan dan noodzakelijk om het beoogde doel te kunnen behalen.³⁰⁵ Men moet dan bijgevolg ook onderzoeken of het nagestreefde doel niet kan worden verwezenlijkt met maatregelen die minder beperkingen op het vrij verkeer van kapitaal met zich meebrengen.³⁰⁶

147. Voor het kapitaalverkeer tussen een lidstaat en een derde land kunnen er bovendien ruimere rechtvaardigingsgronden gelden voor beperkingen op het vrij verkeer van kapitaal dan hetgeen het geval is voor het kapitaalverkeer tussen lidstaten onderling.³⁰⁷ Artikel 64 VWEU bepaalt hieromtrent dat men beperkingen uit het nationale recht of het recht van de

³⁰⁰ Art. 65.1.b) VWEU.

³⁰¹ Art. 65.1.b) VWEU.

³⁰² HvJ, C-302/97, *Klaus Konle v. Oostenrijk*, 1999; HvJ, C-256/06, *Theodor Jäger v. Finanzamt Kusel-Landstuhl*, 2008.

³⁰³ HvJ, C-367/98, *Commissie v. Portugal*, 2002.

³⁰⁴ Art. 65.3. VWEU.

³⁰⁵ HvJ, C-367/98, *Commissie v. Portugal*, 2002; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 207.

³⁰⁶ HvJ, C-163/94, *Sanz de Lera e.a.*, 1995; HvJ, C-367/98, *Commissie v. Portugal*, 2002; HvJ, C-515/99, *Hans Reisch e.a. v. Bürgermeister der Landeshauptstadt Salzburg e.a.*, 2002.

³⁰⁷ HvJ, C-101/05, *Skatteverket v. A*, 2007.

Europese Unie die op 31 december 1993 bestonden omtrent het kapitaalverkeer met derde landen “*in verband met directe investeringen, vestiging, het verrichten van financiële diensten of de toelating van waardepapieren tot de kapitaalmarkten*” nog steeds kan toepassen. Voor Bulgarije, Estland en Hongarije geldt 31 december 1999 als referentiedatum.³⁰⁸ Voor het kapitaalverkeer met derde landen inzake deze materies kunnen het Europees Parlement en de Raad volgens de gewone wetgevingsprocedure maatregelen nemen.³⁰⁹ Daarenboven kan de Raad op zich maatregelen nemen die het vrij verkeer van kapitaal met derde landen verder beperken. Het kan dit wel enkel doen via een bijzondere wetgevingsprocedure. Bovendien moeten dergelijke maatregelen genomen worden met eenparigheid van stemmen en moet vooraf het Europees Parlement geraadpleegd worden.³¹⁰ Ten slotte kan de Raad wanneer het kapitaalverkeer met derde landen “*ernstige moeilijkheden veroorzaakt of dreigt te veroorzaken voor de werking van de Economische en Monetaire Unie*” op voorstel van de Commissie en na de Europese Centrale Bank te hebben geraadpleegd vrijwaringsmaatregelen nemen die strikt noodzakelijk zijn. Dit kan echter enkel in uitzonderlijke omstandigheden en maximaal gedurende een periode van zes maanden.³¹¹

§ 3. Verenigbaarheid vrij verkeer van kapitaal en Financial Fair Play

A. Toepassingsvoorwaarden

148. Voor het vrij verkeer van werknemers en het vrij verkeer van diensten heeft het Hof van Justitie reeds gesteld dat beide vrijheden niet alleen van toepassing zijn op bepalingen van openbare overheden maar ook op “*bepalingen van andere aard, strekkende tot collectieve regeling van arbeid in loondienst en van het verrichten van diensten*” omdat anders deze vrijheden alsnog zouden kunnen ondermijnd worden.³¹² Bijgevolg zijn ook de bepalingen van

³⁰⁸ Art. 64.1. VWEU.

³⁰⁹ Art. 64.2. VWEU.

³¹⁰ Art. 64.3. VWEU.

³¹¹ Art. 66 VWEU.

³¹² HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974; HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995; HvJ, C-281/98, *Angonese v. Cassa di Risparmio di Bolzano*, 2000; HvJ, C-51/96, *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL en Union européenne de judo*, 2000; HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006; HvJ, C-341/05, *Laval un Partneri v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet e.a.*, 2007.

Europese sportbonden, zoals de UEFA, onderworpen aan deze twee vrijheden.³¹³ Men zou deze rechtspraak kunnen doortrekken naar het vrij verkeer van kapitaal. Sommige private instellingen kunnen immers collectieve regelingen stellen die een invloed uitoefenen op het verkeer van kapitaal. Dit is bijvoorbeeld denkbaar voor een grote instelling zoals de UEFA, waarvan bepaalde ingrepen vergelijkbaar kunnen zijn met acties van overheden. Bijgevolg zouden niet alleen maatregelen van openbare overheden maar ook collectieve maatregelen van private instellingen het recht op vrij verkeer van kapitaal dienen te respecteren. Indien men immers anders zou oordelen, dan zou het recht op vrij verkeer van kapitaal alsnog belemmerd kunnen worden door collectieve regelingen die uitgaan van private instellingen.³¹⁴

149. Directe investeringen vallen onder het begrip ‘kapitaalverkeer’ uit artikel 63 VWEU, aangezien dit als een mogelijke vorm van kapitaalverkeer wordt aangehaald in de nomenclatuur in de bijlage bij richtlijn 88/361 van 24 juni 1988.³¹⁵ Bijgevolg kunnen personen die wille investeren in een voetbalclub zich in beginsel beroepen op het recht op vrij verkeer van kapitaal.

150. Het vrij verkeer van kapitaal verbiedt regelingen die de burgers van de Europese Unie beletten om te investeren in andere lidstaten of die ondernemingen verhinderen om kapitaal te verzamelen uit andere lidstaten.³¹⁶ Men kan inderdaad stellen dat de FFP-regels deze gevolgen met zich kunnen meebrengen. Zo zal men bijvoorbeeld niet meer vrijuit kunnen investeren in spelerstransfers of in spelerslonen, omdat dit uitgaven zijn die relevant zijn voor de berekening van de break-even vereiste. Een doelstelling van de FFP-regels is immers om de clubs aan te moedigen om verantwoordelijk te investeren met het oog op de

³¹³ European Commission (Commission staff working document), *Sport and free movement (accompanying document to the communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Developing the European Dimension in Sport)*, 66/2, 2011, 3; M. BELOFF, T. KERR, M. DEMETRIOU en R. BELOFF, *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 95; J. MAESCHALCK, A. VERMEERSCH en K. DE SAEDELEER, *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 74.

³¹⁴ K. GEENS en K. HOPT, *The European Company Law Action Plan Revisited: Reassessment of the 2003 Priorities of the European Commission*, Leuven, Leuven University Press, 2010, 181-182; S. PEETERS, “De rol van het Hof van Justitie in de handhaving van One Share, One Vote. Schiet het Hof ook horizontaal?”, *Jura Falc.* 2008-09, 119-146.

³¹⁵ Bijlage I Richtlijn Raad nr. 88/361, 24 juni 1988 voor de uitvoering van artikel 67 van het Verdrag, *Pb.L.* 1988, afl. 178, 5; HvJ, C-513/03, *van Hilten-van der Heijden v. Inspecteur van de Belastingdienst/Particulieren/Ondernemingen buitenland te Heerlen*, 2006; HvJ, C-318/07, *Hein Persche v. Finanzamt Lüdenscheid*, 2009.

³¹⁶ HvJ, C-163/94, *Sanz de Lera e.a.*, 1995; HvJ, C-302/97, *Klaus Konle v. Oostenrijk*, 1999; HvJ, C-367/98, *Commissie v. Portugal*, 2002; HvJ, C-171/08, *Commissie v. Portugal*, 2010; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 203-204.

lange termijn³¹⁷, waardoor de vrije keuze om kapitaal te investeren in andere posten beperkt wordt.

B. Rechtvaardigingsgronden

151. De FFP-regels kunnen niet gerechtvaardigd worden omwille van redenen van openbare orde of openbare veiligheid.³¹⁸ Ze kunnen echter wel gerechtvaardigd worden omwille van een reden van algemeen belang en indien ze noodzakelijk zijn om de vooropgestelde doelstellingen te bereiken. Ook hier kunnen we verwijzen naar de redenering die doorgevoerd werd voor de mogelijke rechtvaardiging voor de belemmering op de vrije mededinging. Naar verwachting zal het Hof van Justitie de doelstellingen van de FFP-regels beschouwen als legitiem (*supra* randnummer 74),³¹⁹ maar zal er vastgesteld worden dat er een maatregel mogelijk is met minder belemmerende effecten op het vrij verkeer van kapitaal, met name de oplegging van een “*luxury tax*” (*supra* randnummer 81).³²⁰

HOOFDSTUK 3. BESLUIT

152. Artikel 3 VEU bepaalt dat de verwezenlijking van een interne markt één van de hoofddoelstellingen van de Europese Unie is. Om deze interne markt te kunnen realiseren moet vooreerst de vrije mededinging gewaarborgd zijn. Daarnaast moeten ook de belemmeringen van de handel tussen de lidstaten van de Europese Unie weggewerkt worden. Dit impliceert de garantie van een aantal vrijheden zoals het vrij verkeer van werknemers, het vrij verkeer van diensten en het vrij verkeer van kapitaal.

153. Men stelt echter dat de FFP-regels, en dan voornamelijk de break-even vereiste, deze vrije mededinging en drie vrijheden belemmert. Het is duidelijk gebleken dat de FFP-regels inderdaad betwist kunnen worden omwille van verschillende redenen. De FFP-regels zullen er immers toe leiden dat voetbalclubs zich terughoudender gaan opstellen op de transfermarkt om te kunnen voldoen aan de FFP-regels. Men kan aldus stellen dat ze belemmerd worden in hun vrijheid van handelen en dat bijgevolg de handel tussen de clubs onderling op die manier ongunstig beïnvloed wordt. Bijgevolg kan men stellen dat de FFP-regels artikel 101 VWEU schenden. Daar de UEFA beschikt over een machtspositie en de FFP-regels een belemmering

³¹⁷ Art. 2.2.e) UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

³¹⁸ Art. 65.1.b) VWEU.

³¹⁹ HvJ, C-302/97, *Klaus Konle v. Oostenrijk*, 1999; HvJ, C-256/06, *Theodor Jäger v. Finanzamt Kusel-Landstuhl*, 2008.

³²⁰ HvJ, C-163/94, *Sanz de Lera e.a.*, 1995; HvJ, C-367/98, *Commissie v. Portugal*, 2002; HvJ, C-515/99, *Hans Reisch e.a. v. Bürgermeister der Landeshauptstadt Salzburg e.a.*, 2002.

van de mededinging inhouden, kan men stellen dat de UEFA met de oplegging van deze regels misbruik maakt van deze machtspositie en bijgevolg artikel 102 VWEU schendt. De FFP-regels lijken daarentegen wel in overeenstemming te zijn met de bepalingen omtrent staatssteun. De Europese Commissie heeft immers in een “*joint statement*” samen met de UEFA gesteld dat de doelstellingen van de FFP-regels consistent zijn met de doelstellingen van het beleid van de Europese Unie inzake staatssteun.

154. De FFP-regels belemmeren bovendien zowel het vrij verkeer van werknemers, het vrij verkeer van diensten als het vrij verkeer van kapitaal. Voetbalclubs gaan omwille van de FFP-regels minder bereid zijn om geld te spenderen aan spelerstransfers en spelerslonen. Hierdoor worden de kansen voor de voetballers om hun vrij verkeer uit te oefenen belemmerd. Hiermee samenhangend worden de mogelijkheden voor de spelersmakelaars om hun diensten aan te bieden beperkt. Ten slotte worden ook de mogelijkheden om vrij het kapitaal te investeren ingeperkt, aangezien de voetbalclubs worden aangespoord om te investeren in projecten voor de lange termijn.

155. De FFP-regels vormen dus een belemmering zowel voor de vrije mededinging als voor de drie relevante vrijheden. Dit belemmerend effect zou echter gerechtvaardigd kunnen worden indien de FFP-regels voldoen aan een aantal voorwaarden die gevormd werden door de rechtspraak van het Hof van Justitie. De belangrijkste arresten in dit opzicht zijn het arrest **WOUTERS**, het arrest **MECA-MEDINA** en **MAJZEN** en het arrest **GEBHARD**. De legitimiteit van de doelstellingen, de geschiktheid van de regelgeving om deze doelstellingen te bereiken en de proportionaliteit van de regelgeving blijken hierbij de voorwaarden die steeds terugkomen.

156. Men kan stellen dat, hoewel nog niet expliciet aanvaard door het Hof van Justitie, de doelstellingen die de FFP-regels trachten te bereiken als legitiem zullen worden beschouwd. De FFP-regels trachten immers te zorgen voor een verantwoordelijker financieel beleid bij de voetbalclubs. Dit zou moeten leiden tot meer financiële stabiliteit wat op zijn beurt weer de leefbaarheid van het Europese clubvoetbal op lange termijn zou moeten verzekeren. Gelet op onder meer de “*joint statement*” tussen de Europese Commissie en de UEFA, waarin de Europese Commissie haar goedkeuring uitsprak over de doelen van de FFP-regels, kan men verwachten dat deze doelstellingen ook door het Hof van Justitie als legitiem beschouwd zullen worden.

157. Omtrent de vraag of de FFP-regels toereikend zijn om de gestelde doelen te bereiken, heerst nog onzekerheid. De FFP-regels zijn immers ingrijpend en gericht op de lange termijn. Bijgevolg zal het nog enige aanpassingen vergen van de voetbalclubs om hun beleid conform deze regels aan te passen en zullen de eventuele resultaten pas na verloop van tijd zichtbaar zijn. Daarom kan men nu nog niet met zekerheid stellen dat de FFP-regels al dan niet geschikt zijn voor het behalen van de doelstellingen. Sporteconoom SZYMANSKI stelt alvast dat de FFP-regels zich focussen op een verkeerde verklaring van de huidige problemen. Volgens hem ligt de stijgende insolventie van voetbalclubs niet aan irrationele investeringen, maar eerder aan onverwachte negatieve gebeurtenissen waarop men niet geanticipeerd had.

158. Het grootste obstakel voor de FFP-regels blijkt echter de proportionaliteitstoets te zijn. Een onderdeel van deze toets is het nagaan of er geen alternatieve maatregelen mogelijk zijn die gelijkaardige of dezelfde doelen kunnen bereiken als de FFP-regels, maar die hiervoor minder beperkend zijn voor de vrije mededinging en de vrij verkeren. Vooral de “*luxury tax*” lijkt te beantwoorden aan deze voorwaarden. Dit systeem houdt in dat voetbalclubs bijkomende belastingen moeten betalen wanneer de totale salariskosten van de clubs een bepaald bedrag overschrijden. De inkomsten die men dan uit deze belastingen haalt, kunnen vervolgens verdeeld worden onder de financieel zwakkere voetbalclubs. Dit systeem zou minder beperkingen inhouden voor de vrije mededinging en de drie vrijheden daar de voetbalclubs vrij zijn om te bepalen wat ze uitgeven aan spelerslonen, mits ze bij overschrijding van de limiet de bijkomende belastingen betalen. Dit is een beduidend minder zware sanctie dan bijvoorbeeld een mogelijke uitsluiting van deelname aan een UEFA-clubcompetitie, hetgeen een mogelijke sanctie is bij overtreding van de FFP-regels. Bovendien zou de verdeling van de inkomsten uit de belasting onder de financieel zwakkere clubs bevorderend werken voor het competitief evenwicht. Verder kan men dit alternatieve systeem ook combineren met een aanpassing van de prijzengelden. Door bijvoorbeeld de kloof tussen de bedragen die te verdienen vallen in de Champions League enerzijds en in de Europa League anderzijds te verkleinen, vermindert men immers de impuls van voetbalclubs om onverantwoord te investeren met het oog op een snelle kwalificatie voor de Champions League.

CONCLUSIE

159. De Financial Fair Play regels werden door de UEFA in het leven geroepen om tegemoet te komen aan enkele fundamentele problemen waarmee het huidige Europese clubvoetbal te kampen heeft. Voornaamste probleem lijkt de drang te zijn naar succes op een korte termijn. Dit leidt al te vaak tot onverantwoorde investeringen in bijvoorbeeld transferbedragen en spelerslonen. Wanneer deze investeringen dan niet leiden tot de geanticiperde successen, krijgen voetbalclubs te kampen met solvabiliteitsproblemen waardoor ze hun verplichtingen jegens andere clubs, werknemers, sociale instellingen en belastingautoriteiten niet meer kunnen nakomen.

160. De doelstellingen van de Financial Fair Play regels zijn dan ook geformuleerd in het licht van deze problemen. Deze regels trachten in de eerste plaats ervoor te zorgen dat voetbalclubs hun financieel beleid op een verantwoordelijke manier uitvoeren. De voetbalclubs worden dan ook aangespoord om geen irrationele investeringen te doen maar om meer te investeren met het oog op de lange termijn. Dit zou moeten leiden tot meer financiële stabiliteit bij de clubs, waardoor de kans op solvabiliteitsproblemen verkleind wordt en de clubs hun verplichtingen kunnen nakomen. Dit alles zou tot gevolg moeten hebben dat de leefbaarheid van het Europese clubvoetbal op de lange termijn verzekerd wordt.

161. De belangrijkste en tevens meest gecontesteerde regel van Financial Fair Play betreft de break-even vereiste. Volgens deze regel moeten de voetbalgerelateerde inkomsten van een club groter dan of gelijk zijn aan de uitgaven van die club geteld over drie periodes. Er is echter wel onder bepaalde voorwaarden een aanvaardbare afwijking mogelijk. Bovendien worden niet alle inkomsten en uitgaven mee in rekening gebracht. Zo zullen enkel inkomsten uit voetbalgerelateerde activiteiten relevant zijn. Gelet op de doelstelling om de clubs aan te sporen om te investeren met het oog op de lange termijn, worden dergelijke lange termijninvesteringen, zoals investeringen in infrastructuur of jeugdopleiding, eveneens niet in rekening gebracht. Bovendien heeft men om mogelijke omzeilingen van de break-even regel te vermijden de regel ingesteld dat transacties tussen de club en partijen die verbonden zijn aan de club dienen te gebeuren aan een “*fair value*”. Indien de bedragen van dergelijke transacties klaarblijkelijk niet beantwoorden aan een “*fair value*”, worden ze aangepast naar bedragen die normaal zijn voor soortgelijke transacties.

162. Het bevoegde orgaan om de FFP-regels af te dwingen, is de CFCB. Dit orgaan kan derhalve de sancties opleggen indien een club of een individu de Financial Fair regels

schendt. De uitsluiting van deelname aan een toekomstige UEFA-clubcompetitie maakt de zwaarste sanctie uit.

163. Er zijn echter reeds stemmen opgegaan die stellen dat de Financial Fair Play regels enkele belangrijke bepalingen van het recht van de Europese Unie schenden. Zo wordt er gesteld dat de Financial Fair Play regels, en dan voornamelijk de break-even vereiste, de vrije mededinging en het recht op vrij verkeer van werknemers, diensten en kapitaal belemmeren. Men kan inderdaad argumenten aanhalen waaruit men kan afleiden dat de Financial Fair Play regels deze vrijheden beperken. Om te kunnen voldoen aan de Financial Fair Play regels, zullen de voetbalclubs immers verschillende aanpassingen moeten doorvoeren. Zo zullen ze minder geld kunnen spenderen aan bijvoorbeeld transferbedragen omdat deze uitgaven relevant zijn voor de berekening van de break-even vereiste. Bijgevolg wordt de vrijheid van handelen van de voetbalclubs enigszins ingeperkt. Dit heeft aldus een negatieve impact op de handel tussen de clubs onderling, waardoor men kan stellen dat de Financial Fair Play regels artikel 101 VWEU schenden. Aangezien de UEFA bovendien over een machtspositie beschikt en de FFP-regels een belemmering van de mededinging inhouden, kan men ook concluderen dat de UEFA met de oplegging van deze regels misbruik maakt van deze machtspositie en bijgevolg artikel 102 VWEU schendt. De Financial Fair Play regels lijken daarentegen wel in overeenstemming te zijn met de regels inzake staatssteun. De UEFA en de Europese Commissie hebben immers in een “*joint statement*” gesteld dat de doelstellingen van de Financial Fair Play overeen komen zijn met de doelstellingen van het beleid van de Europese Unie inzake staatssteun.

164. Men kan daarenboven ook stellen dat de Financial Fair Play regels de regels inzake het vrij verkeer van werknemers, het vrij verkeer van diensten en het vrij verkeer van kapitaal schendt. Voetbalclubs worden immers gelimiteerd in hun vrijheid om geld te investeren in bepaalde kostenposten zoals transferbedragen, waardoor het vrij verkeer van kapitaal verhinderd wordt. Dit leidt er verder eveneens toe dat de kansen voor de voetballers op een transfer afnemen door de Financial Fair Play regels, waardoor hun recht op vrij verkeer beperkt wordt. Hiermee samenhangend worden ook de spelersmakelaars belemmerd in de vrije uitvoering van hun diensten.

165. De Financial Fair Play regels hebben dus een belemmerend effect zowel op de vrije mededinging als op de drie aangehaalde vrije verkeren. Deze belemmering kan echter alsnog gerechtvaardigd worden indien de Financial Fair Play regels voldoen aan een aantal

voorwaarden die voortvloeien uit de rechtspraak van het Hof van Justitie. Hierbij komen telkens drie voorwaarden terug. Ten eerste moeten de doelstellingen van de Financial Fair Play regels legitiem zijn. Vervolgens moeten de Financial Fair Play regels toereikend zijn om deze doelstellingen te bereiken. Ten slotte moeten de Financial Fair Play regels een proportionaliteitstoets doorstaan, waarbij vooral de vraag naar alternatieve, minder beperkende maatregelen relevant is.

166. Hoewel de doelstellingen die door de Financial Fair Play regels vooropgesteld worden nog niet expliciet aanvaard werden door het Hof van Justitie als legitieme doelstellingen, kan men toch verwachten dat dit in de toekomst wel het geval zal zijn. In de “*joint statement*” tussen de Europese Commissie en de UEFA sprak de Europese Commissie immers haar goedkeuring uit over de doelstellingen van de Financial Fair Play regels. Sporteconoom SZYMANSKI is alvast van oordeel dat de UEFA zich met de Financial Fair Play regels focust op een verkeerde oorzaak van de problemen. Volgens hem zijn mogelijke insolventieproblemen van voetbalclubs niet zozeer toe te schrijven aan irrationele investeringen, maar wel aan onverwachte negatieve gebeurtenissen waarop de voetbalclub niet had geanticipeerd.

167. De proportionaliteitsvoorwaarde blijkt echter het grootste obstakel te vormen voor de Financial Fair Play regels. Hiervoor moet men nagaan of er geen alternatieve maatregelen mogelijk zijn die gelijkaardige of dezelfde doelstellingen kunnen halen maar hierbij minder beperkingen met zich meebrengen voor de vrije mededinging en de vrij verkeren. Dergelijk alternatief lijkt te bestaan in het systeem van de “*luxury tax*”, dat inhoudt dat voetbalclubs bijkomende belastingen moeten betalen wanneer de totale salariskosten van de clubs een bepaald bedrag overschrijden. De opbrengsten uit deze belasting worden vervolgens verdeeld onder de financieel zwakkere voetbalclubs. Dit systeem houdt minder belemmeringen in daar de voetbalclubs nog wel vrij zijn om hun geld te spenderen aan spelerslonen, mits ze de belasting betalen bij overschrijding van de limiet. Het vooruitzicht op deze sanctie zou de clubs minder terughoudend maken om transfers te doen daar de sanctie die ze riskeren bij overtreding van de Financial Fair Play regels, namelijk uitsluiting van deelname aan een UEFA-clubcompetitie, een veel zwaardere impact kan hebben. Bovendien zou de verdeling van de opbrengsten uit de belasting onder de financieel zwakkere clubs het competitief evenwicht ten goede komen. Het zou nog beter zijn indien men ook de prijzengelden zou herzien. Er is een groot verschil tussen de bedragen die clubs kunnen verdienen in de Champions League enerzijds en in de Europa League anderzijds. Indien men deze kloof zou

verkleinen, zou men de neiging van de voetbalclubs om onverantwoord te investeren met het oog op een snelle kwalificatie voor de Champions League eveneens verminderen

168. Het lijkt er dus op dat de Financial Fair Play regels een ongerechtvaardigde belemmering inhouden van het Europese mededingingsrecht en het recht op vrij verkeer van werknemers, diensten en kapitaal. De UEFA heeft ongetwijfeld nobele doelstellingen voor ogen, maar de Financial Fair Play regels vormen niet de juiste methode om deze doelstellingen te bereiken.

BIBLIOGRAFIE

1. Wetgeving

1.1. Europese wetgeving

- Art. 3.3. VEU.
- Art. 26.2. VWEU.
- Art. 28 VWEU.
- Art. 45 VWEU.
- Art. 49 VWEU.
- Art. 52.1. VWEU.
- Art. 56 VWEU.
- Art. 57 VWEU.
- Art. 63 VWEU.
- Art. 64 VWEU.
- Art. 65 VWEU.
- Art. 66 VWEU.
- Art. 101 VWEU.
- Art. 102 VWEU.

- Art. 107 VWEU.
- Art. 109 VWEU.
- Art. 165 VWEU.
- Protocol (Nr. 27) betreffende de interne markt en de mededinging, *Pb.C.* 83 2010, 309.
- Bijlage I Richtlijn Raad nr. 88/361, 24 juni 1988 voor de uitvoering van artikel 67 van het Verdrag, *Pb.L.* 1988, afl. 178, 5.
- Art. 27.2. Richtlijn Europees Parlement en Raad nr. 2004/38, 29 april 2004 betreffende het recht van vrij verkeer en verblijf op het grondgebied van de lidstaten voor de burgers van de Unie en hun familieleden, tot wijziging van Verordening (EEG) nr. 1612/68 en tot intrekking van de Richtlijnen 64/221/EEG, 68/360/EEG, 72/194/EEG, 73/148/EEG, 75/34/EEG, 75/35/EEG, 90/364/EEG, 90/365/EEG en 93/96/EEG, *Pb.L.* 29 juni 2004, afl. 229, 46.
- Richtlijn Europees Parlement en Raad nr. 2006/123, 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt, *Pb.L.* 27 december 2006, afl. 376, 36.
- Verordening Commissie nr. 1998/2006, 15 december 2006 betreffende de toepassing van de artikelen 87 en 88 van het Verdrag op de-minimissteun, *Pb.L.* 28 december 2006, afl. 379, 5.

1.2. Andere regelgeving

- Commission of the European Communities, *White Paper on Sport*, 2007, 20 p.
- European Commission, *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Developing the European Dimension in Sport*, 66-68/2, 2011, 14 p.

- European Commission (Commission staff working document), *Sport and free movement (accompanying document to the communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Developing the European Dimension in Sport)*, 66/2, 2011, 11 p.
- European Commission, *State aid: Vice President Almunia and UEFA President Platini confirm Financial Fair-Play rules in professional football are in line with EU state aid policy*, 12/264, 2012.
- Procedural rules governing the UEFA Club Financial Control Body, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/85/85/25/1858525_DOWNLOAD.pdf.
- UEFA Club Licensing and Financial Fair Play Regulations, Edition 2012, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/80/54/10/1805410_DOWNLOAD.pdf.

2. Rechtspraak

2.1. Europees Hof van Justitie

- HvJ, C-30/59, *De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg v. Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal*, 1961.
- HvJ, C-26/62, *Van Gend en Loos v. Nederlandse administratie der belastingen*, 1963.
- HvJ, C-58/64, *Grundig-Verkaufs GmbH v. Commissie*, 1965.
- HvJ, C-56/65, *Société Technique Minière v. Maschinenbau Ulm*, 1966.
- HvJ, C-5/69, *Völk v. Vervaecke*, 1969.

- HvJ, C-6/72, *Europemballage Corporation en Continental Can Company Inc. v. Commissie*, 1973.
- HvJ, C-127/73, *BRT en société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs v. SV SABAM en NV Fonior*, 1974.
- HvJ, C-152/73, *Giovanni Maria Sotgiu v. Deutsche Bundespost*, 1974.
- HvJ, C-155/73, *Sacchi*, 1974.
- HvJ, C-33/74, *van Binsbergen v. Bestuur van de Bedrijfsvereniging voor de Metaalnijverheid*, 1974.
- HvJ, C-36/74, *Walrave en Koch v. Association Union Cycliste Internationale e.a.*, 1974.
- HvJ, C-41/74, *Yvonne van Duyn v. Home Office*, 1974.
- HvJ, C-71/74, *Fruit- en Groentenimporthandel en Frubo v. Commissie*, 1975.
- HvJ, C-13/76, *Donà v. Mantero*, 1976.
- HvJ, C-27/76, *United Brands Company en United Brands Continentaal BV v. Commissie*, 1978.
- HvJ, C-85/76, *Hoffmann-La Roche v. Commissie*, 1979.
- HvJ, C-110/78, *Openbaar Ministerie e.a. v. Willy van Wesemael e.a.*, 1979.
- HvJ, C-175/78, *The Queen v. Saunders*, 1979.
- HvJ, C-286/82, *Graziana Luisi en Giuseppe Carbone v. Ministerie van de Schatkist*, 1984.

- HvJ, C-180/83, *Hans Moser v. Land Baden-Württemberg*, 1984.
- HvJ, C-40/85, *Commissie v. België*, 1986.
- HvJ, C-205/84, *Commissie v. Duitsland*, 1986.
- HvJ, C-66/85, *Deborah Lawrie-Blum v. Land Baden-Württemberg*, 1986.
- HvJ, C-259/85, *Frankrijk v. Commissie*, 1987.
- HvJ, C-352/85, *Bond van Adverteerders e.a. v. Staat der Nederlanden*, 1988.
- HvJ, C-143/87, *Christopher Stanton e.a. v. RSVZ*, 1988.
- HvJ, C-154/87, *RSVZ v. Heinrich Wolf e.a.*, 1988.
- HvJ, C-196/87, *Udo Steymann v. Staatssecretaris van Justitie*, 1988.
- HvJ, C-730/79, *Philip Morris Holland BV v. Commissie*, 1980.
- HvJ, C-33/88, *Pilar Allué en Carmel Mary Coonan v. Università degli studi di Venezia*, 1989.
- HvJ, C-154/89, *Commissie v. Frankrijk*, 1991.
- HvJ, C-41/90, *Höfner en Elser v. Macrotron*, 1991.
- HvJ, C-76/90, *Manfred Säger v. Dennemeyer & Co. Ltd.*, 1991.
- HvJ, C-288/89, *Stichting Collectieve Antennevoorziening Gouda e.a. v. Commissariaat voor de Media*, 1991.

- HvJ, C-332/90, *Volker Steen v. Deutsche Bundespost*, 1992.
- HvJ, C-19/92, *Dieter Kraus v. Land Baden-Württemberg*, 1993.
- HvJ, C-72/91, *Firma Sloman Neptun Schiffahrts AG v. Seebetriebsrat Bodo Ziesemer der Sloman Neptun Schiffahrts AG*, 1993.
- HvJ, C-381/93, *Commissie v. Frankrijk*, 1994.
- HvJ, C-275/92, *Her Majesty's Customs and Excise v. Gerhart Schindler en Jörg Schindler*, 1994.
- HvJ, C-384/93, *Alpine Investments BV v. Minister van Financiën*, 1995.
- HvJ, C-29/94, *Jean-Louis Aubertin e.a.*, 1995.
- HvJ, C-152/94, *Openbaar Ministerie v. Geert Van Buynder*, 1995.
- HvJ, C-484/93, *Peter Svensson en Lena Gustavsson v. Ministre du Logement et de l'Urbanisme*, 1995.
- HvJ, C-55/94, *Reinhard Gebhard v. Consiglio dell'Ordine degli Avvocati e Procuratori di Milano*, 1995.
- HvJ, C-163/94, *Sanz de Lera e.a.*, 1995.
- HvJ, C-415/93, *Union royale belge des sociétés de football association e.a. v. Bosman e.a.*, 1995.
- HvJ, C-241/94, *Frankrijk v. Commissie*, 1996.
- HvJ, C-39/94, *SFEI e.a. v. La Poste e.a.*, 1996.

- HvJ, C-90/96, *David Petrie e.a. v. Università degli studi di Verona en Camilla Bettoni*, 1997.
- HvJ, C-248/96, *Grahame en Hollanders v. Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging*, 1997.
- HvJ, C-34/95, *Konsumentombudsmannen v. De Agostini en TV-Shop*, 1997.
- HvJ, C-70/95, *Sodemare SA e.a. v. Regione Lombardia*, 1997.
- HvJ, C-336/96, *Gilly v. Directeur des services fiscaux du Bas-Rhin*, 1998.
- HvJ, C-67/96, *Albany International BV v. Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie*, 1999.
- HvJ, C-302/97, *Klaus Konle v. Oostenrijk*, 1999.
- HvJ, C-18/95, *Terhoeve v. Inspecteur van de Belastingdienst Particulieren/Ondernemingen buitenland*, 1999.
- HvJ, C-281/98, *Angonese v. Cassa di Risparmia di Bolzano*, 2000.
- HvJ, C-51/96, *Deliège v. Ligue francophone de judo et disciplines associées ASBL, Ligue belge de judo ASBL en Union européenne de judo*, 2000.
- HvJ, C-176/96, *Lehtonen en Castors Braine v. Fédération royale belge des sociétés de basketball ASBL*, 2000.
- HvJ, C-190/98, *Volker Graf v. Filzmoser Maschinenbau GmbH*, 2000.
- HvJ, C-143/99, *Adria-Wien Pipeline GmbH en Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke GmbH v. Finanzlandesdirektion für Kärnten*, 2001.

- HvJ, C-379/98, *PreussenElektra AG v. Schhleswag AG*, 2001.
- HvJ, C-145/99, *Commissie v. Italië*, 2002.
- HvJ, C-367/98, *Commissie v. Portugal*, 2002.
- HvJ, C-385/00, *de Groot v. Staatssecretaris van Financiën*, 2002.
- HvJ, C-482/99, *Frankrijk v. Commissie*, 2002.
- HvJ, C-515/99, *Hans Reisch e.a. v. Bürgermeister der Landeshauptstadt Salzburg e.a.*, 2002.
- HvJ, C-309/99, *J.C.J. Wouters e.a. v. Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten*, 2002.
- HvJ, C-280/00, *Altmark Trans GmbH en Regierungspräsidium Magdeburg v. Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH*, 2003.
- HvJ, C-388/01, *Commissie v. Italië*, 2003.
- HvJ, C-215/01, *Bruno Schnitzer*, 2003.
- HvJ, C-438/00, *Deutscher Handballbund v. Maros Kolpak*, 2003.
- HvJ, C-243/01, *Piergiorgio Gambelli e.a.*, 2003.
- HvJ, C-429/02, *Bacardi France SAS v. Télévision française 1 SA e.a.*, 2004.
- HvJ, C-299/02, *Commissie v. Nederland*, 2004.
- HvJ, C-171/02, *Commissie v. Portugal*, 2004.

- HvJ, C-482/01, *Giorgios Orfanopoulos e.a. v. Land Baden-Württemberg*, 2004.
- HvJ, C-36/02, *Omega Spielhallen GmbH v. Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn*, 2004.
- HvJ, C-345/02, *Pearle BV e.a. v. Hoofdbedrijfschap Ambachten*, 2004.
- HvJ, C-265/03, *Igor Simutenkov v. Ministerio de Educación y Cultura en Real Federación Española de Fútbol*, 2005.
- HvJ, T-193/02, *Piau v. Commissie*, 2005.
- HvJ, C-172/03, *Wolfgang Heiser v. Finanzamt Innsbruck*, 2005.
- HvJ, C-237/04, *Enirisorse SpA v. Sotacarbo SpA*, 2006.
- HvJ, C-205/03 P, *FENIN v. Commissie*, 2006.
- HvJ, C-290/04, *FKP Scorpio Konzertproduktionen GmbH v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*, 2006.
- HvJ, C-519/04 P, *Meca-Medina en Majcen v. Commissie*, 2006.
- HvJ, C-152/03, *Ritter-Coulais v. Finanzamt Germersheim*, 2006.
- HvJ, C-513/03, *van Hilten-van der Heijden v. Inspecteur van de Belastingdienst/Particulieren/Ondernemingen buitenland te Heerlen*, 2006.
- HvJ, C-295/04, *Vincenzo Manfredi v. Lloyd Adriatico Assicurazioni SpA*, 2006.
- HvJ, C-490/04, *Commissie v. Duitsland*, 2007.
- HvJ, C-341/05, *Laval un Partneri v. Svenska Byggnadsarbetareförbundet e.a.*, 2007.

- HvJ, C-101/05, *Skatteverket v. A*, 2007.
- HvJ, C-152/08, *Real Sociedad de Fútbol SAD en Nihat Kahveci v. Consejo Superior de Deportes en Real Federación Española de Fútbol*, 2008.
- HvJ, C-256/06, *Theodor Jäger v. Finanzamt Kusel-Landstuhl*, 2008.
- HvJ, C-153/08, *Commissie v. Spanje*, 2009.
- HvJ, C-318/07, *Hein Persche v. Finanzamt Lüdenscheid*, 2009.
- HvJ, C-169/08, *Presidente del Consiglio dei Ministri v. Regione Sardegna*, 2009.
- HvJ, C-171/08, *Commissie v. Portugal*, 2010.
- HvJ, C-325/08, *Olympique Lyonnais SASP v. Olivier Bernard en Newcastle UFC*, 2010.

2.2. Court of Arbitration for Sport

- CAS 2012/A/2821, *Bursaspor Kulübü Derneği v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6433/5048/0/AWARD20FINAL20282120internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).
- CAS 2012/A/2824, *Beşiktaş JK v. UEFA*, 2012, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/6434/5048/0/AWARD20FINAL20282420internet.pdf (consultatie: 8 april 2014).
- CAS 2013/A/3067, *Málaga CF SAD v. UEFA*, 2013, www.tas-cas.org/d2wfiles/document/7183/5048/0/Award20final20306720_2013.10.pdf (consultatie: 23 november 2013).

3. Rechtsleer

3.1. Handboeken

- BELOFF, M., KERR, T., DEMETRIOU, M. en BELOFF, R., *Sports law*, Oxford, Hart Publishing, 2012, 346 p.
- CRAIG, P. en DE BURCA, G., *EU Law: Text, Cases and Materials*, Oxford, Oxford University Press, 2011, 1155 p.
- DEDECKER, D., “Transfers en Makelaars in de Sport” in D. DEDECKER (ed.), *Handboek Sportrecht*, Gent, Story Publishers, 2013, 281-324.
- EDWARD, D. en LANE, R., *European Union Law*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing Limited, 2013, 988 p.
- GEENS, K. en HOPT, K., *The European Company Law Action Plan Revisited: Reassessment of the 2003 Priorities of the European Commission*, Leuven, Leuven University Press, 2010, 367 p.
- HENDRICKX, F., COOMANS, C., MAESCHALCK, J., LEMMENS, K., DE SAEDELEER, K. en AMANKWAH, J., *Sportrechtspraak*, Brugge, Die Keure, 2012, 265 p.
- KEYAERTS, D., “Bevoegde overheden: Europese Unie” in J. DE HERDT en J. KERREMANS (eds.), *Wet en Duiding Sport*, Brussel, Larcier, 2013, 3-7.
- LENAERTS, K. en VAN NUFFEL, P., *Europees Recht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 753 p.
- MAESCHALCK, J., VERMEERSCH, A. en DE SAEDELEER, K., *Sportrecht*, Brugge, Die Keure, 2013, 309 p.

- MEIRE, K. en PLATTEAU, K., “Sport en mededinging” in J. DE HERDT en J. KERREMANS (eds.), *Wet en Duiding Sport*, Brussel, Larcier, 2013, 1023-1037.
- MONTE, G., “Transfers, Licensing Systems and Players’ Agents: the EU as a gatekeeper of the integrity of sport competitions?” in P. DE KNOP, M. THEEBOOM en H. WESTERBEEK (eds.), *EU-Involvement in Sport – Between Inspiration and Regulation*, Brussel, VUBPress, 2013, 83-102.
- MOUSSIS, N., *Access to the European Union. Law, Economics, Policies*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 775 p.
- PARRISH, R., GARCIA, B., MIETTINEN, S. en SIEKMANN, R., *The Lisbon Treaty and EU Sports Policy*, 2010, 80 p. en [www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET\(2010\)438607_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2010/438607/IPOL-CULT_ET(2010)438607_EN.pdf) (consultatie: 10 april 2014).
- STROUCKEN, A., *UEFA Financial Fair Play: the savior of football or the road to the next Bosman-ruling?*, 2013, 43 p. en <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3814388&fileId=3814413> (consultatie: 10 april 2014).
- SZYMANSKI, S., *Insolvency in English professional football: Irrational Exuberance or Negative Shocks?*, 2012, 36 p. en www.soccernomics-agency.com/wordpress/wp-content/uploads/2012/11/Insolvency-and-English-football.pdf, (consultatie: 22 februari 2014).
- VÖPEL, H., *Is Financial Fair Play Really Justified? An Economic and Legal Assessment of UEFA’s Financial Fair Play Rules*, 2013, 30 p. en www.hwwi.org/uploads/tx_wilpubdb/HWWI_Policy_Paper_79.pdf (consultatie: 28 april 2014).
- WHISH, R., *Competition Law*, Oxford, Oxford University Press, 2012, 1015 p.

3.2. Tijdschriften

- DIETL, H., FRANCK, E. en LANG, M., “Overinvestment in Team Sports Leagues: a Contest Theory Model”, *Scottish Journal of Political Economy* 2008, www.isu.uzh.ch/static/ISU_WPS/38_ISU_full.pdf, 353-368 (consultatie: 25 april 2014).
- DIETL, H., LANG, M. en RATHKE, A., “The Effect of Salary Caps in Professional Team Sports on Social Welfare”, *The B.E. Journal of Economic Analysis and Policy* 2009, www.isu.uzh.ch/static/ISU_WPS/72_ISU_full.pdf, 1-14 (consultatie: 28 april 2014).
- DIETL, H., LANG, M. en WERNER, S., “The Effect of Luxury Taxes on Competitive Balance, Club Profits, and Social Welfare in Sports Leagues”, *International Journal of Sport Finance* 2010, http://college.holycross.edu/RePEc/spe/DietlLangWerner_LuxuryTaxes.pdf, 1-19 (consultatie: 28 april 2014).
- FLANAGAN, C., “A tricky European fixture: an assessment of UEFA’s Financial Fair Play regulations and their compatibility with EU law”, *International Sports Law Journal*, 2013, 148-167.
- FORT, R. en QUIRK, J., “Cross-Subsidization, Incentives, and Outcomes in Professional Team Sports Leagues”, *Journal of Economic Literature* 1995, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/fortquirk.pdf, 1265-1299 (consultatie: 28 april 2014).
- FRANCK, E., “Private Firm, Public Corporation or Member`s Association – Governance Structures in European Football”, *International Journal of Sport Finance* 2010, www.isu.uzh.ch/static/ISU_WPS/106_ISU_full.pdf, 1-45 (consultatie: 1 mei 2013).

- LINDHOLM, J., “The Problem With Salary Caps Under European Union Law: The Case Against Financial Fair Play”, *Texas Review of Entertainment & Sports Law* 2012, 189-213 en www.academia.edu/1051691/The_Problem_with_Salary_Caps_under_European_Union_Law_The_Case_Against_Financial_Fair_Play (consultatie: 30 april 2013).
- PEETERS, S., “De rol van het Hof van Justitie in de handhaving van One Share, One Vote. Schiet het Hof ook horizontaal?”, *Jura Falc.* 2008-09, 119-146.
- SZYMANSKI, S., “The Economic Design of Sporting Contests”, *Journal of Economic Literature* 2003, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/econdesign.pdf, 1137-1187 (consultatie: 28 april 2014).
- VROOMAN, J., “A General Theory of Professional Sports Leagues”, *Southern Economic Journal* 1995, www.vanderbilt.edu/econ/faculty/Vrooman/gen-theory.pdf, 971-990 (consultatie 28 april 2014).

3.3. Powerpoints

- SCHOKKAERT, J., *Financial Fair Play, alternative instruments and competitive balance*, 2013, <http://footballperspectives.org/financial-fair-play-alternative-instruments-and-competitive-balance> (powerpoint) (consultatie: 29 april 2013).

4. Mediaberichten

- COLOMBANI, A. en IGLESIAS, M., *State aid: Commission opens in-depth investigation into public funding of certain Spanish professional football clubs – 18 December 2013*, 2013, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-1287_en.htm (consultatie: 27 april 2014).
- CONN, D., *Premier League clubs lost £361m last year despite record £2.3bn income – 23 May 2012*, 2012, www.theguardian.com/football/2012/may/23/premier-league-losses-2010-11-profits (consultatie: 13 februari 2014).

- DUPONT, J.-L., *Press release: challenge to Financial Fair Play – 6 May 2013*, 2013, www.soccernomics-agency.com/?p=454 (consultatie: 15 mei 2013).
- GEEY, D. en VISNOVSKY, A., *Will Clubs be Banned for not Breaking-Even? A Review of Recent FFP Cases – 12 December 2013*, 2013, www.danielgeey.com/will-clubs-be-banned-for-not-breaking-even-a-review-of-recent-ffp-cases/ (consultatie: 8 april 2014).
- HERBERT, I., *City seal sponsorship deal worth £ 400m with Etihad – 9 July 2011*, 2011, www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/city-seal-sponsorship-deal-worth-400m-with-etihad-2309387.html (consultatie: 13 februari 2014).
- KEIDEL, C., *UEFA Financial Fairplay: Bursaspor yellow carded, Besiktas red carded – 31 October 2012*, 2012, <http://isla-int.com/info/seite/lang/1/artikel/92/2012-10-31> (consultatie: 8 april 2014).
- MULLOCK, S., *Why could Real Madrid be forced to sell stars like Cristiano Ronaldo and Gareth Bale? – 22 December 2013*, 2013, www.mirror.co.uk/sport/football/news/could-real-madrid-forced-sell-2950882 (consultatie: 27 april 2014).
- OGDEN, M., *Paris Saint-Germain sponsorship deal eclipses all rivals but opens questions about Financial Fair Play regulations – 12 November 2013*, 2013, www.telegraph.co.uk/sport/football/european/10443730/Paris-Saint-Germain-sponsorship-deal-eclipses-all-rivals-but-opens-questions-about-Financial-Fair-Play-regulations.html (consultatie: 28 april 2014).
- PERRY, S. en LEACH, S., *European Club Licensing Benchmarking Report – Financial Year 2011*, 2011, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Tech/uefaorg/General/01/91/61/84/1916184_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 6 november 2013).

- QUINTIN, O., *The “EU Conference on Licensing Systems for Club Competitions” – Closing speech*, 2009, http://ec.europa.eu/sport/library/documents/c7/24_quintin.pdf (consultatie: 20 oktober 2013).
- RUMSBY, B., *Manchester City face ‘significant sanctions’ for Financial Fair Play rules as Michel Platini confirms ‘tough’ action – 24 April 2014*, 2014, www.telegraph.co.uk/sport/football/teams/manchester-city/10784836/Manchester-City-face-significant-sanctions-for-Financial-Fair-Play-rules-as-Michel-Platini-confirms-tough-action.html (consultatie: 28 april 2014).
- RUMSBY, B., *PSG in danger of being in breach of Uefa’s FFP regulations over sponsorship deal with Qatar Tourism Authority – 26 March 2014*, 2014, www.telegraph.co.uk/sport/football/teams/paris-st-germain/10724107/PSG-in-danger-of-being-in-breach-of-Uefas-FFP-regulations-over-sponsorship-deal-with-Qatar-Tourism-Authority.html (consultatie: 28 april 2014).
- X., *Financial Fair Play*, 2012, www.uefa.org/footballfirst/protectingthegame/financialfairplay/index.html (consultatie: 20 oktober 2013).
- X., *Financial Fair Play, Media information - 25 January 2012*, 2012, www.financialfairplay.co.uk/resources/FFP%20Press%20Kit%20EN_FINAL_en%201_.pdf (consultatie: 30 april 2013).
- X., *Manchester City summer 2011 transfer report card – Samir Nasri? Sergio Agüero?* – 5 September 2011, 2011, <http://metro.co.uk/2011/09/05/manchester-city-summer-2011-transfer-report-card-samir-nasri-sergio-aguero-138611/> (consultatie: 28 april 2014).
- X., *Manchester City Transfers*, www.soccerbase.com/teams/team.sd?team_id=1718&teamTabs=transfers (consultatie: 28 april 2014).

- X., *Manchester City Transfers*, www.transferleague.co.uk/premiership-transfers/manchester-city-transfers.html (consultatie: 28 april 2014).
- X., *Moment of truth for UEFA: Financial Fair Play ruling due in 2015 – 10 January 2014*, 2014, <http://edition.cnn.com/2014/01/10/sport/football/financial-fair-play-uefa-football/> (consultatie: 1 maart 2014).
- X., *News of Comunicado: UEFA Financial Control Committee revokes Malaga CF's second year sanction – 16 May 2013*, 2013, www.malagacf.com/en/new/uefa-financial-control-committee-revokes-malaga-cfs-second-year-sanction/69975 (consultatie: 19 mei 2013).
- X., *UEFA Club Financial Control Body adjudicatory chamber renders its first decisions – Media release 21 December 2012*, 2012, www.uefa.com/uefa/mediaservices/mediareleases/newsid=1908757.html, (consultatie: 19 mei 2013).
- X., *UEFA CHAMPIONS LEAGUE: Distribution to clubs 2012/13*, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Finance/01/97/52/97/1975297_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 28 april 2014).
- X., *UEFA EUROPA LEAGUE: Distribution to clubs 2012/13*, www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/uefaorg/Finance/01/97/53/15/1975315_DOWNLOAD.pdf (consultatie: 28 april 2014).
- X., *UEFA to investigate Manchester City over Etihad sponsorship deal – 16 August 2011*, 2011, www.independent.co.uk/sport/football/premier-league/uefa-to-investigate-manchester-city-over-etihad-sponsorship-deal-2338555.html (consultatie 13 februari 2014).

- X., *UEFA welcomes CAS decision on Màlaga – Media release 21 June 2013*, 2013, www.uefa.org/disciplinary/news/newsid=1962518.html (consultatie: 12 oktober 2013).
-